

Pogled u DIVLJINU

BIOM
UDRUGA / ASSOCIATION

#8

siječanj 2024.

**PROMATRAJMO
I OSLUŠKUJMO
PRIRODU.
I NE ZABORAVIMO,
MI SMO TI KOJI JOJ
MIJENJAJU LICE.**

Uvodnik

DRAGI KOLEGE, PRIJATELJI I ČITATELJI STARI, NOVI I BUDUĆI ČLANOVI BIOMA,

nov bi početak trebao značiti sve novo, ali često nam se čini da se krug zavrti i zatvara u istom; vremena su teška, a priroda nikada nije bila u lošijem stanju. Zato je potrebna grčevita borba za njezin i naš spas. U vremenu koje dolazi pred nama, stručnjacima u sektoru zaštiti prirode, nalaze se mnogi izazovi vezani uz očuvanje i obnovu prirode. No, sve više postajemo svjesni da zaštita prirode nije samo na nama. Zaštiti prirode može doprinijeti svatko od nas, sukladno interesu, znanju i vještinama. Osobni angažman možda se čini kao malen korak, no ponekad upravo on može biti inspiracija, nada ili poticaj drugima. U to smo se često i sami uvjerili slušajući vaše prijedloge i ideje.

Na sljedećim stranicama nastojali smo vam dočarati duh vremena u kojem živimo i pokazati vam na čemu smo sve gorljivo radili. Prepoznavajući prilike i gradeći odnos sa zaljubljenicima u prirodu i ptice, vjerujemo da smo ostavili trag u brizi za resurse jedinog nam doma. Rastući polako godinama, svjesni smo da se krug podrške širi i na tome smo vam neizmјerno zahvalni. Veseli nas vidjeti snagu i glas kojim zagovaramo promjene u društvu i zaštiti prirode, a u toj misiji nismo sami i to nas posebno raduje. Vrijedni volonteri koji nesebično poklanjamaju svoje vrijeme i znanje, kao i donatori čija nam finansijska podrška omogućava da se bavimo onime što nam je važno, daju nam krila i nose nas u visine.

Ponosni smo na vas, naše jato; zaljubljenike, entuzijaste, velike i male borce za prirodu povezane strašću prema njezinu očuvanju, promatranju i proučavanju. Stvarajući našu zajednicu, posvećeni smo i izgradnji cijelog društva, u kojem nam pomažete vi, ali i svi koji šire naše ideje i vijesti, podržavaju naša događanja i najvažnije – educiraju sebe i druge o zaštiti i očuvanju prirode.

Ovaj časopis je za vas, a veseli nas zamišljati trenutak u kojem počinjete čitati ove retke. Naime, stranice koje slijede ispunjene su pričama koje smo ispisali upravo s vama. I na tome vam hvala! Pozivamo vas da u nadolazećoj godini budete što više u prirodi, upijate i učite iz nje, volontirate za nju i zagovarate njezinu zaštitu. Očuvajmo prirodu, dopustimo sljedećim generacijama iskonski doživljaj planina, mora, jezera, močvara i živog svijeta. Imamo moć mijenjati svijet, makar malim koracima, zar ne?

Melani Glavinić

Impresum

UREDNICI Zdravko Budimir • Petra Čulig • Melani Glavinić • Goran Šikić

AUTORI Julia Bakota Švencbir, Marija Bijelić, Zdravko Budimir, Ivan Budinski, Tea Dorogi, Melani Glavinić, Ivan Juretić, Vanja Novosel, Hrvoje Pleše, Paula Počanić Vovk, Ivana Selanec, Boleslaw Slocinski, Goran Šikić, Karla Škorjanc, Iva Šoštarić, Ira Topličanec, Vida Zrnčić, Siniša Golub, Sandra Wigger

DIZAJN Tomislav Vranić • **NASLOVNA FOTOGRAFIJA** Miroslav Lelas

TISKARA Kerschoffset • **NAKLADA** 1000 primjeraka

UČESTALOST IZLAŽENJA Godišnjak • **ISSN** 2459-8658

Udruga BIOM Čazmanska 2, 10000 Zagreb • biom.hr

Sadržaj

- 4 UDRUGA BIOM** Naša vizija
- 6 BIOMOVO JATO** Naše oči, uši i srce na terenu
- 8 BirdID** ponovno leti!
- 11 PTICA GODINE 2024.** Gačac (*Corvus frugilegus*)
- 12 ZAŠTO VOLONTIRANJE
ZA PRIRODU NIJE SAMO POZIV?**
- 15 TETRIJEB GLUHAN** Ptica godine 2023.
- 17 GODINA BORBE ZA UREDBU
O OBNOVI PRIRODE**
- 20 DINARA BACK TO LIFE** Rezultati projekta
- 22 ZAŠTO SE ZAKON O ŠUMAMA
BAVI TRAVNJACIMA?**
- 26 SLUČAJ GIPSY** Zločin bez kazne
- 28 ZAŠTO EUROPLJANI MORAJU GLASATI** Izbori za ljudе i prirodu
- 32 TREBAMO ZAOKRET!** Strategija za budućnost
- 34 ŠTO KADA SE DOGODI
ZLOČIN PROTIV PRIRODE?**
- 36 SUHOZIDNA BAŠTINA
I VJEŠTINA GRADNJE**
- 40 LIVANJSKO POLJE** Krški krajolik superlativa
- 43 ZANIMLJIVI PTIČJI POSJETITELJI
OVOGODIŠNJEK ORNITOLOŠKOG
KAMPA NA UČKI**
- 44 DINA LEVAČIĆ** Plivanje s porukama inspiracije i očuvanja svijeta koji nas okružuje
- 49 LIFE Artina** Rezultati projekta
- 51 OSNAŽIVANJE POLJOPRIVREDNIKA
ZA OČUVANJE OTOČKOG KRAJOLIKA
I TRADICIJE**
- 54 LIFE Lynx** Rezultati projekta
- 56 MEĐIMURSKA PRIRODA** Javna ustanova za zaštitu prirode
- 58 ČISTI I ZDRAVI PUČINSKI OTOCI** Novi projekt „LIFE TETIDE“
- 61 PRVO KAMPIRANJE** - i to odmah na Ornitolоški kamp na Učki!
- 64 IZVALJENO JAJE U GNIEZDU** na planinskem grebenu
- 67 KAKO IZRADITI HOTEL
ZA KUKCE U ŠEST KORAKA?**
- 68 VIJESTI**
- 72 DJEĆJI KUTAK**
- 74 NAŠE AKTIVNOSTI**

UDRUGA BIOM

PRIRODNI SVIJET OKO
NAS NIJE NEUNIŠTIV
I NAŠA JE OBVEZA
SAČUVATI GA ZBOG
PRIRODE SAME I ZBOG
DOBROBITI LJUDI.
SVE ŠTO RADIMO U
BIOMU USMJERENO
JE NA OČUVANJE
BIORAZNOLIKOSTI -
BOGATSTVA BILJNIH I
ŽIVOTINJSKIH VRSTA TE
STANIŠTA U KOJIMA ŽIVE

NAPISAO ZDRAVKO BUDIMIR
FOTOGRAFIJE UDRUGA BIOM

Rad na očuvanju prirode može značiti mnogo toga, a kada kažemo da se time bavimo mislimo na:

- očuvanje postojećeg stanja u prirodi, ako ga smatramo dobrom, ili
- primjenu izravnih mjeru očuvanja da bismo vratili narušenu prirodnu ravnotežu

Kako do promjene?

Bavimo se zaštitom divljih ptica te drugih vrsta i staništa, borbom protiv krvolova i drugih opasnosti za živi svijet. Usto okupljamo zaljubljenike u prirodu, organiziramo volontiranja te educiramo mlade i odrasle. Stručnim znanjima i predanim radom pokrećemo kotačiće zaštite prirode.

Naš se rad odvija kroz nekoliko strateških programa koji su okosnica

svih naših aktivnosti. U ovom trenutku naši strateški programi su:

Program za očuvanje ptica

Cilj ovoga programa je dati doprinos poznавању populacija ptica на подручју Hrvatske te izravnim mjerama заштите pridonijeti njihovom očuvanju. Doprinos poznавању populacija ptica ostvaruje se istraživanjima i monitorinzingom ptica u sklopu projekata, usluga te internih aktivnosti. Tako prikupljeni podaci koriste se za izvještavanje nadležnih tijela (javnih ustanova, ministarstava) i javnosti o stanju ciljanih populacija ptica. Također, ti podaci služe kao podloga za izradu strateških i operativnih dokumenata, poput akcijskih planova te planova upravljanja. Izravne mjeru očuvanja provode se uklanjanjem ili prevencijom niza prijetnji koje negativno

Posvećeni obnovi i očuvanju prirode, ne samo da ju štitimo za nas, već gradimo temelje za generacije koje tek dolaze

utječu na osjetljive vrste ptica, kako za vrijeme gniažđenja tako i u njihovoj migraciji. Neke od prijetnji u fokusu naših programa su: predacija alohtonih sisavaca na morske ptice, elektrokucija ptica na srednjenačkim dalekovodima, krivolov, trovanje, gubitak i degradacija staništa, kolizija s vjetroagregatima i dalekovodima itd.

Program „Safe Flyways“

Ovaj program objedinjuje sve što radimo na suzbijanju prijetnji za ptice. To uključuje borbu protiv nezakonita trovanja, lova i hvatanja ptica, njihov slučajni ulov ribolovnim alatima, elektrokuciju na dalekovodima i koliziju s dalekovodima i vjetroelektranama. Sve ove prijetnje za početak analiziramo, tj. nastojimo utvrditi njihov razmjer i uzroke. Zatim s prikupljenim informacijama pristupamo državnim institucijama i drugim relevantnim dionicima, nadležnim za suzbijanje navedenih prijetnji, te zagovaramo strateško i sustavno rješavanje prepoznatih problema. Istodobno nam je, kao udruzi, veoma bitno educirati javnost tako da svaki pojedinac zna koje sve nezakonite radnje nad pticama postoje te kako ih sam može prijaviti nadležnim tijelima.

Program za očuvanje sisavaca i borbu s invazivnim stranim sisavcima

Cilj ovoga programa je dati doprinos poznavanju i zaštiti slabo poznatih i ugroženih vrsta sisavaca te osigurati sustavan rad na praćenju, kontroli i

uklanjanju invazivnih vrsta sisavaca u Hrvatskoj i regiji. Naš doprinos prvenstveno je usmjeren na istraživanje ekologije vrsta, kartiranje te strateško planiranje ključnih dokumenata, kao što su akcijski planovi, planovi upravljanja i praćenja vrsta. Osim izravnog doprinosa, imamo za cilj biti podrška razvoju nacionalne i međunarodne mreže institucija koje bi kvalitetnim radom i dobrom međusektorskem suradnjom omogućile očuvanje, ali i stručno upravljanje različitim vrstama sisavaca.

Program za staništa i botaniku

Ovaj program se posljednjih nekoliko godina neprestano razvija, a njegovi su ciljevi prvenstveno povezani s našom željom da se izazovima zaštite i očuvanja ptica, ali i drugih vrsta, pristupa na integrirane načine.

U fokusu su nam projekti restauracije staništa koji se bave travnjacima i malim slatkovodnim ekosustavima, a naš interes se postupno širi i na vlažna staništa općenito, te na borbu protiv invazivnih biljnih vrsta.

Potreba za restauracijom staništa, sve se više prepoznaće i na međunarodnoj razini pa je zato i nama nit vodilja u planiranju aktivnosti i projekata. Svesni smo da zaštita prirode i očuvanje staništa ne mogu funkcionirati samostalno i da je potrebna suradnja sa sektorima poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, ali i s poljoprivrednicima koji svojim dobrim praksama mogu imati pozitivan utjecaj na očuvanje bioraznolikosti, osobito kada je riječ o

ekstenzivnoj poljoprivredi i stočarstvu. Zajedničkom suradnjom moguće je promijeniti prakse koje su loše za prirodu i okoliš te pronaći rješenje kojim će sve strane biti zadovoljne. S tom mišlju pristupamo zajedničkim projektima i odnosima s ljudima.

Program „Public outreach“

U fokusu programa *Public outreach* je rad s najdominantnijom vrstom na Zemlji – ljudima! Trudimo se na kreativne načine upoznavati zajednicu s prirodom i svime što je ugrožava – zajedničkim promatranjima ptica, edukativnim programima i materijalima. Radimo s brojnim (domaćim i stranim) volonterima i praktikantima koji se uključuju u naše akcije građanske znanosti, edukativno-volunteerske kampove i u svakodnevni rad udruge. Potičemo mlade da djeluju u zaštiti prirode, pružajući im mogućnosti za edukaciju i podržavajući njihove inicijative. Okupljamo živopisnu zajednicu članova koji nas osnažuju i s nama rade na ostvarivanju zajedničkih ciljeva. Organiziramo kampanje kroz koje osvještavamo izazove u zaštiti prirode te tražimo podršku u borbi protiv njih. Iznimno smo ponosni da zajednica ljubitelja prirode kojom smo okruženi raste – svakodnevna podrška i doprinos zaštiti prirode svakog od vas ono je što nas neprestano motivira! U godinama koje dolaze dodatno ćemo se truditi da osnažimo ovu zajednicu – kroz raznovrsne edukativne programe, aktivnosti za članove, osnaživanje naše grupe mladih te komunikacijske kampanje. ■

BIOMOVO JATO

- naše oči, uši i srce na terenu

ZAHVALNI SMO I PONOSNI NA NAŠU ZAJEDNICU
KOJA NJEGUJE ODNOS S PRIRODOM I BRINE
O SUŽIVOTU LJUDI U SKLADU S NJOM

NAPISALA PAULA POČANIĆ VOKK
FOTOGRAFIJE UDRUGA BIOM

Još jedna godina proletjela je na krilima Biomova jata. Sretni smo i zahvalni što ste nas podržali i ove godine. Vaša nam podrška mnogo znači iz brojnih razloga, ponajviše jer nam broj članova u našem jatu govori idemo li kao organizacija u dobrom smjeru. Naime, ako nas podržava veliki broj

ljudi i želi biti dio naše priče, znači da su naše odluke ispravne i da je ono što radimo dobro. Šaroliko članstvo znači i mnoštvo različitih perspektiva koje nam pomažu da stvari sagledamo iz više kutova i pronađemo različita rješenja za naše probleme. Svaki član našeg jata ujedno je i naš ambasador, a pričanjem o našem radu i aktivnostima drugima pomažete nam u jačanju svijesti o prijetnjama prirodi, pticama, ali i o važnosti

zaštite prirode općenito. Vi ste naše oči i uši na terenu, dojavljujete nam probleme s kojima se susrećete u prirodi pa na njih, ako je moguće, zajedno reagiramo. Javljate nam i o neobičnim i rijetkim opažanjima raznih vrsta, što pomaže u njihovoj zaštiti. Mnogi od vas se i volonterski uključuju u naš rad te svojim stručnim znanjem i vještinama pomažete u borbi za očuvanje prirode. Članarine koje uplaćujete, donacije te kupovina proizvoda u našem webshopu važna su podrška našem radu jer nam omogućuju manju ovisnost o projektnom financiranju. Pomoći njih možemo financirati aktivnosti koje su nam važne,

a za koje nemamo predviđena sredstva, poput raznih edukacija za djecu i građane o temama očuvanja prirode.

Kao zahvalu za podršku i predanost misiji Bioma, trudimo se svake godine organizirati za vas što više aktivnosti ne bismo li imali prilike družiti se i razmijeniti iskustva i znanja o aktualnim temama iz područja zaštite prirode. Ove smo godine zajedno otkrivali divlju stranu zagrebačkog kvarta Vrbik, predivne krajolike suhih travnjaka Dinare, urbanu bioraznolikost i floru Bundeke, natjecali se u znanju o pticama na kvizu, uživali uz roštilj na Gljevstocku, zaigrali društvenu igru na temu usluga ekosustava, a po prvi puta organizirali smo i stručno predavanje pod nazivom „Čakula sa stručnjakom“. Uvijek nas

veseli vidjeti već poznata, ali i nova lica na našim druženjima te se nadamo da će naše jato nastaviti rasti i činiti promjene za dobrobit prirode i ptica, a time i svih nas. ■

OD OVE GODINE IMAMO ČAK ČETIRI VRSTE ČLANSTVA PA VAM IH OVDJE PREDSTAVLJAMO DA BISTE MOGLI IZABRATI ONO KOJE NAJBOLJE ODGOVARA VAŠIM POTREBAMA I MOGUĆNOSTIMA:

REDOVNA ČLANARINA - ovaj tip članarine namijenjen je punoljetnim, zaposlenim osobama te iznosi 20 EUR godišnje

UMANJENA ČLANARINA - da bismo studentima, učenicima, umirovljenicima i nezaposlenima omogućili pristupačniju cijenu, nudimo i umanjenu članarinu koja iznosi 10 EUR godišnje

OBITELJSKA ČLANARINA - namijenjena je obiteljima kao prilika da se u naše jato uključi cijela obitelj (2 ili više člana koja dijele kućanstvo) te iznosi 30 EUR godišnje

PLATINASTA ČLANARINA - za sve koji žele podržati Biom iznosom većim od onoga koji nudi redovna članarina te biti istaknuti na našim članskim stranicama, tu je platinasta članarina. Najmanji iznos godišnje članarine koji je potrebno uplatiti da biste bili platinasti član je 60 EUR

Posebno nas veseli što je obiteljska članarina obradovala naše redovne članove koji su rado učlanili i ostale članove svojih obitelji. Vjerujemo da su rana edukacija o važnosti zaštite prirode i razvijanje ljubavi prema okolišu u kojem živimo izrazito važni te nam je želja odgojiti buduće generacije kojima će očuvanje prirode biti imperativ.

KALENDARSKO TRAJANJE ČLANARINA

Kao što smo već spomenuli, vaše članarine velika su podrška našem radu te nam omogućuju da radimo stvari koje su u interesu očuvanja prirode, a za koje nemamo drugu finansijsku podršku. A da bismo vam olakšali praćenje termina za obnavljanje članarina, kao i nama planiranje aktivnosti za članove, od početka ove godine uveli smo kalendarsko trajanje članarina. Vaše članarine vrijede do kraja kalendarske godine, a mi ćemo vas početkom godine podsjetiti da ih obnovite i nastavite letjeti s Biomovim jatom.

ŠTO ČLANOVIMA ZNAČI BIOM?

OBITELJ HUSNJAK

Suprug i ja smo već nekoliko godina redovni individualni članovi Bioma. Ove godine, nakon uvođenja opcije obiteljske članarine, rado smo se odlučili za nju. Obiteljska članarina ne samo da je ekonomičnija opcija, nego i uključuje sve članove obitelji, što u našem slučaju znači četiri osobe. Nadam se da će potaknuti našu djecu da se još aktivnije angažiraju oko zaštite prirode!

IRENA

U nepunu godinu dana otkada sam član Bioma, upoznala sam zanimljive ljudе, oduševila se njihovim znanjem i strašću te sam sudjelovala u ornitološkom kampu na Učki. Naučila sam svašta. Ipak, najviše od svega očarana sam promatranjem i osluškivanjem ptica, kada u miru i tišini, s poštovanjem i svjesno, nemametljivo svjedočim čudima oko sebe. Ta su čuda u biti uvijek tu, ali nemam običaj zastati da bih ih primijetila. Promatranje ptica pomaže mi baš u tome - da zstanem, primijetim i oduševim se poput malog djeteta.

BORIS

U Biom sam se zapravo učlanio jer sam morao zbog BirdID tečaja - to mi je bila želja. U početku se zapravo i nije radilo o pticama, jednako tako možda bih išao gledati i jednakonošce ili lišajeve, ali ovo je bilo lijepo organizirano i, što je meni još važnije, tu sam našao ljudе u čijem društvu sam se dobro osjećao. Uz naravno sve one romantične i znanstvene kvalitete navedene u Biomovom tekstu „Zašto promatrati ptice“. Biomove volonterske aktivnosti zanimale su me godinama prije tečaja, poticaj mi je bio biti u prirodi i pritom imati osjećaj da radim nešto korisno (ili barem smisleno) i još i pomažem pticama.

Trening prepoznavanja ptica

BirdID ponovno leti!

OVE SMO GODINE, NAKON
ČETIRI GODINE STANKE,
PONOVNO POKRENULI NAŠ
POPULARNI PROGRAM ZA
UČENJE PREPOZNAVANJA
PTICA – BirdID!

NAPISALA VANJA NOVOSEL
FOTOGRAFIJE UDRUGA BIOM,
LEJLA SKRIJELJ

Ukupno 25 polaznika, zaljubljenika u ptice, imalo je prilike učiti o ekologiji i prepoznavanju ptica na desetak atraktivnih ptičarskih lokacija. Kako nam je bilo, pročitajte u nekoliko terenskih crtica iz pera jedne od naših polaznica!

Savica

Novu sezonu BirdID treninga otvorili smo sredinom ožujka, posjetom zagrebačkoj Savici. Ovaj je trening okupio motivirane ljude različitih ptičarskih iskustava te smo prva dva terena proveli u dvije grupe. Prva se upoznavala s čestim vrstama naših šikara i kopnenih voda, dok je druga učila njihove pjevove. Na Savici nismo očekivali dva ugodna iznenadenja: uspjeli smo čuti i uočiti sjenice mošnjarke u trski, a iskusniji su promatrači uočili tamnoleđeg galeba među kluakvcima na podnevnom okupljanju kod toplane.

Maksimir

U ovom starom zagrebačkom parku obratili smo više pažnje na pjevove i zovove. Maksimir je dobra lokacija za razne djetlovke, sjenice i druge šumske pjevice. Opet smo se podijelili u dvije grupe. Jednoj je na čašicu razgovora svratila crna žuna, dok je druga gledala teritorijalni okršaj crvenoglavog i velikog djetlića. Okušali smo se i u ornitološkoj metodi prebrojavanja ptica u točki pjevova s točke kao pravi ornitolozi. Sretnija je grupa imala priliku čuti šumsku sovu i vidjeti bukoča u preletu, no zaboravili smo ih pitati je li to zapravo bila prvoaprilska šala.

Mala Mlaka

Bio je oblačan dan i kada smo se zaputili na polja oko Male Mlake na jugu Zagreba. Dočekala nas je grmuša pjenica s teritorijalnim performansom na telefonskoj žici. Uzbudljivije je, doduše, bilo ono nečujno: sivi čuk sjedio je na parapetu jednog prozora na štali, a preko polja i iznad krovova hitro je proletio sokol lastavičar. Nakon stotinjak metara, na livadi smo dugo promatrati pjegavog ptica batića. Znali smo da je u pitanju crnoglav i samo po tome što ga je tata još uvijek dolazio hraniti. Nakon nekog vremena ugledali smo svima nam poznatu siluetu škanjca, no naš je interes naglo porastao kada su odjednom zabljesnula isprugana krila škanjca osaša. Kraj terena prikladno je obilježio šarolik pjev trstenjaka mlakara.

Okupljeno društvo
na trodnevnom
uživanju na Pagu

Pag i Nin

Na jednoj od naših najboljih lokacija za promatranje ptica ovaj smo put proveli tri dana, umjesto uobičajenih par sati. Za Praznik rada naradili smo se učeći razlike između triju eja, pjevova trstenjaka i rodbine, pedeset nijansi smedjih čurlina i onih triju karakterističnih (hvala im!). Par čukavica izišao nam je u

Trening prepoznavanja ptica

susret i dopustio da se divimo njihovoj predanoj skrbi o gnijezdu i inkubaciji jaja. Sreća nas je uvijek pratila: na Velom Blatu počastilo nas je jato crvenonogih vjetruša, a s obale smo promatrali zlatara pijkavca u plićaku i par crnogrlih pljenora na pučini, sve u gnijezdećem ruhu. Posjetili smo Ninsku solanu i svo njezino mnoštvo stanovnika i posjetitelja na selidbi: male i velike čurline, male i velike patke, i samo male čigre.

Blatnica

Ribnjak Blatnica kod Bjelovara obiluje raznim zanimljivim vrstama ptica, no ne i dostupnim hladom bez komaraca. Usprkos podnevnom svibanjskom suncu koje isijava moć klimatskih promjena, terenski je izlazak bio veliki hit. Od čak 72 vrste koje borave na ribnjaku, zabilježili smo ogromno jato crvenonogih vjetruša, riđu i sivu kukavicu, skrovitu pjegavu grmušu, bjelovratu muharicu u šumarku te cijeli niz grabljivica i čaplji. Kada nam iznad glava nisu letjeli mladi ili odrasli gakovi, našao se koji škanjac, štekavac

ili crna lunja, no mještovito jato crvenokljunih i bjelobradih čigri nije nam došlo bliže. Malog smo djetlića, umjesto u letu, našli među trskom.

Risnjak

Na kraju gnijezdeće sezone planinarili smo Horvatovom stazom kroz Risnjak. Ovaj je teren bio posvećen pjevovima i zovovima. Sa svih smo strana bili

ORNITOLOŠKI KAMP UČKA

Nakon ljetne pauze proveli smo i nekoliko dana na Ornitolоškom kampu Učka, uživajući u dobroj atmosferi i brojnim prilikama za učenje o pticama „iz prve ruke”, a dok ovo pišemo iščekujemo posljednji, zimski teren na Ormoškom jezeru!

okruženi crvendaćima i crnokapim grmušama, a popratne vokale dodavali su palčić, drozd cikelj i zviždak. Oglasili su nam se i bubnari, rijetki među djetlovkama, planinski i troprsti djetlić. Na otprilike 1000 m put se račvao kod gnijezda jelove sjenice, jedne od rijetkih ptica koju smo uspjeli vidjeti. Ovo je ujedno bio jedini teren na kojem smo zabilježili kratkokljunog puzavca, zimovku, gorsku pastiricu i drozda imelaša.

Krasno je iskustvo svaki drugi vikend u proljeće provesti na dobro isplaniranoj i stručno vođenoj turi negdje u Lijepoj našoj. Vidjeli smo i čuli više od stotinu vrsta ptica, među njima i naše česte stanaice i rijetke preleptnice, a veselimo se vidjeti kakve nas sve patke čekaju u siječnju u Međimurju. Time ćemo dovršiti popis opažanja četvrte BirdID generacije. Hvala svim kolegama na odličnoj atmosferi, dijeljenom entuzijazmu za ptice i volji za učenjem, a posebno hvala Ivi i Boleku koji su nam svojim znanjem i pristupom sve to omogućili! ■

Promatranje
ptičjeg svijeta
iznimno je
zanimljivo svim
polaznicima

**BirdID trening uključuje prepoznavanje
ptica vodarica, grabljivica te ptica
šumskih i poljoprivrednih površina
po izgledu, pjevu i ponašanju**

PTICA GODINE 2024.

GAČAC

(*Corvus frugilegus*)

Gačac je ptica iz porodice vrana, prepoznatljiv po crnom perju, a po svom glasanju poznat je stanovnicima gradova u koje se morao naseliti uslijed ubrzanog gubitka staništa. Naime, prirodnih dom gačaca su polja na kojima se u jatima uglavnom hrani kukcima, sitnim kralješnjacima i biljnim materijalom, dok gniježdzi u velikim skupinama u prozračnim krošnjama visokih stabala u blizini izvora hrane. Zbog korištenja pesticida gačac ostaje bez hrane, a rušenjem stabala uz poljoprivredne površine ostaje i bez mjesta na kojem bi mogao saviti gnijezda. Kolonije gačaca su tako potaknute preseliti se u gradove i njihovu okolicu, gdje traže zaštitu od lova i uništavanja kolonija. No, njihov društven način gniježdenja (te buka i nered koji ga prate) predstavljaju izazov drugim sugradanima.

Zbog njihove prisutnosti u gradovima mnogi su dojma da im se brojnost povećava, no gačaca je ukupno sve manje jer nestaju na područjima otvorenih staništa koje su prirodno naseljavali. Njihov status ugroženosti prema listi IUCN-a se u posljednjih pet godina promjenio s „najmanje zabrinjavajuće“ na „gotovo ugroženu“ vrstu. Nužno je stoga strateški pristupiti suživotu s gačicima, oblikovati gradski prostor kako bismo smanjili sukobe s građanima te raditi na osiguravanju i zaštiti mesta za gniježdenje podalje od ljudskih naselja.

OSOBNA ISKAZNICA GAČCA

Masa: M 300 – 340 g
Ž 280 – 320 g

Duljina: 41 - 49 cm

Raspon krila: 81 - 94 cm

Opis: Imo potpuno crno ruho koje se iz određenih kutova presijava crvenkasto lila. Odrasli imaju golu sivobijelu kožu oko baze kljuna i neopernačene nosnice

Prehrana: Hrane se u jatima na uzoranim poljima, pašnjacima i duž jaraka. Svejed, ali uglavnom jede kukce i gujavice

Rasprostranjenost: Može se naći u Europi i Aziji, od Skandinavije i zapadne Europe do istočnog Sibira (LC)

Veličina legla: 2 - 6 jaja

Status zaštite: Najmanje zabrinjavajući na Hrvatskoj razini, dok europska populacija je od 2021. godine osjetljiva (VU)

Zanimljivost: Kolonije gačaca je obično lako uočiti jer su njihova gnijezda velika (u prosjeku 40 cm široka i 30 cm visoka) i smještena na gornjim granama visokog drveća. No kako su gačci veoma glasni, najprije ćete ih čuti, a zatim i opaziti gnijezda.

DUGO SE I POMALO
STEREOTIPNO SMATRALO
DA VOLONTIRANJE
U ZAŠТИĆENIM
PODRUČJIMA
OBUHVATA SAMO VELIKE
AKCIJE SAKUPLJANJA
SMEĆA ILI ČIŠĆENJA
STAZA U ZAŠTIĆENIM
PODRUČJIMA

NAPISALA TEA DOROGI
FOTOGRAFIJE UDRUGA BIOM

Zašto VOLONTIRANJE za prirodu nije samo poziv?

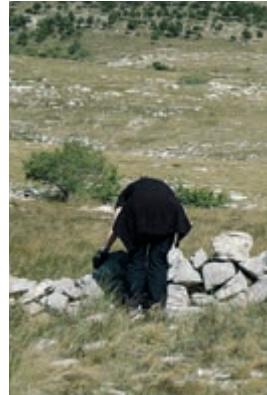
Dugo vremena to i jesu bile gotovo jedine aktivnosti kojima su se mogli pridružiti volonteri koji imaju određeno iskustvo ili oni koji nisu prirodoslovnih struka. Osim takvih aktivnosti, s godinama je volontiranje u zaštiti prirode ili „okolišno“ volontiranje (eng. *environmental volunteering*) obuhvaćalo sve više aktivnosti poput edukacija za građane, zagovaračkih aktivnosti ili akcija građanskih znanosti. Velik broj izvještaja o stanju prirode

nekog područja obuhvaća podatke koji su prikupili upravo volonteri – sudionici građanskih znanosti monitoringa određenih vrsta.

Zadnjih nekoliko godina sve češće slušamo o klimatskim katastrofama, krizama bioraznolikosti, ali i na vlastitoj koži osjećamo posljedice ekstremnih vremenskih promjena. Veća svijest o potrebi zaštite prirode te sve vidljiviji utjecaji klimatskih promjena, kao i potreba da odgovorimo na njih, dovode do toga da

se ljudi sve više okreću prirodi i volontiranju kao načinu na koji direktno mogu pridonijeti promjeni na bolje. Osim toga, volontiranje pozitivno utječe na mentalno i fizičko zdravlje te poboljšava kvalitetu života.

ZAŠTITA PRIRODE JE POZIV KOJI NIJE MOGUĆE OBAVLJATI SAM Za kvalitetnu zaštitu prirode potrebni su nam ljudi iz svih sektora - kolege, suradnici raznih struka, građani koji dojavljaju nalaze

„Volonteri nisu plaćeni, ne zato što su bezvrijedni, već što su neprocjenjivi.“ Citat je koji odlično opisuje što nam znače volonteri. To su osobe koje ulažu svoje vrijeme, trud, znanje i entuzijazam u ono u što vjeruju, pomažući u radu ljudima s kojima dijele istu viziju

i opažanja, volonteri i praktikanti koji sudjeluju u raznim aktivnostima. Različita iskustva, vizije, stavovi i znanja doprinose zajedničkoj borbi za boljšak sviju nas. Zajedno imamo odgovornost prema prirodi, a znamo da zajedničkim snagama lakše mijenjamo stvari.

Od svojih početaka, udruga Biom okuplja volontere, zaljubljenike u ptice, koji pridonose zaštiti prirode i njezinom očuvanju. Velik dio projekata ne bi bio moguć bez volonterskih ruku, nogu, ideja i entuzijazma, a neki bi imali značajno manje rezultate bez pomoći volontera.

U našu udrugu dolaze volonteri koji pokazuju interes za zaštitu prirode i dijele strast prema istraživanju i promatranju prirode. Prvenstveno okupljamo studente i mlade koji nas vide kao mjesto gdje mogu razvijati svoja znanja i vještine te steći praktična iskustva uz mentore. S druge strane, neki od naših

VOLONTIRAJ S BIOMOM!

Možeš nam se pridružiti na raznim volonterskim aktivnostima i u 2024. godini, osluškivati glasanje ušara početkom godine, bilježiti lokacije gnijezda gačaca u gradovima, aktivno reagirati na kršenje zakona i prijavljivati zločine protiv prirode poput krivolova ili trovanja, ili pomoći u organizaciji ornitološkog kampa.

Javi nam se na volonteri@biom.hr!

volontera su i osobe starije životne dobi i umirovljenici koji dijele svoje slobodno vrijeme i životno iskustvo. I jedni i drugi nam često dolaze iz znatiželje, viška slobodnog vremena, ali i iz potrebe da se na neki način uključe u zaštitu prirode. Nerijetko sudjeluju u raspravama, dijele savjete iz vlastita iskustva, provode monitoring vrsta ili pak *okinu* fotografije koje mi rado podijelimo na društvenim mrežama. Njihova potreba da pomognu i da budu dio onoga u što i sami vjeruju te da budu povezani s drugima koji misle i čine isto, dovela ih je do naše udruge i volonterskih programa. Osim toga, vrijednosti volontera poklapaju se s našima – osjećamo se odgovornim za svijet oko nas, želimo živjeti u zdravom okruženju te poboljšati stanje u prirodi koje će potom pridonijeti kvaliteti našeg života. Iz dosadašnjeg iskustva, volonteri za nas saznaju iz novinskih članaka ili radijskih emisija, preko projekata koje radimo ili preporukom prijatelja da se pridruže nekom promatranju ptica i – to je to! – osjete *vibru* i prihvaćanje te ostaju i šire tu *vibru* dalje.

VOLONTIRAJ ZA PRIRODУ... S BIOMOM!
Budući da smo kao organizacija civilnog društva kontinuirano rasli i provodili sve više projekata, volontiranje smo rano prepoznali kao vrijednost koju želimo razvijati i u koju želimo dodatno ulagati. ➤

Volontiranje

S vremenom smo postavili temelje volonterskih programa kakve imamo danas, a raspisali smo i volonterske uloge te dobili koordinatora. Također, povezali smo se i razmjenjujemo savjete sa širom mrežom udruga koji imaju više iskustva u koordinaciji volonterima. Ovakav unutarnji razvoj omogućio nam je da se volontiranjem ozbiljno bavimo, što nedovojeno obogaćuje našu ulogu u sektoru zaštite prirode. Svake se godine trudimo biti bolji u promociji volontera i njihovih aktivnosti, a stvaranjem prilika za njihovu edukaciju, jačanjem znanja i setova vještina ili traganjem za drugaćijim iskustvom, nastojimo nagraditi njihov rad i zalaganje. Danas naši volonterski programi upotpunjuju naš rad, okupljaju ljudе sličnih razmišljanja i vrijednosti te su ulaganje u zajednicu s kojom želimo zajedno raditi na zaštiti prirode. Koliko su nam volonteri dragocjeni, govori više od 9500 održenih volonterskih sati od siječnja do listopada u 2023. godini!

Sljedeći veliki pothvat u koji smo se upustili je program dugoročnog, međunarodnog volontiranja koji

**Volontiranjem za prirodu ne samo
da širimo svoje vidike, već razvijajući
odnos čovjeka i prirode, stvaramo
iskustva koja nas obogaćuju te pružaju
priliku za osobni rast i razvoj**

mladima pruža mogućnost da aktivno doprinose društvu i odgovore na potrebe zajednice. U okviru tog programa više od pet godina provodimo projekte Europskih snaga solidarnosti (ESS) u sklopu kojih nekoliko mladih iz cijele Europe na par mjeseci dolazi u Hrvatsku učiti o pticama i zaštiti prirode. Na taj način, kao i kroz raniju Europsku volontersku službu, ugostili smo dvadesetak mladih volontera iz raznih krajeva Europe koji su se priključili našim projektima i aktivnostima. Njihov doprinos zabilježen je u brojnim videima i fotografijama s terena, utkan u priče, članke i izvještaje.

Dolazeći iz različitih krajeva, šarolikih pozadina i iskustava, međunarodni volonteri daju nezamjenjiv doprinos i perspektivu u promišljanju i razvijanju novih projekata. Njihov nov pristup provedbi aktivnosti ne samo da obogaćuje naš

način rada nego i nas kao ljude. Ove smo godine po prvi puta imali i ESS volonterku iz Hrvatske koja je osam mjeseci bila dio naše podružnice u Sinju. Osim što je upoznala način života u manjem gradu, uskakala na terene, pomogla u organizaciji konferencija i dogadanja, ovako iskoristeno vrijeme novopečenoj je biologinji pomoglo da nauči mnogo toga i pronađe ono u čemu vidi svoj budući rad. Nama je pak neprocjenjivo biti mentor mlađoj osobi koja upija znanje, primjenjuje i propitkuje naučeno te gradi odnos s lokalnom zajednicom.

Na kraju, možemo reći da je doprinos volontera zaista velik, oni su dodir s drugim kulturama koji obogaćuje naše shvaćanje i vidjenje svijeta. Mi kao udruga s ljubavlju i elanom ulažemo u njih jer je ono što dobivamo zauzvrat dragocjeno i ispunjujuće. Kao što volonteri razvijaju svoje vještine, mi kao koordinatori stječemo iskustvo učenja i poučavanja drugih, prenošenja znanja i iskustva koje će se dalje dijeliti.

Zahvalni smo svim volonterima koji su do sada uložili svoje vrijeme i znanje i svojim radom pomogli u zaštiti vrsta i staništa. Mi ćemo i dalje raditi na novim projektima, programima i kampovima, gajiti entuzijazam i ljubav prema pticama te zajednički graditi bolje društvo brinući se za prirodu. ■

USPJEŠNI PRIMJERI SURADNJE

U svojim počecima i skromnim radom nekoliko entuzijasta, **Ornitološki kamp na Učki** je prerastao u godišnje mjesto okupljanja brojnih volontera, stručnjaka i ljubitelja prirode, u suradnji s Javnom ustanovom Park prirode Učka.

Drugi primjer je uspješna suradnja s **Centrom za posjetitelje i oporavilištem za bjeloglavе supove Beli** gdje je rad naših dugoročnih stranih volontera iznimан i čija je pomoć u spašavanju mlađih supova neprocjenjiva.

TETRIJEB GLUHAN

Ptica godine 2023.

**Tetrijeb gluhan
svrstan je u Crvenu
knjigu ugroženih
ptica Hrvatske**

TETRIJEB GLUHAN ILI VELIKI TETRIJEB PROGLAŠEN JE PTICOM GODINE U HRVATSKOJ U 2023. ZAŠTO BAŠ ON? Tradicija je da se za pticu godine proglaši vrsta na koju je potrebno skrenuti pažnju. Populacija tetricjeva gluhanova u Hrvatskoj je u padu već niz desetljeća pa uopće nije upitno zaslužuje li on ovu titulu.

TETRIJEB GLUHAN JE NEOBIČAN, PROLJETNI PJEVAČ. Njegovom pjevu pogoduje temperatura zraka između 8 i 17 stupnjeva Celzijusa. Počinje pjevati rano ujutro, najprije sa stabla, a zatim s tla. Pjevaju u skupinama dok je još mračno, a svojim glasom pokušavaju privući ženke i potjerati druge mužjake. Pjesma se sastoji od tri neobične faze; prva nalikuje šklojanju koje se ubrzava, zatim slijedi zvuk koji neodoljivo podsjeća na vadjenje čepa iz boce i na kraju se čuje siktanjem. U ovoj zadnjoj fazi, koja može potrajati nekoliko sekunda, vjeruje se da tetricjev gluhan ne vidi i ne čuje pa mu se lako može prići.

RIJEČ GLUHAN DOLAZI IZ TRADICIONALNOG NAČINA LOVA NA OVU PTICU. Nekada se mužjake lovilo na pjevalištima u rano proljeće jer bi im se tada lovci najlakše prikradali. Pri tome su koristili trenutak dok tetricjev pjeva posljednju dionicu. Lovci bi im se tada prikrali, a budući da ih tetricjebi pritom ne bi čuli, nazivali su ih gluhanima.

TETRIJEBI SE U HRVATSKOJ ODAVNO NE LOVE I SVI SE SLAŽU DA JE POSTAO PRERIJEDAK DA BI SE LOVIO. No lov ionako nije glavni razlog njegove ugroženosti. Prodiranje šumarenja i u najzabačenije prašume (koje su zbog toga prestale biti prašume) Gorskog kotara i Like, gusta mreža izletničkih i planinarskih staza te općenito nestanak većih površina izvornih šuma potjerali su tetricjeba i iz posljednjih oaza. Vruća i suha ljeta te zime bez snijega, koji prate ukupne klimatske promjene, negativno su utjecali na životni prostor tetricjeva. Također, jedna od promjena koja je negativno utjecala na populaciju je prestanak ispaše u planinskim šumama. Naime, stoka je svojim kretanjem i ispašom održavala gusto mrežu staza u niskom, prizemnom sloju šume te mozaičnost šuma i proplanaka. Na primjer, u Škotskoj su nedavno prepoznali tu povezanost i povećali populaciju tetricjeva uvođenjem ekstenzivne ispaše goveda u borovim šumama.

U Hrvatskoj je početkom 20. stoljeća tetricjev bio prisutan u svim većim područjima bukovo-jelovih i smrekovih šuma te borovih šuma na većim nadmorskim visinama. Tetricjev je obitavao na Velebitu, Ličkoj Plješivici, Velikoj i Maloj Kapeli, cijelom Gorskom kotaru pa čak Medvednici i Papuku. Sada ga se može pronaći samo na području Sjevernog Velebita i Ličke Plješivice. Nije se održao čak niti u goranskim šumama.

MOŽE LI TETRIJEB OPSTATI? Promjene načina gospodarenja šumama sigurno mogu pomoći, kao i dobro upravljanje područjima kojima se ne gospodari, kao što je Nacionalni park Risnjak. Osim toga, važna je suradnja različitih sektora. Srećom, tetricjev ima gotovo pa mistični značaj za zaštitare prirode, šumare i lovece. Tako da je prvi i glavni uvjet za očuvanje ove vrste postojan.

No ipak, i uz dobru volju i suradnju svih sektora, populacije s juga Europe su u opadanju stoga je vrlo lako moguće da tetricjev nestane iz naših šuma, kao jedna od prvih žrtava klimatskih promjena. ■

**Jeste li znali da
je 2021. bio na
poštanskoj marki?**

**OVAKO SE
GLASA TETRIJEB
GLUHAN!**

SVAKA KUPNJA U WEBSHOPU BIOMA IZRAVNO POMAŽE OČUVANJU PRIRODE!

KAUKAL

Znaš li da kaukali zimaju u jugoistočnom Atlantiku na obalama Afrike, ali parovi zauvijek ostaju vjerni istom gnijezdu na istoj stijeni svog otoka?

BUMBAR

Bedž bumbara je idealan dar za ljubitelje proljeća i mirišljavog cvijeća!

BATOKLJUN

Batokljuna ljudi najčešće viđaju za najhladnijih zima, kada ova ptica dolaze na hranilice. U tom duhu, idealno je bedž batokljuna nositi na zimske jakne i kapute!

www.biom.hr/shop

**KAD VIRE BEDŽEVI IZ
DŽEPA, RADOST JE
JOŠ VEĆA. KOJI BEDŽ
TI BIRAŠ NOSITI?**

KUKUVIJA

Ku-ku! Kukuvija! Što kažeš na bedž sove s neobičnim veom oko očiju?

CRVENDAĆ

Bedž koji će ti uvijek popraviti dan, baš poput crvendaća koji je jedan od najranijih jutarnjih pjevača, a može ga se čuti već u 3h ujutro.

TETRIJEB GLUHAN

Ako svake godine sudjeluješ u izboru za Pticu godine, ne propusti imati bedž pobednika za 2023. godinu!

PLAKAT

Ukrasi svoj radni prostor ili sobu s 22 vrste najčešćih gradskih ptica koje možemo susresti u kontinentalnoj i mediteranskoj Hrvatskoj. Upoznaj se s vrstama i naruči poster Ptice naših gradova.

BIOM HRANILICA

Dolazi u dijelovima i treba se sastaviti prije postavljanja.

BIOM
UDRUGA / ASSOCIATION

GODINA BORBE ZA UREDBU O OBNOVI PRIRODE

BORBA ZA OPSTANAK LJUDI I PRIRODE NA EUROPSKOM TLU TRAJALA JE TIJEKOM CIJELE 2023. GODINE, DOK SE BRISELSKIM HODNICIMA ODVIJALO ŽESTOKO POLITIČKO NADMETANJE U KOJEM SU ULJE NA VATRU DOLIEVALI LOBISTI KRUPNOG AGRO-BIZNISA

NAPISAO **GORAN ŠIKIĆ**

Godina iza nas protekla je u velikoj borbi za donošenje europskog zakona koji bi, usred katastrofalnih posljedica klimatskih promjena i još do sada nezabilježena gubitka bioraznolikosti, osigurao opstanak građanima Europe. Stotine znanstvenika i organizacija civilnog društva

uključilo se u inicijativu #RestoreNature i dalo podršku donošenju Uredbe o obnovi prirode, kojom bi Europska unija krenula u ispunjavanje *Europskog zelenog plana* i održala obećanje dano na UN-ovoj Konferenciji o bioraznolikosti COP15, održanoj u prosincu 2022. u Montrealu. I ne samo to, usvajanjem prve zakonodavne regulacije obnove prirode EU bi svojim primjerom pokazala cijelom svijetu kako se na primjenen način boriti s klimatskom krizom.

Više od 80% europskih staništa je u lošem stanju, a 38% od 546 vrsta ptica u Europi treba zaštiti. Zbog nestanka šuma u kojima se gnijezdio, u Hrvatskoj iščezava tetrijeb gluhan, Ptica godine 2023. Jasno je kao dan: europska prirodna staništa nisu u dobrom stanju pa su nužne hitne akcije obnove kojima se možemo boriti protiv klimatske krize. To je upravo i zadaća ciljeva EU Uredbe o obnovi prirode - obnova 20% kopna, rijeka i morskih područja do 2030.

Uredba o obnovi prirode dobila je podršku članica EU-a, industrije vjetroenergije i solarnih panela, znanstvenika, progresivne poljoprivredne zajednice, europskih lovaca, finansijskih institucija, europskih gradonačelnika, velikog broja tvrtki i poslovnih udruženja te europske mlađeži. Kroz različite kampanje priključeno je gotovo 1.200.000 potpisa podrške ambiciozno zamišljenoj Uredbi o obnovi prirode.

Borba za opstanak ljudi i prirode na europskom tlu trajala je tijekom cijele godine, dok se briselskim hodnicima odvijalo žestoko političko nadmetanje u kojem su ulje na vatru dolijevali lobisti krupnog agro-biznisa okupljeni u organizaciji COPA COGECA. Bez da trepnu, njihovi glasnogovornici i trbuhozborki otvoreno su lagali o

predloženim rješenjima, a Europska pučka stranka (EPP) pokrenula je dezinformacijsku kampanju još neviđenu u europskoj politici. Sve s ciljem da pod svaku cijenu spriječe donošenje ove uredbe.

Izokretali su činjenice, tvrdili da je Uredba za obnovu prirode preskupa, previše birokratizirana, štetna za poljoprivrednike i prehrambenu sigurnost, iako su te laži opovrgnute bezbroj puta. Ignorirali su šest tisuća znanstvenika, industriju obnovljive energije i više od stotinu tvrtki koje su pozivale na njezino hitno usvajanje.

Manfred Weber, voda EPP-a, odlučio je proglašati se onim tko će „zaštiti“ poljoprivrednike sabotiranjem *Europskog zelenog plana*. No, u stvarnosti se radilo samo o kratkoročnim interesima nekolicine nezavisnih poljoprivrednih korporacija. U stvarnosti, poljoprivrednicima ne treba zaštita od „zakonodavnog opterećenja“, kako je Uredbu nazvao EPP. Naprotiv, hitno im treba zaštita od sve većih poplava, požara i suša koji mogu uništiti proizvodnju hrane cijelih regija, ponekad doslovce preko noći. Pravi neprijatelj skriva se u drastičnom padu bioraznolikosti, koji dugoročno ugrožava cjelokupnu proizvodnju hrane u EU.

Nakon Direktive o staništima iz 1992., ovo je prvi veliki zakonodavni poduhvat u korist prirode u posljednjih trideset godina, a njegovim krahom u EU parlamentu Europa bi si osigurala katastrofalnu budućnost, kao i sramotu međunarodnih razmjera zbog nepoštivanja ranije preuzetih obaveza.

Pisali smo stoga hrvatskim zastupnicima u Europskom parlamentu, naglašavajući da su naši pašnjaci zapušteni, ribolovni resursi na rubu izlovljenosti, a prevlast monokulture turizma donosi sve

jači negativan utjecaj na prirodu i društvenu strukturu Hrvatske. Neki su nam pozitivno odgovorili i svojim javnim istupima pokazali da su svjesni problema, a neki su se naprsto oglušili. Neki su se u medijima nabacivali bombastičnim frazama da „neće dozvoliti da zeleni ekstremisti naštete hrvatskim ribarima“, poput EPP-ovog Tomislava Sokola, a neki pokušavali odgovoriti zdravorazumskim argumentima, poput Predraga Freda Matića, člana Odbora za ribarstvo EU parlamenta, da bez obnove morskih područja ne može biti ni povećanja ribljeg fonda.

Predstojeći izbori za Europski parlament bacaju veliku sjenu na proces donošenja zakonodavnih okvira koji znače novu nadu za Europu. Nažalost, velik dio rasprave o Uredbi preselio se u područje pukog politiziranja radi prikupljanja bodova među pristašama pojedinih političkih frakcija. Stoga nam je lagnulo kada je prijedlog Uredbe za dlaku preživio odbijanje u Europskom parlamentu u srpnju prošle godine. Potom su europarlamentari glasali o 140 amandmana i prihvatali, ponovno tijesnom većinom, finalni tekst uredbe.

Zahvaljujući neviđenom zalaganju građana EU-a, koji su poslali više od milijun poruka i potpisa svojim parlamentarnim zastupnicima tražeći da podrže Uredbu, te dijelu članova EPP-a koji su odbili slijediti partijsku liniju te nisu glasali protiv, Uredba je izglasana u srpnju ove godine. Taj je dvadeset i jedan glas ušao u povijest, jer je bitka bila toliko napeta da je svaki glas bio od presudne važnosti. Prijava Weberova taktika nije ovoga puta urodila plodom i prevagnuo je, nasreću, glas razuma.

Prijedlog je prošao, ali s njim i neki vrlo loši amandmani, nažalost. Parlament je izbrisao članak 9. o obnovi poljoprivrednih ekosustava, uključujući cilj o obnovi 30% isušenih tresetišta EU-a do 2030. Budući da je trenutno prevladavajući način bavljenja poljoprivredom glavni pokretač gubitka bioraznolikosti, odustajanje od ciljeva obnove populacija ptica i leptira nije samo neodgovorno, već i dugoročno ugrožava sigurnost našeg prehrambenog sustava. Tresetišta obuhvaćaju samo 3 % kopnenih

Pisali smo hrvatskim europarlamentarcima, naglašavajući da su naši pašnjaci zapušteni, ribolovni resursi na rubu izlovljenosti, a prevlast monokulture turizma donosi sve jači negativan utjecaj

207 organizacija civilnog društva diljem Europe ujedinilo se kako bi zatražile hitno usvajanje snažnog propisa EU o obnovi prirode.

#RESTORENATURE

područja na svijetu, ali pohranjuju dvostruko više ugljika nego svo drveće svijeta zajedno! U Europi je više od 50 % tresetišta propalo i nijihova bi nam obnova dala šansu u borbi s klimatskom krizom.

Osim što se također odustalo od obnove elemenata prirode na poljoprivrednim površinama, prijedlog EU parlamenta ograničio je obnovu kopnenih staništa samo na području Natura 2000, a izbačeni su vremenski definirani ciljevi. Dodatno, uklonjene su obaveze država članica da osiguraju očuvanje trenutnog stanja kopnenih i morskih ekosustava. Cilj obnove 25.000 kilometara rijeka slobodnog toka do 2030. smanjen je na 20.000 kilometara. Također, Parlament je oslabio specifične ciljeve za obnovu kopnenih, obalnih i slatkovodnih ekosustava odustavši od privremenih ciljeva za 2030., 2040. i 2050. godinu. Srezani su čak i specifični ciljevi za obnovu urbanih ekosustava, primjerice ciljevi povećanja zelenih površina i pokrova drveća u gradovima.

Sljedeći korak zbio se u studenom, kada su održani intenzivni pregovori između

Europskog parlamenta, Komisije i Vijeća. Pregovori u trijalogu bili su izazovni jer su Vijeće i Komisija radili na pronalaženju zajedničkog jezika sa znatno slabijim stajalištem Parlamenta.

Iako su svi ekosustavi, izvorno obuhvaćeni Uredbom, još uvijek bili uključeni u sporazum nakon trijalogu, članci koji se njima bave razvodnjeni su u usporedbi s izvornim prijedlogom Komisije i stajalištem Vijeća. Pridodata su brojna izuzeća, a obveze država članica su smanjene. Iako sporazumom opseg kopnene obnove nije ograničen isključivo na područja Natura 2000, dodano je previše mogućnosti koje u praksi mogu smanjiti ukupnu površinu koju treba obnoviti. Također, zahtjev za sprječavanje pogoršanja statusa očuvanosti ozbiljno je potkopan, što otežava njegovu provedbu.

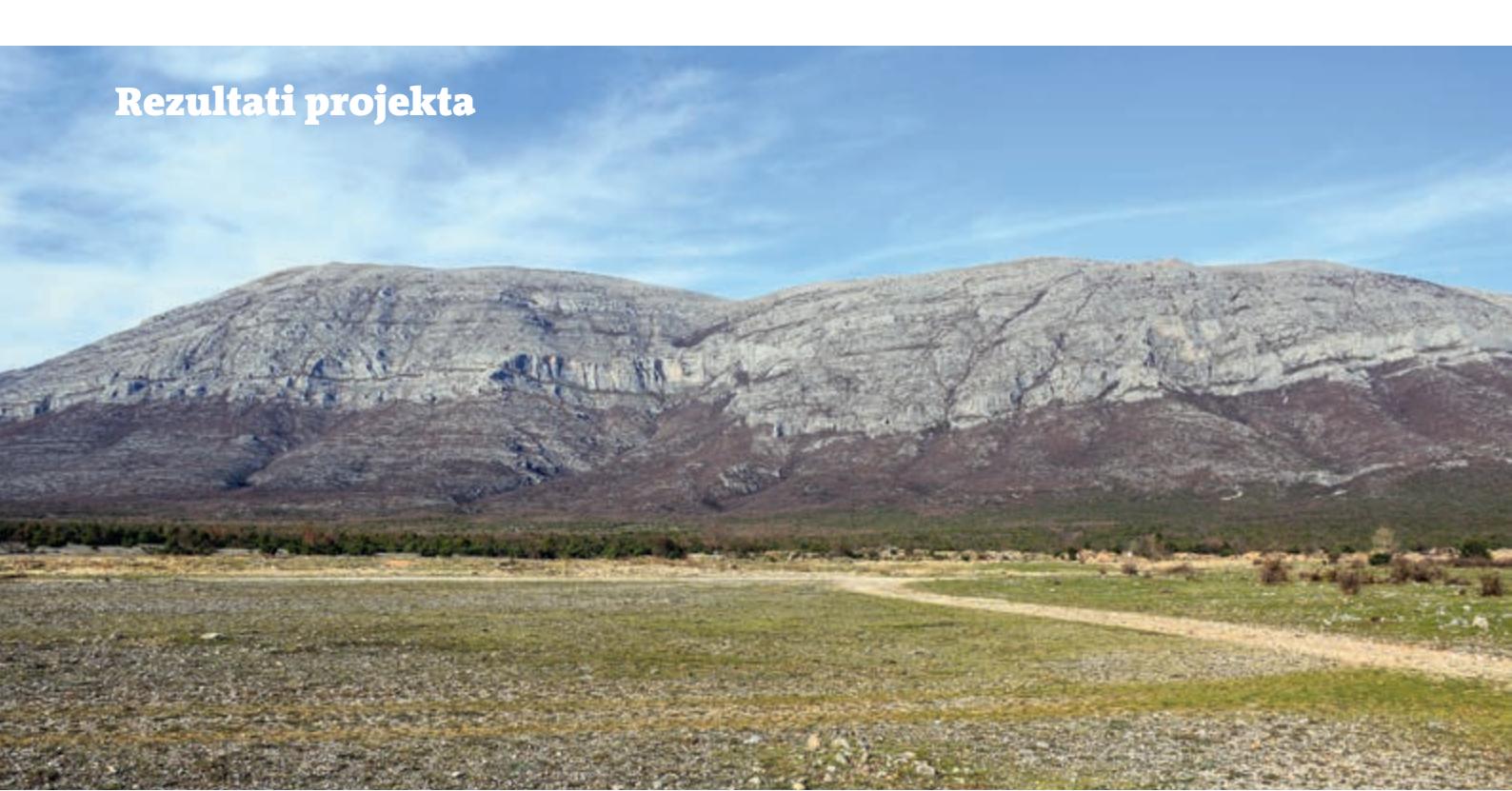
Konkretni zahtjevi za povećanjem prirode na poljoprivrednim zemljistima, kao i obnavljanje tresetišta, srećom su ušli u sporazum, ali ponovno uvodenje tog članka uredbe imalo je visoku cijenu u obliku značajnih ustupaka, poput uvođenja

mogućnosti pauziranja provedbe zakonodavstva – što se naziva „kočnica za slučaj opasnosti“.

Usuglašeni tekst prijedloga Uredbe nakon toga je došao na glasanje u Odboru za okoliš EU parlamenta koncem studenog 2023. (gdje je u lipnju 2023. pod utjecajem EPP-ove kampanje prva verzija prijedloga dočekana s 44 : 44 glasa). Ovoga puta Odbor za okoliš većinom glasova je odobrio usuglašeni tekst Uredbe te je do njenog ostvarenja preostalo još da je usvoji Europski parlament na plenarnoj sjednici početkom 2024., te da se očituju ministri u Vijeću EU.

Presudna bitka s vremenom obilježila je cijeli proces: uz dramatični tempo klimatskih katastrofa koje nas okružuju, bilo je potrebno nagnati donositelje odluka da Uredbu usvoje prije izbora 2024.

Naravno, to je tek početak. Ova Uredba doista će se baviti rješavanjem šokantnih posljedica kriza prirode i klime samo ako je države članice pravilno provedu i ukoliko njezina provedba započne bez odgode. ■

Dinara back to LIFE

MISIJA/VIZIJA PROJEKTA

Očuvana priroda kroz održivo korištenje.

TRAJANJE PROJEKTA

15. 1. 2020. – 15. 11. 2023.

VRIJEDNOST

1.296.509 €

PARTNERI: Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Hrvatske šume; Lokalna akcijska grupa "Cetinska krajina"

AKTIVNOSTI KOJE SMO PROVODILI:

ručno uklanjanje zarasle vegetacije, kontrolirano paljenje, suradnja sa stočarima, obnova stočarske infrastrukture (obnova suhozida i staza), 3 volonterske akcije i 2 volonterska kampa, brojne edukacije i predavanja za sve uzraste, izložbe, rad sa savjetodavnim i suradničkim vijećima, pripremili smo brošure, publikacije i studije

REZULTATI PROJEKTA

- Očišćeno 112 ha ručnim uklanjanjem zarasle vegetacije
- Očišćeno 56,7 ha kontroliranim paljenjem
- Više od 530 ha pašnjaka održava se kombiniranom ispašom u suradnji sa 16 stočara
  - 11 lokvi
  - 9 bunara
  - 11,5 km staze
  - 2 km suhozida
  - Međunarodna konferencija
  - Smjernice za restauraciju i održivo upravljanje suhim travnjacima

Ekološki utjecaj UTJECAJ POSTIGNUTIH REZULTATA ZA PTICE

Za neke od ciljnih vrsta utjecaj restauracije vidi se vrlo brzo, dok se za druge ipak treba pričekati nekoliko godina da bi se video i ocijenio ukupni učinak.

Brojevi parova kratkoprstih ševa su se povećali, a kod vrtnih strnadica se vidi da su se premjestile na povoljnije stanište koje smo unaprijedili kontroliranim paljenjem, ali im se brojevi nisu znatno povećali. Za čukavicu je pak projekt, barem kako se za sada čini, došao prekasno. Mali broj preostalih parova (2) u vremenu kada se pripremao projekt, a uz relativno ubrzano smanjivanje kvalitete staništa u periodu do početka provedbe projektnih aktivnosti, uzrokovao je da se čukavica prestane grijezditi na projektnom području prije nego što smo joj uspjeli poboljšati kvalitetu staništa. Budući da se radi o migratornoj vrsti, još uvijek postoji nuda da će sada, kad su stanišni uvjeti

povoljni, neka od ptica ponovno odlučiti zadržati se na ovom prostoru.

UTJECAJ POSTIGNUTIH REZULTATA ZA STANIŠTA

Projektno područje veličine je preko 50.000 ha. Iako su konkretnе restauracijske aktivnosti provedene na relativno maloj površini, odnosno na tek nešto više od 700 ha, utjecaj restauracije je vidljiv. Najbolje se to vidi na područjima na kojima smo koristili metodu ručnog uklanjanja nepoželjne drvenaste vegetacije gdje je donedavno grmljem zaraslo područje očišćeno od drvenaste vegetacije. Provedbom restauracijskih aktivnosti povećane su površine otvorenih travnjaka prikladnih za grijevanje ciljnih vrsta ptica, očišćeni su zarasli travnjaci i otvoren prostor koji sada stocari koriste za ispašu, a na plohamu na kojima je provedeno kontrolirano paljenje povećana je kvaliteta ispaše kako za stoku tako i za pčele.

• **Suživot s prirodom**

Posebnu pažnju posvetili smo pticama ovisnim o dinarskom tipu staništa, a to su vrtna strnadica, kratkoprsta ševa i čukavica. Uz stvaranje važnih i kvalitetnih institucionalnih uvjeta za očuvanje prirode, naglasak projekta bio je i na uključivanju lokalnog stanovništva. Cilj projekta bio je pružiti podršku i osnažiti razvoj poljoprivrednih i turističkih djelatnosti koje svoju vrijednost temelje na suživotu s prirodom.

• **TOP materijali**

- Vodič ‘U šetnji Dinarom’
- Upozajmo svijet dinarskog krša
  - Poučna staza Gljev
- Kako mogu pomoći urbanoj bioraznolikosti?
- Čudestan svijet biljaka
- Izvještaj za javnost (Layman’s report)

• **Nagrade**

U 2021. godini, projekt Dinara back to LIFE dobio je prestižnu nagradu Žuti okvir u kategoriji „Iskorjenjivanje gladi i promoviranje održive poljoprivrede“. Sljedeće godine, prilikom predstavljanja važne Uredbe o zaštiti prirode, Europska komisija uvrstila je Dinara back to LIFE među 19 uspješnih projekata obnove prirode iz cijele EU u 2022. godini. Također, povodom Dana grada Vrlike, Grad Vrlika dodijelio je projektu kolektivnu nagradu za doprinos u 2022. godini.

“DINARA BACK TO LIFE” SAMO JE POČETAK OPSEŽNOG RADA NA OČUVANJU DINARSKIH TRAVNJAKA. U ČETIRI GODINE NAM JE ZAJEDNICA POKAZALA ŠTO JOJ JE VAŽNO, A PROJEKTNI TIM STEKAO JE ZNANJE I ISKUSTVO KAKO PROVODITI RESTAURACIJU. SPREMNI SMO U BUDUĆEM RADU PRIMJENJIVATI SVE ŠTO SMO NAUČILI, A TO ZNANJE JE I OSNOVA ZA BUDUĆE PROJEKTE ZA OBNOVU I OČUVANJE OVOG PODRUČJA. ISKUSTVO OVOG PROJEKTA NAM JE POKAZALO DA SVI DIONICI, OD NADLEŽNIH MINISTARSTAVA I JEDINICA REGIONALNE I LOKALNE SAMOUPRAVE, DO LOKALNIH ZAJEDNICA I POJEDINACA, VISOKO VREDNUJU OČUVANJE PRIRODE I DA U TOME VIDE JEDNI DRUGE. PRED NAMA JE ZADATAK ZAJEDNIČKOG PROMIŠLJANJA OČUVANJA I RESTAURACIJE PRIRODE I NJEGOVOG POVEZIVANJA S ODRŽIVIM RAZVOJEM LOKALNE ZAJEDNICE.

Zašto se Zakon o šumama **BAVI TRAVNJACIMA?**

Šume prekrivaju značajnu površinu Hrvatske, gotovo polovicu, a preko 70% tih šuma nalazi se u državnom vlasništvu

ANTE GUGIĆ

MREŽA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA
EUROPSKE UNIJE NATURA 2000
JASNO DEFINIRA KOJE VRSTE
I STANIŠTA SU VAŽNA, STOGA
DA BISMO IH MOGLI OČUVATI
TREBAJU NAM RAZNI
TIPOVI TRAVNJAKA, ŠUMA
I PRIJELAZNIH STANIŠTA

NAPISAO **IVAN BUDINSKI**

Šume su jedini dom mnogim divljim vrstama, a nama pružaju brojne blagodati. Hrvatske su šume prepoznatljivo prirodno bogatstvo koje se često naziva i našim „zelenim plućima“. Briga o šumama je prvenstveno definirana Zakonom o šumama, koji se desetljećima prilagođava upravljanju šumama. No što kada taj zakon treba upravljati negospodarskim prirodnim šumama ili staništima koja uopće nisu šume?

Kada je riječ o šumama, većina ljudi zamišlja nepregledan zeleni pokrov koji (na fotografijama) oduzima dah. No osim ljepote, šume pružaju višestruku korist; od proizvodnje drveta kao sirovine koju ljudi koriste do rekreacijskih aktivnosti i odmora od svakodnevice. Još važnije, šume su neprocjenjive kada je riječ o klimatskim promjenama i zaštiti zemljišta od erozije ili poplava. Šume, zelena pluća ili zelene tvornice, kako god ih nazivali, traže našu brigu.

Naš komentar

Šume prekrivaju značajnu površinu Hrvatske, gotovo polovicu, a preko 70% tih šuma nalazi se u državnom vlasništvu. Posljednjih desetljeća ukupna površina šuma se kontinuirano povećava, dijelom zbog pošumljavanja, ali najviše zbog prirodnog širenja šume i zarastanja poljoprivrednih površina. Zakonski okvir upravljanja šumama u državnom vlasništvu, a donekle i privatnom, propisuje Zakon o šumama. Tradicija šumarstva u Hrvatskoj, a time i prateća legislativa, temelji se na upravljanju prirodnim šumama, a šumske kulture su u Hrvatskoj rijetke i smatra ih se inferiornima prirodnim šumama.

No zbog neobičnih i nepravednih povijesnih okolnosti, Hrvatske šume prema Zakonu o šumama u svojoj nadležnosti imaju i goleme površine pašnjaka, koji su se tako koristili stoljećima. Nekoć su pašnjacima, koji su tradicionalno služili stočarima i domaćem stanovništvu, upravljale lokalne zajednice. Desetljeća grubog zanemarivanja ovih prostora stigle su na naplatu, pa su pašnjaci u državnom vlasništvu sve više zapušteni i gube svoju primarnu funkciju. Iako se u javnosti

ANTE GUGIĆ

Kada pašnjaci više ne služe ispaši stoke, zarastaju u šikaru i šumu koja nepovratna mijenja postaje stanište

često ta zapuštenost i zarastanje predstavlja kao rezultat smanjenja broja stoke uzročno-posljedična veza ide u sasvim drugom smjeru. Upravo su brojna ograničenja korištenja i upravljanja tim površinama, kao što su ograničavanja ispaše i njihovog održavanja, uzrok njihova zarastanja.

Budući da Hrvatske šume moraju upravljati površinama u skladu sa Zakonom o šumama, pojavi se problem koji zakonodavac, unatoč brojnim i glasnim prosvjedima lokalnih zajednica, još uvije ne prepoznaće. Veliki bi se dio tog problema mogao riješiti izmjenama Zakona o šumama, no one nisu donesene ni novim verzijama, koje ipak predstavljaju svojevrsno poboljšanje.

Šume se smatraju odličnom ekološkom tvornicom, ali i idealnim staništem za brojni živi svijet. Osim toga, imaju i veliku blagodat za čovjeka

Travnjak je oblik vegetacije kojeg karakteriziraju trave i ostale zeljaste biljke. Po načinu korištenja dijelimo ih na pašnjake koji se održavaju ispašom i na livade koje se prvenstveno održavaju košnjom

se kontinuirano provlači kroz nacionalnu legislativu je i neprestan sukob različitih zakona. Dok se ovakvi slučajevi u razvijenim državama rješavaju ograničavanjem primjene određenih zakona, primjerice Zakon o šumama ne primjenjuje se u područjima više razine zaštite, naš zakonski okvir ne nudi nikakva rješenja. Naši prijedlozi, koji smo ponudili u komentarima tijekom e-savjetovanja, uključivali su uvažavanje i ostale legislative, prvenstveno iz sektora zaštite prirode ali čemo dalje imati situaciju da se nekim područjima upravlja u okviru više proturječnih zakona. Baš zbog toga će se u područjima koja su prema Zakonu o zaštiti prirode definirana kao područja neometanih prirodnih procesa nepotrebno primjenjivati i Zakon o šumama.

U Zakonu o šumama i dalje čemo morati gledati definiciju šuma kao „zemljišta koje je suvislo obraslo“. Radi se o definiciji prikladnoj za razna subjektivna tumačenja pa će se i dalje travnjaci u zarastanju, s prevladavajućim udjelom travnjačke vegetacije, znanstveno neopravdano proglašavati šumom.

Osim toga, veoma je zanimljiv i odgovor Ministarstva na naš komentar članka 52. kojim smo tražili uključivanje i stručnjaka biološke struke. Naime, odgovorili su nam da taj članak nisu zamisili otvoreni za komentiranje. Budući da se ovaj proces izmjene legislative zove *Izmjene Zakona o šumama*, a ne *Djelomične izmjene Zakona o šumama*, ne vidimo opravданje da Ministarstvo bira koji se članci mogu komentirati i mijenjati, a koji ne. ■

ZAŠTO JE UOPĆE TAKO VAŽNO UPRAVLJATI TIM PAŠNJACIMA?

Ogromne površine u Hrvatskoj, stotine tisuća hektara, zauzimaju travnjaci u raznim fazama sukcesije, odnosno zarastanja u grmlje i drveće. Očuvani pašnjaci, odnosno kulturni krajolik koji oni predstavljaju, danas su postali rijetkost. Njihovo nestajanje prijetnja je nizu životinjskih vrsta, a najugroženiji su oni koji žive na otvorenim pašnjacima (travnjacima). Osim životinja, ugrožene su i biljne vrste. Naime, kada pašnjaci više ne služe ispaši stoke, zarastaju u šikaru i šumu koja nepovratna mijenja postojeće stanište.

Osnovni alat zaštite prirode u EU, Natura 2000, prepoznaje iznimnu

važnost travnjaka te propisuje načine njihova očuvanja. Međutim, Zakon o šumama i dalje ignorira taj problem i jednostavno ih definira kao područja koja trebaju postati šuma. Budući da ih tako definira, održavanje travnjaka/pašnjaka smatra se uništavanjem šume, odnosno krčenjem. To naravno dovodi do absurdne situacije u kojoj primjena Zakona o šumama postaje najznačajnija prijetnja očuvanju bioraznolikosti u Hrvatskoj, te onemogućava provedbu mjera očuvanja prirode koje je RH kao država članica EU dužna poštovati.

Tijekom 2023. otvoreno je javno savjetovanje o izmjenama Zakona o šumama. Bez obzira na hvalevrijedan pokušaj e-dijaloga, jedna od nelogičnosti koja

SLUČAJ GIPSY zločin bez kazne

JE LI JEDINKA IZUMRLE VRSTE U
HRVATSKOJ UMLAĆENA ILI OTROVANA?
ODGOVOR JOŠ ČEKAMO...

NAPISAO GORAN ŠIKIĆ

Pogibija čelavog ibisa Gipsyja 5. ožujka 2023. u delti Neretve kod Opuzena po mnogočemu svjedoči o ključnim, neriješenim problemima zaštite prirode i borbe protiv nezakonitog ubijanja ptica u Hrvatskoj.

Čelavi ibis (*Geronticus eremita*) je vrsta izumrla u Hrvatskoj još u 18. stoljeću. Početkom 21. stoljeća svjetska populacija čelavog ibisa svela se na svega 200-250 jedinki koje su opstale na području sjeverne Afrike i Bliskog istoka. Konkretno, čak 95 posto divljih jedinki ove vrste nalazi se u jednoj populaciji u Maroku. Ova ptica pripada ugroženoj vrsti čiju populaciju stručnjaci iz Austrije i Njemačke, u sklopu европског projekta „LIFE Northern Bald Ibis“, pokušavaju povećati u umjetno stvorenim kolonijama. Čelavi ibisi iz европског programa reintrodukcije prezimljavaju u Italiji, ali neke jedinke pokušavaju prezimeti i na hrvatskoj obali Jadranu. To je pokušala i nesretna Gipsy kada je preletjela Jadran u prvoj polovici prosinca 2022. Njezino je kretanje oduševilo mnoge

stanovnike krajeva koje je posjetila, a društvene mreže vrvjele su fotografijama te neobične ptice koja se nije instinkтивno bojala ljudi te im je prilazila toliko blizu da su je mogli fotografirati u krupnom planu.

Sletjela je u Kruševo kod Obrovca, zadržala se blizu Vodica, uz jedno noćenje u Šibeniku, potom na Braču. Zatim je obišla Hvar i nastavila južno sve do Slanog nedaleko Dubrovnika. Nakon toga je odletjela u deltu rijeke Neretve, nakratko posjetila susjednu Bosnu i Hercegovinu te se vratila na Neretvu, gdje je noćila u Kominu i hranila se kod Opuzena. No, 5. ožujka GPS podaci su pokazali da je naglo uginula. Na dan smrti je, po već uobičajenoj navici, ujutro otišla na hranjenje. Petnaest minuta kasnije bila je mrtva.

Na temelju GPS podataka stručnjaci iz austrijskog *Waldrappteam*, nadležni za upravljanje i satelitsko (GPS) praćenje čelavih ibisa u sklopu европског projekta „LIFE Northern Bald Ibis“, zaključili su da uzrok razlog smrti nije prirodan. „Dan prije smrti, Gipsy je odletjela gotovo do

MARTIN BURĆ

Dubrovnika i u istom se danu vratila u deltu Neretve, što znači da je bila u dobroj fizičkoj kondiciji, spremna za migraciju”, komentirala je Daniela Trobe, članica austrijskog projektnog tima.

Po dojavi iz Austrije, djelatnici Bioma su se mobilizirali i u ponедјeljak 6. ožujka krenuli iz područnog ureda udruge u Sinju prema Neretvi. Gipsy je stradala blizu napuštene staje na području bivšeg poljoprivrednog kombinata Neretva. Na mjestu gdje je stradala djelatnike Bioma je dočekao jeziv prizor. Odmah po dolasku nedaleko od staje primijetili su napuhano truplo krave, a u blizini se nalazila još jedna. Iako je još uvijek bila živa, bila je toliko iznemogla da više nije mogla stajati već je ležala. U tom trenu djelatnici Bioma još nisu znali da su krave prostrijeljene. Pretragom su ubrzo pronašli Gipsy uza zid staje. Pozvali su policiju i djelatnike Javne ustanove za zaštitu prirode Dubrovačko-neretvanske županije te dodatno pregledali područje na kojem je nesretna ptica stradala. Dok su čekali veterinarskog inspektora, došao je lovočuvar koji

im je kazao da cijela lokalna zajednica ima problema s jednim stocarom i njegovim kravama. Po njegovoj priči, problemi su eskalirali nakon što je uklonjena ilegalna ograda koja je „čuvala“ istočni dio farme. Krave su zato mogle nesmetano ulaziti u vrtove i voćnjake mandarina, naranča i limuna, nanoseći time štetu uzgajivačima. Tko je nakon toga pucao u te krave i nehumano ih pustio da umiru dugom i bolnom smrću, a trupla ostavio na otvorenom, nismo uspjeli utvrditi.

Trupla krava su trebala biti uklonjena i zbrinuta, ali budući da su uklonjene markice iz kojih se doznaće tko im je vlasnik, tvrtka ovlaštena za zbrinjavanje trupla nije mogla procesuirati strvine „bez vlasnika“.

U takvom okruženju premreženih i sukobljenih interesa skončala je Gipsy. Na mjesto događaja došao je na koncu veterinarski inspektor i uzeo pticu koju je poslao na Hrvatski veterinarski institut, a kriminalistički inspektor je skinuo odašiljač koji su djelatnici Bioma donijeli u sinjski ured.

Na prvu vijest o smrti Gipsy samo na Facebook stranici Bioma reagiralo je više od 800 ljudi, a web stranici udruge je pristupilo nekoliko puta više posjetitelja nego inače. U mjesec dana od smrti hrvatski i regionalni mediji objavili su više od stotinu članaka posvećenih tragičnoj pogibiji neobične ptice koja je osvojila srca mnogih stanovnika Hrvatske, ali i susjednih država.

„Tuga @... P r e s t r a š n o !!! Užas, ljudi neljudi. Sramota... Draga moja ptice! Tvoj odlazak me rastužio, rasplakao ..... @ Eh @Gipsy bilo ti je lipše na Bracu ♥ Tako smo je zdušno pratili. Posebna je bila. Ponosna... Kako žalosno....“ Nizala se kiša komentara nepreglednog mnoštva ljudi koji su bili iskreno ganuti i šokirani

sudbinom neobične ptice koja je navracačala na njihove prozore i balkone, a tako ušla i u njihove živote.

Prema mišljenju Hrvatskog veterinarskog instituta koji je proveo obdukciju, Gipsy je „najvjerojatnije uginula uslijed traumatske ozljede mozga koja je nastala tupom traumom zatiljnog dijela glave“. Dakle, ptica je najvjerojatnije dobila udarac u glavu, osim ako nije bila otrovana što bi moglo uzrokovati dezorientiranost i slučajan udarac glavom u neku prepreku. U svom nalazu Hrvatski veterinarski institut je napomenuo da se ne može isključiti trovanje te je preporučeno da se napravi daljnja toksikološka analiza u ovlaštenom laboratoriju. Udruga Biom je od pronalaska ptice apelirala na više institucija da se uzorci pošalju na toksikološku analizu, ne bi li se ovaj slučaj istražio do kraja i otkrili te kaznili počinitelji, ukoliko bi se pokazalo da se radi o kaznenom djelu zločina protiv prirode.

Besmisleno ubijanje rijetkih primjeraka izumrle vrste, taj bezumni udar na bioraznolikost u vrijeme kada vrste na planetu izumiru nevidenom brzinom, nažalost nije prvi takav slučaj zabilježen u nas. Početkom 2020. u Hrvatskoj su nastradala četiri ibisa, od čega dvije jedinke u krivolovu u blizini Parka prirode Vransko jezero. Nažalost, slučajevi stradavanja tih ibisa nisu završili kaznenom prijavom.

U slučaju Gipsy bili smo šokirani da je policija protumačila traumatsku ozljedu mozga nastalu tupom traumom zatiljka glave kao „moždani udar“ te zaključila da „nema elemenata kaznenog djela“. Policijska uprava Dubrovačko-neretvanske županije, na upit iz Udruge Biom, obavijestila je „da su policijski službenici nadležne policijske postaje na mjestu događaja obavili očevidek kojim na

preminuloj jedinki nisu pronađeni prostrijelnii tragovi, a obdukcijom je utvrđeno da je uzrok smrti moždani udar“. Također, policija je navela da je „u konzultaciji s nadležnim državnim odvjetništvom utvrđeno da u konkretnom slučaju nema elemenata kaznenog djela.“

Kazneni zakon Republike Hrvatske u članku 200., koji se odnosi na uništavanje zaštićenih prirodnih vrijednosti, izričito navodi: „Tko protivno propisima usmrti, uništi, posjeduje, hvata ili uzima jedinku zaštićene svoje životinje, biljaka ili gljiva ili drugu zaštićenu prirodnu vrijednost, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“ Nadalje, tko takvo nedjelo počini prema strogo zaštićenoj divljoj vrsti, prijeti mu kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Čelavi ibis je migratorna vrsta izumrla u Europi, a danas je jedna od najugroženijih vrsta ptica na cijelom svijetu. Hoće li, kao u slučaju stradavanja na Vranskom jezeru, pogibija Gipsy pokazati sličnu dozu neučinkovitosti pravne države koja nije kadra podići kaznenu prijavu u slučajevima zločina protiv prirode? Kada će se napokon krivce za ubijanje zaštićenih vrsta u Hrvatskoj početi kažnjavati prema zakonu?

Deset mjeseci nakon stravičnog slučaja koji je potresao mnoge stanovnike ušća Neretve, mi i dalje ne znamo je li obavljena toksikološka analiza. Naime, u svibnju 2023. ptica je poslana na toksikološku analizu u Centar Ivan Vučetić, koji je o rezultatu trebao obavijestiti Općinsko državno odvjetništvo u Metkoviću. Međutim, lokalno državno odvjetništvo nije odgovorilo na naš upit s početka rujna 2023., tako da i dalje ne znamo je li čelavi ibis bio otovan. Bez obzira na glasni muk lokalnih institucija, sumnja se na trovanje jer su opisi unutarnjih organa iz nalaza obdukcije vrlo slični kliničkim opisima trovanja metomilom. Taj se otrov često koristi u trovanju vukova, a ponekad i kao ilegalni pesticid.

Sumnje može odagnati samo do kraja obavljen posao pravne države, što uključuje istražne i pravosudne institucije. Nadamo se da će se u ovom slučaju to i dogoditi i da ubuduće nećemo morati svjedočiti zločinima protiv prirode bez kaznenih prijava. ■

Apelirali smo da se uzorci pošalju na toksikološku analizu, ne bi li se ovaj slučaj istražio do kraja i kaznili počinitelji

ANA RUŽIĆANIN

ZAŠTO EUROPLJANI MORAJU GLASATI

SAŽETAK MANIFESTA ORGANIZACIJE BIRDLIFE EUROPE
UOČI IZBORA ZA EUROPSKI PARLAMENT 2024.

Ekološka kriza danas je neosporna činjenica. Katastrofalne vremenske nepogode nižu se jedna za drugom, a novi temperaturni i oborinski rekordi ruše se sve brže. Jednako vrijedi i za kolaps bioraznolikosti: od ptica i pčela do morskih organizama ljudsko djelovanje rapidno uništava nevjerljivo bogate temelje koji naš planet istodobno čine prekrasnim i pogodnim za život. Znanost nam također govori kako se vrijeme za reakciju u kojem bi se mogla izbjegići nepopravljiva šteta rapidno smanjuje. Pandemija bolesti COVID-19 pokazala je razorne posljedice narušenog odnosa s prirodom na pojedinačnoj razini, ali i za društvo u cijelini. Također je mnoge natjerala da shvate koliko je doticaj s prirodom važan za našu mentalnu dobrobit. Zaustavljanje ljudskog utjecaja na klimatske promjene i obnova zdravih, bogatih bioraznolikih ekosustava najvažniji su zadaci koji nam predstoje želimo li spasiti civilizaciju. To zahtijeva korjenite promjene svih ekonomskih sektora i ujednačen napor svih nas. Ekološka transformacija društva može i mora ići ruku pod ruku sa socijalnom pravdom.

Problemi s kojima se suočavamo su globalni. Premda je lokalno djelovanje ključno, potrebne promjene ne možemo donijeti ako ne promijenimo temelje: društvena pravila, kao i politike i javnu potrošnju koji oblikuju našu ekonomiju. Problemi su preveliki da bi se mogli riješiti isključivo na nacionalnoj razini. EU je najveća svjetska ekonomija, najveće demokratsko društvo i naša najbolja šansa za primjenu rješenja koja će imati

relevantan utjecaj. EU ima i ključnu ulogu u multilateralnim pregovorima o prirodi i klimi. Jednako tako, ukupan ekološki otisak EU-a je velik, trenutačno je dvostruko viši od biokapaciteta koji je dostupan u regiji, što znači da ukupne potrebe regije za ekološkom robom i uslugama uvelike premašuju kapacitet njezinih ekosustava za proizvodnju korisnih bioloških proizvoda i apsorpciju ugljičnih emisija. Tako velik ekološki deficit poguban je za prirodu unutar, ali i izvan EU-a.

Godine 2019. EU je pokrenula Europski zeleni plan, pionirski pokušaj da svoju ekonomiju odvratimo od ekološke degradacije i utrke za kratkoročnim interesima, odnosno da se usmjerimo prema izgradnji otpornog i pravednog društva koje može uspostaviti ravnotežu s prirodnim svijetom. No Europski zeleni plan ostao je nedovršen projekt. Mnoge zakone i politike potkopali su oni interesi kojima je cilj profitirati od katastrofalne pat-pozicije. U mnogim slučajevima dobri europski zakoni loše se provode na nacionalnim razinama, a njihovo je kršenje prečesto. Premda je EU uložila značajne ekonomske resurse kako bi poduprla ekonomiju

suočenu s financijskom krizom i pandemijom, uglavnom je podbacila u korištenju svoje finansijske moći da bi pokrenula nužnu ekološku transformaciju.

Predstojeći izbori za Europski parlament odlučit će sudbinu Europskog zelenog plana. Ne možemo si priuštiti da odstupimo. Europljani moraju izabrati političare koji će staviti opće dobro ispred svih osobnih interesa, rukovoditi se znanostu i pokazati vodstvo koje će se moći izravno suočiti s krizom. Građani imaju jedinstvenu priliku oblikovati vlastitu budućnost. Pozivamo sve građane da utječu na izbore dajući glas za kandidate koji obećavaju da će provesti konkretnu ekološku transformaciju koja je potrebna da bi Europa preživjela.

ŠTO TRAŽI BIRDLIFE

Vjerujemo da se EU u tom kontekstu mora usredotočiti na prioritete koji se tiču šire slike. Sljedeća tri cilja smatramo ključnim prioritetima:

I. SNAŽNA PODRŠKA NASTAVKU EUROPSKOG ZELENOG PLANA

1. Obnova prirode širokih razmjera

Spašavanje vrsta od izumiranja i očuvanje posljednjih prirodnih staništa na našem kontinentu spada u najveće uspjehe EU-a. Direktiva o pticama i Direktiva o staništima (Direktive o prirodi), odnosno paneuropska mreža zaštićenih područja Natura 2000 i EU Program LIFE razlog su zašto su ždralovi, plamenci, orlovi, vukovi i bizoni ponovo prisutni diljem Europe. No zaštita prirode ostaje nedovršen posao zbog loše provedbe zakona, a u stvarnosti stroga zaštita zapravo ne postoji. Premda je zaštita ono-

Europljani moraju izabrati političare koji će staviti opće dobro ispred osobnih interesa, voditi se znanostu i suočiti se s krizom

ga što je ostalo i dalje prioritet, to više nije dovoljno. Uz kapitalna nastojanja na obnovi, Europa još može povratiti prirodu koju je izgubila. To je ono što nova Uredba o obnovi prirode EU-a (eng. Nature Restoration Law) pokušava postići, a cilj obnove prirode uključen je i u novi Globalni okvir za bioraznolikost (eng. Global Biodiversity Framework).

Napori najširih razmjera za obnovom prirode ujedno su i jedno od najboljih rješenja u borbi s klimatskim promjenama. Prirodne šume, močvare i morska staništa poput šuma algi i morskog cvjetnica mogu skladištiti goleme količine ugljika, što pomaže stabilizaciji klime. Močvare mogu apsorbirati vodu u vrijeme poplava i otpuštati je u vrijeme suša, što pomaže preživljavanju u slučajevima ekstremnih vremenskih uvjeta. Obalne dine i slane močvare mogu nas zaštititi u slučaju podizanja razine mora. Priroda osigurava da se usjevi opršaju. Prirodna staništa unutar ili nedaleko gradova mogu popraviti kvalitetu zraka, spriječiti pregrijavanje i pozitivno utjecati na mentalno zdravlje. Priroda je naš najbolji saveznik. Dopustite nam da je obnovimo!

2. Ekološki prihvatljiva transformacija energetskog sustava

Borba s klimatskim promjenama utrkava se s vremenom. Preživljavanje naše civilizacije, kao i većine živilih bića nije kompatibilna s nastavkom korištenja fosilnih goriva. Znanstvenici su već desetljećima u tom smislu suglasni. Naftni lobiji dezinformacijama i korupcijom snažno utječu na odgađanje energetske tranzicije i produžavanje naše ovisnosti o fosilnim gorivima, a cijenu već plaćamo životima. Ne samo da su stotine tisuća građana već izgubili životе zbog zagađenja i ekstremnih vremenskih nepogoda izazvanih klimatskim promjenama, nego profiti naftnih kompanija aktivno hrane totalitarne režime, ratove i kršenje ljudskih prava. To treba zaustaviti. Moramo smanjiti svoj globalni ekološki otisak: koristiti manje energije, koristiti je bolje i ravnomjernije, osigurati da ona zaista bude obnovljiva te da je proizvedena uglavnom uz pomoć vjetra i sunca. No bez mudrog planiranja i ekološki prihvatljivih

projekta, takav će razvoj dodatno ugroziti već ugrožene vrste i staništa. Ako ne riješimo administrativna uska grla, ne uključimo građane i zajednice, ne poštujemo odluke o zaštiti prirode, izgubit ćemo utrku s klimatskom krizom.

3. Transformacija u održiv sustav hrane i korištenja zemljišta

Aktualne intenzivne prakse u poljoprivredi i ribarstvu, koje često aktivno podupiru javne politike, uzroci su degradacije tla, pretjerane uporabe pesticida, zagadjenja vode i zraka, kao i pretjerane eksploracije vodenih i kopnenih životinja. Te su prakse ujedno umnogome ovisne o fosilnim gorivima i crpljenju hranjivih tvari iz tla. Osim uništenja biljnih i životinjskih vrsta, kao i snažnog utjecaja na stanovništvo u vidu zagađenja zraka ili poplava, te prakse dugoročno dovode u pitanje i sigurnost hrane proizvedene u EU-u. To se hitno mora promijeniti. Prelazak na ekološki održive i klimatski prihvatljive poljoprivredu i šumarstvo nije moguće ako se ozbiljno ne promisli o potrošnji. Konzumacija mesnih i mlijječnih proizvoda izrazito je neučinkovita s obzirom na količinu potrebnih površina te je trenutačno na razini koja nije ni zdrava ni kompatibilna s očuvanjem okoliša. Jednako vrijedi i za izlov ribe, što ne samo da dovodi pojedine morske vrste na rub istrebljenja, nego i smanjuje sposobnost oceana da vrši ključne uloge u ekosustavu, kao što je skladištenje ugljika. Drvna masa se u velikoj mjeri troši na spajljanje, dok sve intenzivnija sječa svodi prirodne šume na beživotne monokulture koje su neotporne na klimatske utjecaje. EU mora nastaviti put koji je zacrtan

Strategijom "od polja do stola" i pomoći potrošačima, industriji i primarnim proizvođačima da osmisle novi prehrambeni sustav koji je pravedan za stanovništvo i u skladu s prirodom.

II. ULAGANJE U PRAVEDNU TRANZICIJU

EU ima velik potencijal za pozitivne transformacijske promjene. Za ispunjenje obećanja danih građanima i podržavanje potrebnih promjena, organizacija BirdLife Europe je kao glavni problem identificirala ekonomski i finansijski sektor EU-a, koji ne ispunjavaju ni potrebe građana ni planeta. Unutar ovog cilja definirali smo podskup od dvije teme:

1. Mobiliziranje javnog financiranja

Finansijska kriza, a potom i pandemija bolesti COVID-19 dokazale su potrebu za snažnim ulaganjem EU-a u mјere koje će omogućiti odgovor širokih razmjera u slučaju krize cijelog kontinenta. Nažalost, velik dio ulaganja EU-a još se uvijek usmjerava kroz nacionalne vlasti putem staromodnih i neinventivnih projekata i potpora koji često klimatsku krizu dodatno pogoršavaju. Zajednička poljoprivredna politika, u koju se i dalje ulijeva trećina ukupnog proračuna EU-a, uglavnom drži poljoprivrednike u katastrofalom *status quo*, umjesto da im pomaže u promjenama. Prevelik dio fondova za hitan oporavak ugrabila je šačica dobro povezanih, velikih industrijskih igrača te ih usmjerila u infrastrukturu koja je pogubna za okoliš umjesto da ih ulože u skladu sa smjernicama Europskog zelenog plana. Sljedeći saziv Europskog parlamenta i Europske komisije moraju pokrenuti temeljite promjene potrošnje na razini EU-a i podržavati važnost održivih finansijskih inicijativa. Sva ulaganja koja štete bioraznolikosti i pogoršavaju klimatsku krizu moraju se spriječiti. Posebna, znatna sredstva moraju se uložiti u financiranje obnove prirode i rješenja na bazi prirode, energetsku transformaciju, prilagodbu klimatskim promjenama te osiguranje pravedne tranzicije regija i sektora, kao što su poljoprivreda, ribarstvo i stočarstvo, uz uvjet da su promjene hitne i temeljite.

Izbori za ljudе i prirodu

2. Pravedna tranzicija ne smije se smetnuti s uma

Prijelaz u ugljičnu neutralnost i ekološki prihvatljivo društvo neodvojiv je od nastojanja na osiguravanju i jamčenju dostoјanstvenog, sigurnog i zdravog života za sve građane. Negativan utjecaj na okoliš uglavnom ostvaruju bogatiji društveni slojevi, dok negativne posljedice uglavnom trpe siromašni i ranjivi. Ekološka transformacija sama po sebi je pitanje socijalne pravde. Mnoge od nužnih promjena – od konzumacije kvalitetnije hrane i obnove prirode do uvođenja čistih tehnologija – dodatni su trošak za pojedince i zajednice. Tim se argumentom u odbacivanju promjena često služe oni koji od trenutne situacije imaju koristi. Takvu logiku moramo odbaciti i umjesto toga raditi na stvaranju uključivih politika koje kombiniraju obnovu prirode i primjenu čistih tehnologija uz stvaranje radnih mјesta i blagostanja, poboljšanje kvalitete života i zaštitu onih koji su najugroženiji.

III. OSNAŽIVANJE PRAVDE I DEMOKRACIJE

Iako ima mjesta za napredak, EU ima vjerojatno najbolje okolišno zakonodavstvo na svijetu. No najbolji zakoni ne vode nužno i do promjena, ako se adekvatno ne primjenjuju. Posljednjih desetljeća postalo je jasno da EU ima fundamentalan problem u nedostatku vladavine prava, provedbe usvojenih zakona i demokratske vlasti. Unutar ovoga cilja prepoznali smo podskup od dvije teme:

1. Osiguravanje vladavine prava

Premda je uglavnom dobro, zakonodavstvo EU-a često se neadekvatno primjenjuje i provodi na nacionalnim i lokalnim razinama. Zaštićena staništa još se uvijek uništavaju projektima koji su protuzakonito odobreni, dok na ključne odluke u planiranju nerijetko utječe korupcija. Zločini protiv prirode i dalje prolaze nekažnjeno. Nacionalne vlade sustavno ignoriraju pravno obvezujuće ugovore, bilo da je riječ o poboljšanju kvalitete zraka u gradovima, osiguravanju pitke vode, spašavanju ugroženih

vrsta ili smanjenju emisija stakleničkih plinova. Potrebna nam je striktna provedba pravila EU-a s konkretnim kaznama za prekršitelje.

2. Osiguranje demokratske i transparentne vladavine

Na svim razinama odlučivanja odluke često naginju u korist moćnih lobističkih grupa koje troše milijarde na dezinformiranje, pritiske na civilno društvo i korupciju političara. Kako bismo osigurali demokraciju, nužna je potpuna transparentnost i odgovornost na svim institucionalnim razinama u EU-u. Utjecaj zainteresiranih lobija mora se obuzdati. Potom je, kako bi se razbile utvrde u raznim institucijama EU-a, ključno promijeniti strukture njihova odlučivanja i ustavoviti središnju upravu koja će usmjeriti politike Europskog zelenog plana prema onim sektorima kojima je to najpotrebnije. Naposletku, trebamo snažne institucije i njihov učinkovit nadzor, uključujući i slobodno, osnaženo civilno društvo koje uživa podršku.

C. KONKRETNE POLITIČKE PROMJENE NUŽNE ZA OBNOVU BIORAZNOLIKOSTI I BORBУ S KLIMATSKOM KRIZOM U EU-U

Želimo da EU omogući **obnovu prirode širokih razmjera** putem sljedećih mјera:

- Snažan i prioritetni fokus na zaštićena

područja prirode. EU je sebi već zadao cilj da zaštići 30 % svojih kopnenih i morskih površina. Tu obavezu iz Globalnog okvira za bioraznolikost moraju preuzeti sve države članice. Pritom 10 % kopnenih i morskih površina treba biti strogo zaštićeno. Tražimo punu primjenu i provedbu ekološke mreže Natura 2000 kako bi se izgradila okosnica zaštićenih područja. Stroga zaštita mora isključivati bilo kakvu industrijsku, eksploatacijsku ili destruktivnu uporabu.

- Napor u **značajnoj obnovi prirode širokih razmjera**. Tražimo od zemalja članica EU-a da uspostave učinkovite, specifično osmišljene mјere obnove prirode na najmanje 20 % svoje kopnene i morske površine najkasnije do 2030. godine.

- Posvećen iskorak u **zaštiti vrsta**. Tražimo da se spriječi pogoršanje u trendovima stanja očuvanosti ili u statusima zaštićenih vrsta i staništa izvan zaštićenih područja te da se osigura da najmanje 50 % vrsta i staništa zaštićenih Direktivom o pticama i Direktivom o staništu zadrži povoljno stanje očuvanosti do 2030. Da bi to bilo moguće, trebamo punu provedbu europskog zakonodavstva o prirodi, uključujući regulaciju lova i sprečavanje ilegalnog ubijanja.

- Snažna provedba europskog **vodnog zakonodavstva**: zahvaljujući Okvirnoj direktivi o vodama i Okvirnoj direktivi o morskoj strategiji, među ostalima, EU ima dobro zakonodavstvo za zaštitu vodenih ekosustava s obzirom na ljude i prirodu, ali i ogromne nedostatke u njihovoј provedbi.

- Želimo da EU postigne **transformaciju u ekološki prihvatljiv energetski sustav** putem sljedećih mјera:

- Brza tranzicija u ekonomiju **bez neto emisije stakleničkih plinova i sa 100 % obnovljivim izvorima energije do 2040.**

- Holistički pristup **prostornom planiranju i čvrsti okviri zaštite okoliša**.

- Postupno ukidanje svih **poticaja i subvencija štetnih za okoliš**, među ostalim i za **spaljivanje biomase, do 2030. u skladu s ciljevima Globalnog okvira za bioraznolikost**. Politika EU prema obnovljivim izvorima, primjerice, trenutačno je znatan uzrok uništenja

prirodnih staništa. Kako bismo doista postigli kružnu ekonomiju, tražimo, među ostalim, obustavu finansijske podrške i drugih poticaja za bioenergiju proizvedenu iz poljoprivrednih usjeva ili šumske biomase.

Aktivne politike za postizanje maksimalne **sinergije s klimom i prirodom**. Među ostalim, nužno je donijeti europski zakon o smanjenju svjetlosnog onečišćenja, zalagati se za smanjenje broja prometnica i infrastrukture (kao što su luke i aerodromi), odnosno za smanjenje prometa, korištenja zemljišta i učinkova klimatskih promjena. Nапослјетку, obnova prirode u gradovima i unapređenje urbane bioraznolikosti, uključujući i planiranje europskih gradova u skladu s bioraznolikošću, moraju biti u osnovi javnih politika, s obzirom na to da donose brojne pogodnosti za ljudsko zdravlje i okoliš.

Želimo da EU postigne **transformaciju u održive prehrambene sustave** putem sljedećih mjera:

- **Otporan i održiv sustav prehrambene politike.** Tražimo čvrstu politiku EU-a koja će preoblikovati proizvodnju i potrošnju hrane kako bi ih dovela unutar granica mogućnosti planeta. Treba donijeti zakone o smanjenju otpada od hrane i zaustaviti prakse spaljivanja hrane.

- **Preobrazba sustava EU subvencija za poljoprivrednu i ribarstvo.** Tražimo da se Zajednička poljoprivredna politika i Zajednička ribarstvena politika EU-a temeljito reformiraju, kao i da se ukinu sve subvencije koje vode prema intenziviranju i specijalizaciji, odnosno obustavu svih nenamjenskih subvencija štetnih za okoliš. To uključuje ukidanje izravnih plaćanja i proizvodno vezanih potpora unutar Zajedničke poljoprivredne politike. Umjesto toga, EU mora stvoriti prikladne poticaje potrebne za transformaciju poljoprivrede i ribarstva u skladu s prirodom.

- Čvrsti zakoni za **povratak bioraznolikosti u produktivne morske i šumske ekosustave i na poljoprivredne površine.** Tražimo da se osigura niz učinkovitih zakona, politika i poticaja za povratak bioraznolikosti na poljoprivredna zemljišta, u šumarstvo, ribolovna područja i akvakulturu. Na poljoprivrednim zemljištima to znači postavljanje i provođenje

Pozivamo građane da daju glas kandidatima koji obećavaju konkretnu ekološku transformaciju potrebnu da bi Europa preživjela

zakonske obveze održavanja i obnavljanja najmanje 10% krajobraznih obilježja i neproduktivnih područja, uključujući i zemlju na ugaru.

- Učinkovito zakonodavstvo za sprječavanje različitih vrsta **zagadenja**. Tražimo da se predstave, uvedu i provedu obuhvatni zakoni koji će u najkraćem roku suzbiti zagađenje pesticidima, hranjivim tvarima i plastikom u poljoprivrednom i morskom okolišu. U tom kontekstu osim nadzora i zabrane uporabe olovne sačme u močvarnim područjima, tražimo i potpunu zabranu korištenja olovne municije u lovu i sportskom streljaštvu, kao i ribolovu, da bismo osigurali da taj neurotoksin ne truje divljac i ne ulazi u ljudski hranidbeni lanac.

Želimo da se EU fokusira na **pravednu tranziciju** putem sljedećih mjera:

- Stvaranje velikog **fonda za obnovu prirode**: da bi se potpomogla obnova prirode širokih razmjera i podržao novi propis o obnovi prirode, tražimo da se uspostavi poseban fond za obnovu prirode.

- Povećanje **ulaganja u znanost posvećenu obnovi prirode**: znanstveno razumijevanje ključno je u borbi s ekološkim izazovima s kojima se danas suočavamo. Tražimo da se najmanje 50 milijardi eura godišnje uloži u očuvanje prirode kako bi sve bilo u skladu sa zakonodavstvom o zaštiti prirode poput Direktive o pticama i Direktive o staništima te ciljevima poput onih iz Strategije EU- a za bioraznolikost do 2030.

- Ciljane **investicije za podršku pravednoj transformaciji ključnih sektora**: tražimo uspostavu privremene finansijske pomoći za sektore kao što su poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, ključne za uvođenje rješenja za borbu s klimatskom i ekološkom krizom, kako bi oni doista postali održivi.

- **Sustav plaćanja za usluge ekosustava u budućim poljoprivrednim politikama:** Kao nagradu zemljoposjednicima ili onima koji koriste zemljište, a s obzirom na doprinos javnim dobrima i uslugama koje ne ovise izravno o tržištu, kao što su zaštita bioraznolikosti, obnova ugljičnih spremnika ili očuvanje voda, tražimo da se uvede stalni sustav plaćanja za usluge ekosustava koji bi poljoprivrednicima i šumarima kompenzirao za sve poljoprivredne i šumarske prakse koje nadilaze zakonski minimum.

- **Stroga uvjetovanost svih EU fondova za podršku prelasku na održivost.**

Želimo da EU **osnaži pravdu i demokraciju** kroz sljedeće mjeru:

- Pojačanje **provedbe EU zakonodavstva**: tražimo da se uvede nulta tolerancija za kršenje zakona EU-a na svim razinama, uključujući i nacionalne vlade, kao i pravovremeno pokretanje postupka zbog povrede prava EU-a.

- Iskorak prema potpuno **demokratskom zakonodavstvu temeljenom na znanosti**: tražimo da se regulacijom lobiranja ograniči utjecaj privatnih interesnih skupina.

- Stvaranje **upravljačkih struktura** koje mogu provesti transformacijske projekte: posljednjih nekoliko godina pokazale su presudnu važnost upravljačkih struktura koje se odmiču od sektorskog pristupa (kao što su poljoprivreda, energetika ili ribarstvo) i koje mogu ponuditi cjelovita rješenja u ekološkim, klimatskim i društvenim krizama.

- Osiguranje i **jačanje kapaciteta civilnog društva**: diljem Europe svjedočimo sve češćim napadima na civilno društvo kojima je cilj ograničiti presudna uloga koju nevladine udruge imaju u očuvanju demokracije. Tražimo da se na najvišoj razini pokrene inicijativa za osnaživanje civilnog društva i zaštitu nevladinog sektora, uključujući financiranje pojedinaca i organizacija.

- Usmjerenost prema **pravu na zdrav okoliš**: pravo na zdrav okoliš predstavlja temeljni princip koji treba uključiti u Povelju o temeljnim pravima Europske unije, koju je prihvatio UNHCR rezolucijom od 8. listopada 2021., s ciljem da svakom svom građaninu osigura pristup sigurnom, čistom, zdravom i održivom okolišu unutar EU-a. ■

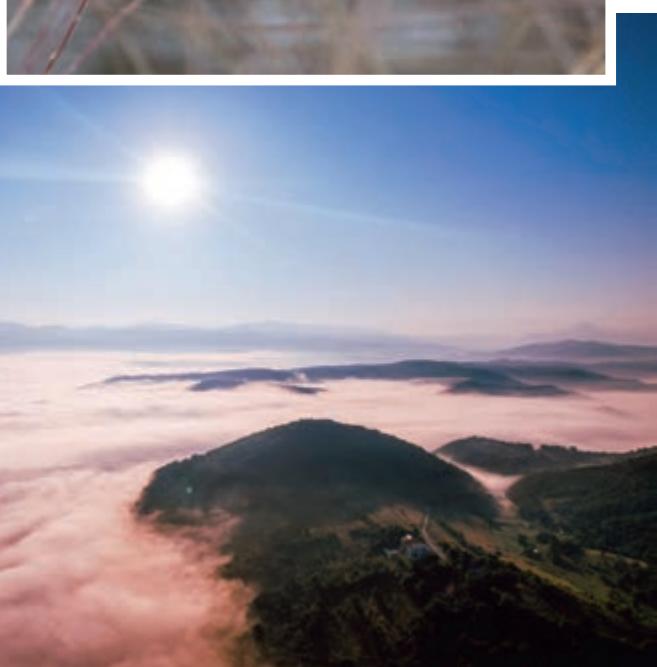
Strategija za budućnost

VODOMAR (*Alcedo atthis*)

Ptice su jedan od najboljih indikatora, odnosno pokazatelja stanja prirode, bioraznolikosti i okoliša

UDRUGA BIOM

HRVOJE JURIĆ

NAPISAO ZDRAVKO BUDIMIR

BirdLife International jedna je od najstarijih i vodećih svjetskih krovnih organizacija za zaštitu ptica, njihovih staništa i svjetske bioraznolikosti. Uloga ove organizacije je da strateški promišlja o globalnom pristupu očuvanju prirode te da zajedničkim radom svih partnera mijenja način na koji se kao društvo odnosimo prema prirodi. Biom je tek kotačić u toj globalnoj promjeni, okuplja nas zajednički cilj i strategiju kako ga postići.

Biom je od 2018. godine punopravni partner BirdLife Internationala te predstavlja Hrvatsku u jednom od najvećih svjetskih partnerstava za zaštitu prirode.

Partnerstvo postoji više od stotinu godina, a u njega je uključeno više od stotinu i dvadeset organizacija koje si međusobno pružaju podršku i zajednički usmjeravaju svoje aktivnosti.

Krajem prošle godine donesena je nova „BirdLife International Global Strategy 2023-2032“ koja predstavlja okvir za zajednički rad svih partnera u području zaštite prirode te donosi odgovore na izazove koji je najviše ugrožavaju.

Nova strategija važna je i za Biom, za nas će biti inspiracija u promišljanju pristupa u zaštiti prirode. Odlučili smo je predstaviti u ovom broju časopisa jer želimo pokazati kojim principima se vodimo u našem radu, ali i ukazati na širi kontekst te međunarodni pristup koji će usmjeravati borbu za zaštitu prirode u nadolazećem desetljeću.

U pozadini nove strategije je stvarnost da u nadolazećem desetljeću kao društvo moramo napraviti zaokret u kojem je nužno ne samo prepoznati vrijednost prirode, nego i zakoračiti na put njezine obnove. Preokret pred nama mora biti takav da stvori prostor za razvoj ljudi, ekonomije, obnovu prirode, dakle suživot koji nikome ne oduzima ništa nego se odvija u međusobnom poštivanju. Pritisci i izazovi za opstanak prirode sve su snažniji, a najviše se ističe neodrživ razvoj, ponajviše u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu

TREBAMO ZAOKRET!

POLAKO ALI SIGURNO ULAZIMO U RAZDOBLJE KADA SVIMA POSTAJE JASNO DA SE TREBAMO PRESTATI BORITI PROTIV PRIRODE I DA TREBAMO PONOVNO POČETI SURAĐIVATI S NJOM. PROMJENE NIKADA NISU LAGANE, TEŠKE SU I KOMPPLICIRANE, UGLAVNOM ZATO ŠTO TRAŽE ZAJEDNIČKO DJELOVANJE NA RAZLIČITIM RAZINAMA

koji, uz klimatske promjene, zagađenje i invazivne vrste, najviše utječe na globalno smanjivanje biološke raznolikosti, nestanak vrsta i degradaciju staništa. U ovom trenutku treba osvijestiti i prihvati da je kriza biološke raznolikosti povezana s krizom koju donose klimatske promjene, kao i s krizama koje globalno potresaju javno zdravstvo.

Biom je spremam biti dio te promjene i sve što radimo činimo da bi doprinijeli izgradnji boljeg odnosa čovjeka i prirode. Biti dio BirdLife partnerstva za nas znači biti umrežen i raditi zajedno s drugim svjetskim stručnjacima. Umreženost znači povezanost, suradnju na aktivnostima i projektima, koji nam omogućuju da se educiramo i kao organizacija unapredujemo, a to pridonosi osnaživanju našeg zagovaranja zaštite prirode.

TEMELJ BIRDLIFE PARTERSTVA

Temeljna područja na kojima se zasnivaju aktivnosti BirdLife partnerstva su: ptice, znanost i partnerstva.

Ptice

Očuvanje ptica s razlogom je temelj djelovanja partnerstva. Ptice su jedan od najboljih indikatora, odnosno pokazatelja stanja prirode, bioraznolikosti i okoliša. Iznimno su zanimljive životinje, a o njima mnogo znamo jer su prilično dobro istražene. Ljudi se s pticama vrlo rado povezuju i pronalaze u njima inspiraciju.

Uloga Bioma je da na razini Hrvatske promovira važnost ptica i njihovih staništa, doprinosi prikupljanju podataka, ali i samom očuvanju ptica. Uz to, naša uloga je jačanje društvene svijesti o važnosti zaštite ptica, kao i predlaganje mogućih zakonskih okvira koji uvažavaju i osiguravaju opstanak ptičjih vrsta i njihovih staništa.

Znanost

Prioriteti i rad BirdLifea temelje se na znanosti, sustavnom pristupu u prikupljanju i čuvanju podataka te objavljanju publikacija na temelju kojih je izgradio globalnu reputaciju. Jednake znanstvene principe zastupa i Biom u

svome radu, koji nije važan samo za nas kao organizaciju posvećenu zaštiti prirode, nego njime također doprinosimo radu (mnogih) drugih institucija.

Praćenje stanja prirode zahtijeva znanstveni pristup koji jasno određuje na koji se način i zašto određeni podaci prikupljaju. Osim toga, jednako je važno pratiti recentne (ili nove) tehnološke metode kako bi naš rad bio što kvalitetniji.

Partnerstva i lokalno djelovanje

U nešto više od dvadeset i pet godina BirdLife partnerstvo se udvostručilo i sada obuhvaća preko 120 partnera iz gotovo svih dijelova svijeta. Uloga partnera je ključna jer upravo oni prenose pitanja zaštite prirode na nacionalnu i lokalnu razinu, dok se istovremeno međusobno povezuju kroz različite oblike regionalne i međunarodne suradnje.

Partnerstva su očlanjenje *bottom up* pristupa koji BirdLife njeguje budući da u njemu prepoznaće jedan od preduvjeta globalnog pristupa zaštite prirode na načelima pravednosti i reprezentativnosti.

BirdLife se oslanja na lokalne partnerstva budući da lokalne organizacije, zajednice i pojedinci najbolje razumiju izazove te najviše brinu o očuvanju prirode koja ih okružuje. Njihovo poznavanje lokalnog, kulturnog konteksta daje legitimitet aktivnostima te omogućuje najbolji način implementacije rješenja. ■

ŠTO BIOM I DRUGE ORGANIZACIJE RADE U SKLOPU BIRDLIFE PARTNERSTVA?

- **ISTRAŽUJU** - prikupljaju podatke, analiziraju ih i objavljaju
- **UTJEČU NA ZAKONODAVSTVO** - utječu na lokalne, nacionalne, regionalne i globalne politike i donošenje odluka
- **KOMUNICIRAJU** - kroz medije šire poruke o važnosti prirodnih vrijednosti i održivosti
- **MOBILIZIRAJU** - uključuju članove i volontere u svoj rad te promoviraju građansku znanost
- **SURAĐUJU** - grade partnerstva između različitih sektora, ali sa zajedničkim ciljem očuvanja prirode
- **UVODE INOVACIJE** - razvijaju inovativna rješenja, predstavljaju ih i promoviraju
- **LOKALNO DJELUJU** - brinu se da aktivnosti očuvanja prirode budu utemeljene na lokalnom kontekstu i lokalnom znanju
- **GRADE KAPACITETE** - rade na izgradnji kapaciteta, kako onih pojedinačnih dionika, tako i onih institucionalnih
- **ZAGOVARAJU BOLJE UPRAVLJANJE** - zagovaraju pristupe koji su zasnovani na pravednosti
- **TRAŽE RESURSE ZA PRIRODU** - rade na povećanju dostupnih sredstava za aktivnosti zaštite prirode
- **EVALUIRaju I UČE** - prate učinke provedenih aktivnosti i na njima uče

Udruženi rad cijelog BirdLife partnerstva pokazuje snagu i značaj koji se može postići samo zajedničkim djelovanjem te svojim primjerom pokazuje kolektivan pomak društva prema održivosti i suživotu s prirodom. Biom je spremam preuzeti vodeću ulogu u pozitivnim promjenama u našoj zajednici i u njoj biti glas prirode.

Zločin protiv prirode

Što kada se dogodi zločin protiv prirode?

PRONALAZAK MRTVE ŽIVOTINJE U PRIRODI KOD VEĆINE IZAZIVA ZGRAŽA- NJE PA ĆE TEK RIJETKI REAGIRATI I PRIJAVITI SLUČAJ. TAKVA OSVIJE- ŠTENOST I GRAĐANSKA ODGOVORNOST IMAJU OGROMAN UTJECAJ NA USPJEŠNU BORBU PROTIV ZLOČINA PROTIV PRIRODE I OKOLIŠA

NAPISAO BOLESLAW SLOCINSKI
FOTOGRAFIJE UDRUGA BIOM

Zamislite sljedeće situacije: U nekom parku prirode u Hrvatskoj planinar usred šume pronalazi GPS uređaj za praćenje ptica grabljivica. S obzirom gdje je pronađen i u kakvom stanju, zaključuje da je skinut sa životinje koja je vjerojatno ubijena. Javlja organizaciji za koju zna da se bavi praćenjem te ugrožene vrste, a oni prijavljuju slučaj inspekciji. Negdje drugdje, osoba pronalazi mrtvog vuka. Javlja Interventnom timu za vuka i risa u Hrvatskoj. Obrada i obdukcija dokazuju da je vuk ubijen, a policiji i inspekciji stiže prijava o krivolovu. Stotinjak kilometara dalje, u manjem mjestu lokalni ljudi postavljaju otrov ne bi li se riješili kuna i lisica. No spletom okolnosti stradaju kućni ljubičci, lovački psi i ptice. Netko prijavljuje slučaj policiji.

Iako su sva tri slučaja jednako ružna i neopravdana, imaju i isti kraj: ne mogu biti uspješno procesuirani, točnije počinitelji najvjerojatnije neće biti kažnjeni. Unatoč tome, povremeno postoji razlog za „slavlje“, a to je da ipak

postoje savjesni i odgovorni građani koji će uočiti sumnjiv događaj te prijaviti nadležnim institucijama ili javiti organizacijama koji vode borbu protiv zločina u prirodi.

Kako reagirati na zločin u prirodi?

U slučaju pronalaska uginule divlje životinje za koju postoji sumnja da je nasilno nastradala, važno ga je prijaviti. Zbog osiguranja pravilnog postupanja, postupak zahtijeva odgovornost nalažnika, kao i suradnju nadležnih tijela. Slikovito, korak po korak, ovako izgleda

Trovanje, protuzakonito ubijanje, hvatanje i trgovanje divljim životinjama primjeri su zločina protiv prirode. No zanemaruju se i premalo se procesuiraju

postupak nakon što osoba dojavi pronalazak stradale životinje:

1. POZIV STIŽE U CENTAR 112. Dežurni službenik dojavu proslijedi policiji i stručnom timu za divlje životinje (npr. čuvaru prirode ili članu Interventnog tima za vuka i risa, ako se radi o tim vrstama). Važno je da nalaznik ništa ne dira te da „čuva“ mjesto do dolaska policije ili stručne osobe kako se potencijalni dokazi ne bi uništili.

2. OSIGURANJE MJESTA DOGAĐAJA. Stručni tim za divlje životinje stiže na mjesto događaja da bi pomno istražio slučaj. Postoji li sumnja da se radi o stradanju (strogo) zaštićene divlje vrste, obavijestit će nadležno Ministarstvo gospodarstva i razvoja koji treba dalje procesuirati slučaj.

3. NAKON ŠTO POLICIJSKI SLUŽBENICI STIGNU NA MJESTO DOGAĐAJA, PREZIMAJU SLUČAJ U SURADNJI SA STRUČNIM TIMOM. Potvrdi li se sumnja da se radi o zločinu protiv divlje životinje, prikupljaju se dokazi i provode istražni postupci.

I što sad, što ćemo sutra?

Zadnjih nekoliko godina, udruga Biom se aktivno bavi problemom

zločina protiv prirode. U kontaktu smo s brojnim službenicima, čuvarima prirode, policijom, inspekcijom, ali i građanima. No brojni su izazovi u provedbi zakona i oni sprečavaju dobro i efikasno suzbijanje krivolova i trovanja. Identificirali smo niz problema u granicama nadležnosti, poznavanju problematike službenih osoba, nezainteresiranosti, ali i najvažnije – samom postupanju s lešinama divljih životinja za koje se sumnja da su ubijene. Napredak u borbi protiv trovanja i/ili krivolova zahtjeva strateški pristup i međusektorsku suradnju. Hrvatskoj definitivno treba nacionalni akcijski plan za suzbijanje zločina protiv prirode koji bi bio odgovor na potrebe sustava i koji bi potom mogao smisleno unaprijediti zaštitu prirode. Stoga će zagovaranje za kvalitetan i jasan nacionalni akcijski plan i dalje biti naš prioritet.

Osim toga, dobra koordinacija, suradnja i iznad svega volja, promjenit će situaciju na bolje. Jedan građanin više koji mari za prirodu, jedan službenik više koji odgovorno radi svoj posao te jedna kaznena prijava više, znači korak ka dugoročno zdravoj prirodi i okolišu. ■

ISTINITA PRIČA: NASILNA SMRT SUROG ORLA

Prije tri godine stigla je dojava o mogućem trovanju surog orla u strmom planinskom području. Po dolasku na mjesto događaja, stručni tim uočava krdo krava koje lutaju pašnjacima bez nadzora, a zatim pronalaze leš surog orla te zovu policiju. Sumnju na kazneno djelo iz članka 200. „uništavanje zaštićenih dijelova prirode“. Dok čekaju policijske službenike, pregledavaju prostor i stotinjak metara dalje u šumovitom dijelu pronalaze otrovane mamce. S obzirom na činjenicu da je suri orao ptica otvorenog staništa i gotovo savršena vida, lako može pronaći ili pratiti plijen. Čini se da je prateći pljen zašao u šumu i pronašao otrov. Pojeo ga je, nakon čega je nagonski počeо bježati na otvoreno ne bi li se spasio.

Stručni tim je „čuvaо“ lešinu do dolaska policijskih službenika, a oni su pažljivo obradili i prikupili sve dokaze s mjesta događaja. Dalnjim postupkom i istraživanjem, počinitelj je pronađen, protiv njega je podignuta kaznena prijava – što je uspjeh, jer samo 1% svih prijava zločina protiv prirode završi na sudu.

MISLAV TOVARIĆ

Vrijedne ruke
volontera
na obnovi
suhozidne
lokve podno
Kamešnice

IZ PERSPEKTIVE UDRUGE DRAGODID: **SUHOZIDNA BAŠTINA I VJEŠTINA GRADNJE**

TAMO GDJE JE KAMENA, UMIJEĆE SUHOZIDNE GRADNJE JE U NE TAKO DAVNOJ PROŠLOSTI BILO DIO SVAKODNEVNICE VEĆINE RURALNOG STANOVNIŠTVA. GRADNJA KAMENOM BEZ UPOTREBE VEZIVA SLUŽILA JE PRILAGODBI SUROVIH TERENA POLJOPRIVREDI, ZA GRADNJU SKLONIŠTA, PREGRADNIH ZIDOVA I TOROVA NA PAŠNJACIMA, TIJELA ZA AKUMULACIJU VODE, PUTOVA I MNOGIH DRUGIH RAZNOLIKIH KAMENIH OBJEKATA KOJI SVJEDOČE OVOJ VJEŠTINI PUKOG PREŽIVLJAVANJA

NAPISAO JULIA BAKOTA ŠVENC BIR

Udruga 4 GRADA DRAGODID od 2007. radi na edukaciji i interpretaciji suhozidne baštine u Hrvatskoj putem praktičnih radionica obnove, istraživanja vještine i njenih nositelja, stručnih skupova koji povezuju različite suhozidne aktere i inventarizacijom materijalne i nematerijalne baštine. Udruga povezuje baštinske hobiste i profesionalce koji dijele interes za suhozidom, one koji žele vikende provoditi žuljavih ruku, zemljanih i blatnjavih nogu, i one koji se suhozidom bave i na druge, stručne i znanstvene načine.

Programima i projektima udruge volonterski upravlja peteročlani Upravni odbor, provedbom se bavi jedna zaposlena osoba, desetak honorarnih voditelja i dvadesetak volontera. Glavni izvori finansiranja su europski, nacionalni i

Tradicia i baština

lokalni projekti, uz samofinanciranje ostvareno vođenjem edukativnih radionica suhozidne gradnje.

Uz splitsko sjedište i zagrebački ured, aktivnosti udruge protežu se obalom, zaledem i otocima. Područja zaštićena na prirodnoj ili kulturnoj osnovi, muzeji, udruge, gradovi, tvrtke, turističke zajednice i ostali motivirani su za različite aktivnosti obnove i promocije suhozidne baštine pa se tako broj suradnika udruge kontinuirano povećava, a suhozidna žarišta rastu iz radionice u radionicu.

Kad god je moguće, u edukativne i promotivne aktivnosti uključeni su lokalni meštri, izvorni poznavatelji vještine i kazivači, od kojih učimo i čiju vještinu dokumentiramo i prenosimo.

Sudionici edukativnih suhozidnih radionica i ostalih promotivnih aktivnosti mahom su ljudi koji žele naučiti osnove vještine suhozidne gradnje da bi obnovili zid one kuće koja im stoji na selu i prijeti joj raspadanje, a meštra ne mogu naći; i oni koji se širom temom baštine bave teorijski kroz obrazovanje, no rado bi osjetili kako im kamen leži u ruci. Česti sudionici su i turisti koji žele zagrebati ispod klasične ponude sunca i mora i osjetiti onaj pravi šug mesta u kojem ljetuju, a dođu i planinari, umirovljenici, školarci...

Udruga je razvila godišnji program treninga voditelja edukativnih suhozidnih radionica da bi odgovorila na različite potrebe i očekivanja sudionika te osnažila voditelje u balansiranju dvama ciljevima ovih radionica: prijenosu osnova gradnje i obnove suhozida sudionicima koji se s tim najčešće susreću po prvi put, i samoj obnovi materijalne baštine.

Zadatak nije lak i izazovi su brojni, ali koliko sjajne i motivirane voditelje imamo potvrđuju sami sudionici:

„Svi su bili snalažljivi, kvalitetni učitelji, sposobni prenijeti znanje, strpljivi, genijalno društvo“; „Izuzetno susretljivi u vezi bilo kakvih pitanja ili problema pri gradnji suhozida i boravka u kampu. Svaka čast voditeljima!“

(iz evaluacije volonterskog kampa obnove suhozidne lokve Rože-Voštane, rujan 2023.)

SUHOZIDI SU I ONLINE Suhozid.hr je suhozidni geoportal koji digitalizira hrvatsku suhozidnu baštinu, a pušten je u rad 2013. godine. Na desetu godišnjicu postojanja, u veljači 2023., geoportal je premješten na Arches platformu - otvoreni GIS-sustav za inventarizaciju i upravljanje baštinom koji razvijaju World Monument Fund i Getty Foundation.

Otvorenog je tipa, podržava *crowd-sourced*, odnosno participacijske unose; svatko može unijeti fotografije, lokacije, skice, lokalne nazine i podatke o suhozidnim objektima, ali i o ljudima i zajednicama koje istražuju ili prakticiraju suhozidnu baštinu i/ili aktivnostima nekadašnjih i današnjih graditelja. Moguće je i dopuniti unose novim informacijama koje obogaćuju one postojeće.

Suradnici s više od 25 uspješnih unosa mogu dobiti status *Urednika*, koji im omogućuje pristup svim slojevima. U radu geoportala može se sudjelovati slanjem podataka e-mailom na *popis@suhozid.hr*, ili prijavom i učitavanjem podataka putem web sučelja.

Sudionici uče osnove umijeća suhozidne gradnje, obnavljaju porušene suhozide i grade nove

Umijeće suhozidne gradnje je proglašeno nematerijalnim kulturnim dobrom Republike Hrvatske i trajno je zaštićeno. Uvršteno je i na UNESCO-ovu listu nematerijalne kulturne baštine

IVAN SAGANIĆ

MISLAV TOVARAC

EVA KODŽOMAN

KAKO OBNAVLJATI NA TRADICIONALAN NAČIN? Zbog porasta interesa lokalnih zajednica, okupljenih u neformalne inicijative, udruge i društva, kao i javnih ustanova za obnovom i ponovnom upotrebo lokvi i bunara, tim projekta „Still Water Revival“ osmislio je i objavio *Smjernice za obnovu lokvi i bunara na tradicionalan način*.

Nastale nekoć iz surove potrebe, lokve i bunari danas imaju dodatnu ulogu mješta okupljanja i oživljavanja kraja. Naime, planiranje i proces obnove, a svakako i korištenje lokvi i bunara u njihovoј osnovnoј funkciji, povezuje lokalnu zajednicu i podižu svijest o važnosti vode na kršu. Smjernice stoga upoznaju čitatelja s osnovnim graditeljskim elementima objekata za prikupljanje i korištenje vode, oslikavaju procese njihova propadanja i nestajanja te daju upute o tome kako pristupiti obnovi.

Veliku važnost daju i promišljanju strategija odabira vodnih tijela za obnovu, postavljajući pitanja vezana za buduće korištenje i održavanje, biološke i strukturalne kriterije te model obnove - kada angažirati profesionalnog izvođača, a kada organizirati volontersku akciju.

Vodili smo se vlastitim iskustvom, uzimajući u obzir logističke izazove s kojima smo se sretali u planiranju obnove, kao i sve čemu nas je često nemilosrdan krški teren naučio. Objavljujemo ih sa željom da će drugima olakšati proces obnove ovih vrijednih vodnih tijela koja i danas povezuju ljude i zajednice. █

U 2023. GODINI:

23 VOLONTERA provela su
993 SATA u volonterskom programu
obnove i gradnje suhozida udruge
**Dragodid. 11 EKIPA (UKUPNO
43 SUDIONIKA IZ CIJELE ZEMLJE)**
sudjelovalo na 6. Prvenstvu Hrvatske
u gradnji suhozida u Pagu u organizaciji
s lokalnim partnerima obnavljali smo
suhozidnu baštinu **NA 29 LOKACIJA**
U HRVATSKOJ: otoci, obala, zaštićena
područja, krške planine

LIVANJSKO POLJE

KRŠKI KRAJOLIK SUPERLATIVA

NEDALEKO OD JADRANSKOG MORA, NA GRANICI IZMEĐU HRVATSKE I BOSNE I HERCEGOVINE, SKRIVA SE KRAJOLIK KOJI SE MOŽE OPISATI JEDINO SUPERLATIVIMA - LIVANJSKO POLJE

NAPISALA SANDRA WIGGER

Ovo polje, koje se prostire na 460 km², nije samo najveće močvarno područje u Bosni i Hercegovini, nego i najveća povremena plavna površina krškog polja na svijetu te zbog toga ujedno i jedno od najvećih povremenih jezera na svijetu, s površinom do 250 km². Ravnica se nalazi

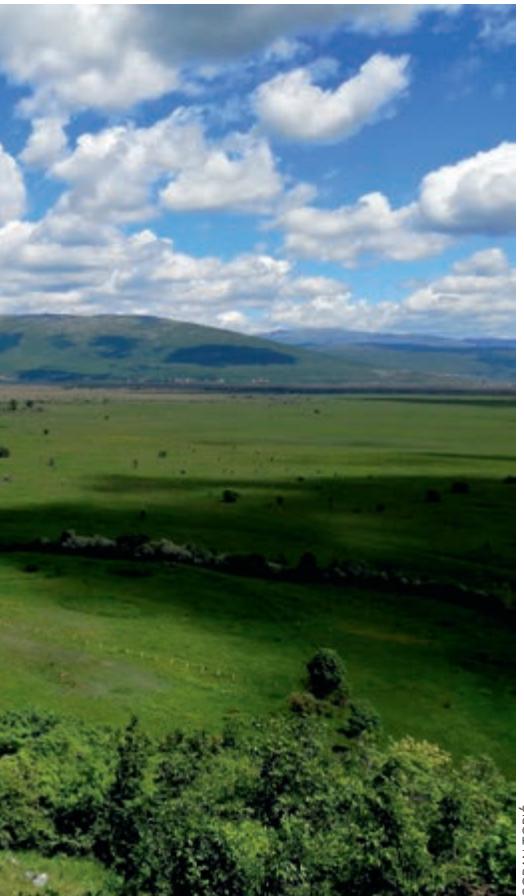
na oko 700 metara nadmorske visine i okružena je visokim planinskim lancima. Jedan od njih je Dinara, prirodna granica Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Tijekom stoljeća, kroz kompleksne procese otapanja, voda je ušla u vapnenac dinarskog krša i oblikovala ogroman podzemni sustav špilja nalik spužvi.

Livanjsko polje oblikuje kompleksnu kaskadu hidrogeoloških sustava s drugim krškim poljima u okruženju, kao što su Duvanjsko, Glamočko i Kupreško polje. Oko 140 krških polja zabilježeno je u dinarskom kršu, koji se proteže od Slovenije do Albanije, a više od pedeset krških polja nalazi se u Bosni i Hercegovini.

Livanjsko polje nema površinskog odливavanja vode. Polje ima samo tri rijeke u kojima ima vode tijekom cijele godine - Sturbu, Žabljak i Bistrlicu, uz nekoliko dodatnih sezonskih rijeka. Rijeke teku kroz polje i nestaju pod zemlju kroz brojne ponore i mrežu podzemnih krških šupljina prema rijeci Cetini u Hrvatskoj.

BIORAZNOLIKOST I PRIRODNE VRIJEDNOSTI Livanjsko polje nalazi se u regiji u kojoj se susreću osobitosti sredozemne, kontinentalne i planinske klime te oblikuju zanimljiv mozaik različitih vrsta staništa i kompozicija vrsta – pravo žarište bioraznolikosti. Jak utjecaj također imaju povremene poplave i tisućeljetna

GORAN TOPIĆ

povijest ljudskog korištenje zemlje, osobito stočarstva. Glavnina polja pokrivena je livadama, pašnjacima i obradivim zemljишtem.

Raznolik raspon travnatih površina visoke prirodne vrijednosti i močvarnih staništa uključuje suhe travnate površine, tresetišta, močvare, baruštine i mokre livade. Na sjeverno-zapadnom dijelu polja nalazi se najveće tresetište na Balkanu, površine 76 km², zvano Ždralovac. Dodatno, na sjevernom dijelu polja nalazi se stara šuma hrasta lužnjaka.

Raznolikost staništa odražava se u više od 850 vaskularnih biljaka koje su do sada zabilježene u polju. Neke vrste biljaka zabilježene su samo na Livanjskom polju i nigdje drugdje u Bosni i Hercegovini, kao što je smedi šaš (*Carex Disticha*), loeselov zelenac (*Liparis loeselii*), močvarna grahorica (*Lathyrus palustris*), žabokrečina (*Zannichellia pedunculata*) i rascijepljena murava (*Scorzonera laciniata*). Druge iznimne biljne vrste u polju su: dalmatinsko zvonce (*Edraianthus dalmaticus*), cretni

Raznolikost životinjskih vrsta na Livanjskom polju:

Pregled zabilježenih životinjskih vrsta na Livanjskom polju
(Brojno stanje je iz 2022. - popis nije kompletan zbog toga što neka istraživanja i podaci još uvijek nedostaju)

IME RAZREDA	BROJ VRSTA	PRIMJERI
SISAVCI	25	<ul style="list-style-type: none"> mali potkovnjak (<i>Rhinolophus hipposideros</i>) veliki šišmiš (<i>Myotis myotis</i>) smeđi tvor (<i>Mustela putorius</i>)
VODOZEMCI	najmanje 12	<ul style="list-style-type: none"> čovječja ribica/ proteus (<i>Proteus anguinus</i>) veliki vodenjak (<i>Triturus carnifex</i>) žuti mukač (<i>Bombina variegata</i>)
GMAZOVI	najmanje 16	<ul style="list-style-type: none"> barska kornjača (<i>Emys orbicularis</i>) planinski žutokrug (<i>Vipera ursinii</i>) krška gušterica (<i>Podarcis melisellensis</i>)
KUKCI	najmanje 177 (podatci o osama, pčelama bumbarima i drugima nisu dostupni)	<ul style="list-style-type: none"> istočna vodendjevojčica (<i>Coenagrion ornatum</i>) velika hrastova strizibuba (<i>Cerambyx cerdo</i>) močvarna riđa (<i>Euphydryas aurinia</i>) crni apolon (<i>Parnassius mnemosyne</i>) cretni okaš (<i>Coenonympha tullia lorkoviči</i>) ripartijev smeđi plavac (<i>Polyommatus ripartii</i>)
RIBE	Najmanje 18	<ul style="list-style-type: none"> lipljen (<i>Thymallus thymallus</i>) podbila (<i>Chondrostoma phoxinus</i>) drlja (<i>Scardinius dergle</i>) oštrelj (<i>Aulopyge huegeli</i>) sitnoljuskavi klen (<i>Squalius tenellus</i>)
PTICE	276	<ul style="list-style-type: none"> velika bijela čaplja (<i>Casmerodius albus</i>) orao klikaš (<i>Clanga pomarina</i>) kosac (<i>Crex crex</i>) sivi svračak (<i>Lanius minor</i>) siva štijoka (<i>Porzana parva</i>) smeđoglavni batić (<i>Saxicola rubetra</i>) eja livadarka (<i>Circus pygargus</i>)

NAŠE PTICE

▲ **RUSI SVRAČAK**
(*Lanius collurio*)

► **OŠTROGLAVA GUŠTERICA**
(*Dalmatolacerta oxycephala*)

MILOŠ POPOVIĆ

Bogatstvo prirode

ANTE PERKOVIC

šaš (*Carex davalliana*), ilirski procjepak (*Scilla litardierei*) i nerazgranjena pilica (*Serratula lycopifolia*).

S minimalno 276 vrsta ptica, Livanjsko polje je lokacija s najviše registriranih vrsta ptica u cijeloj Bosni i Hercegovini. Od toga se oko 150 vrsta gnijezdi u polju, što je malo manje od dvoje trećine ukupnog broja ptica koje se gnijezde u državi. Napose, Livanjsko polje jedino je mjesto u Bosni i Hercegovini gdje se gnijezde velike bijele čaplje (*Casmerodius albus*) i orlovi klikaši (*Aquila pomarina*). Ovdje se također nalaze brojne gnijezdeće populacije bukavca (*Botaurus stellaris*), kosca (*Crex crex*), sivoga svračka (*Lanius minor*), sive štioke (*Porzana parva*), pjegave grmuše (*Sylvia nisoria*), eje livadarke (*Circus pygargus*) i nekih drugih vrsta.

Nadalje, Livanjsko polje jedno je od najznačajnijih mjeseta za zimovanje, migraciju i grijanje ptica vodarica i grabljivica u državi. Procjenjuje se da se više od 100.000 ptica vodarica odmaraju na potopljenom polju tijekom perioda proljetne migracije.

IZAZOVI Livanjsko polje prepoznato je kao močvarno područje od

međunarodnog značaja u okviru Ramsarske konvencije i kao važno područje za ptice (IBA), no zaštita na nacionalnoj razini još uvijek nedostaje.

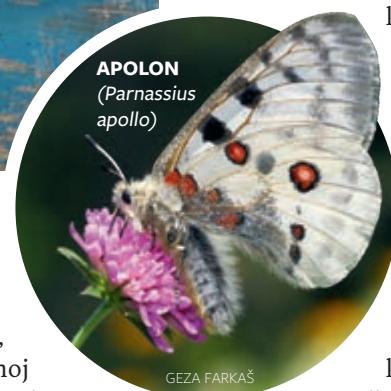
Zbog toga je polje još uvijek izloženo različitim negativnim zbivanjima koji predstavljaju prijetnju dugotrajnoj zaštiti bioraznolikosti. Prijetnje su osobito u promjeni vodnog režima, sukcesiji, kao i raznim nelegalnim i štetnim aktivnostima.

Glavne promjene u hidrološkom sustavu Livanjskog polja započele su već 1970-ih s razvojem hidroelektrane (HE) Orlovac. Korito rijeke Ričine većinom je potopljeno pod umjetnim Buškim jezerom. Uz to, napravljena su dva manja retencijska jezera, kao i razni kanali i ustave u Livanjskom polju. Drugi faktor je upravljanje vodom za poljoprivredna zemljišta, pogotovo u sjevernom i središnjem dijelu polja. Isušivanje polja dovodi do izmjena u razinama podzemnih voda i izraženijih sušnih perioda tijekom ljeta. Izmijenjeni tok, kao i količine vode u polju, imaju negativne posljedice za bioraznolikost, kao i za poljoprivredne aktivnosti.

Travnatim površinama s visokim prirodnim vrijednostima u sjevernom dijelu Livanjskog polja osobito prijeti sukcesija zbog napuštanja zemlje i neupravljanja zemljištem u prethodnim desetljećima. Mnogi dijelovi već su obrasli grmljem i šikarom, tako da se ne mogu adekvatno koristiti za izdržavanje stoke.

Staništa se također uništavaju ekstrakcijom prirodnih resursa, kao što su treset, ugljen, šljunak i pjesak. Uz to, nedostaje renaturacija zemljišta na kojima se vrši ekstrakcija. Aktivnosti kao što su ilegalna sječa šume, krivolov, paljenje vatre i odlaganje otpada kritične su prijetnje području. Gotovo 170 ilegalnih odlagališta otpada identificirano je 2022., a lokacije od nekoliko metara kvadratnih nisu uopće brojane. Posebno su kritična mjesta koja redovito poplavljaju. Tijekom proljeća i jeseni svake godine ljudi pale mnoge ilegalne vatre koje uništavaju tlo travnatih površina i smanjuju bioraznolikost. Uz to, vatre se često nekontrolirano šire i spaljuju tršćake i druga staništa.

Dodatni faktor za sve ove negativne događaje je depopulacija ruralnih područja uzrokovan ratom, industrializacijom i teškom ekonomskom te političkom situacijom u zemlji. Niska razina znanja i svijesti o okolišu, ali i nedostatak prilika za održivi razvoj predstavljaju dodatan rizik. Područje oko Livanjskog polja jedan je od najsiročašnjih dijelova zemlje s malo mogućnosti za zapošljavanje u okolnom području. ■

Sponsored by

Partners

eurONATUR

Zanimljivi ptičji posjetitelji ovogodišnjeg ornitološkog kampa na Učki

NAPISAO HRVOJE PLEŠE
FOTOGRAFIJE UDRUGA BIOM

VATROGLAVI KRALJIĆ

(*Regulus ignicapilla*)

Redoviti ulov na prstenovačkom kampu je **VATROGLAVI KRALJIĆ**, jedna od najmanjih ptica Europe. Njegova duljina ne premaže 10 cm, a masa mu se kreće oko 5 grama (težina vrećice šećera)! Ime je dobio po svojoj kruni koju kod mužjaka čini jarko narančasto perje, dok je kod ženki kruna žućih nijansi. Česta je gnjezdarica Učke koja većinu svog života provodi u krošnjama stabala, nervozno skakući i lepršajući uokolo u potrazi za sitnim kukcima koji se kriju među lišćem ili iglicama. Ako za vrijeme kampa obratite pažnju na svoje okruženje, možda ćete ih vidjeti kako se pridružuju jatima sjenica i zajedno uokolo traže hranu. **Kraljićevo je glasanje vrlo visoke frekvencije, a kako ljudi starenjem sve slabije čuju te zvukove što smo stariji to nam je kraljiće teže čuti!** Gnijezdo kraljića duboka je košarica od mahovine, paučine i lišajeva ovješena o granu.

2

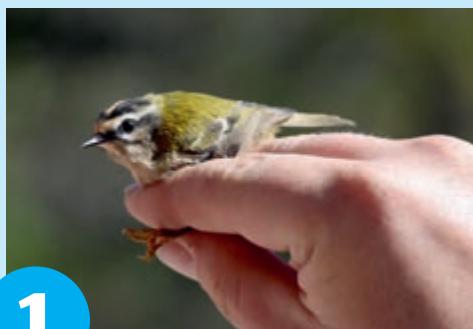

KOBAC

(*Accipiter nisus*)

Ova mala grabiljivica strah je i trepet malih ptica pjeverica kojima se hrani. Svoj plijen vreba iz zasjede. U potjeri se vješto probija kroz raslinje, a ako potencijalni zalogaj pobegne u pregust zaklon, nastoji ga ugrabiti svojim dugim, vitkim nogama. **Ženke su vidljivo veće od mužjaka i nešto su manje od sive vrane, dok su mužjaci veličinom bliži gradskom golubu.** Prsti su mu također dugi i naoružani oštrom kandžama, a s donje strane imaju i dodatne mekane izrasline koje im omogućuju da čvrše i sigurnije drže plijen.

1

ŠUMSKI ZVIŽDAK

(*Phylloscopus sibilatrix*)

ŠUMSKOG ZVIŠKA ćemo tijekom selidbe najlakše primijetiti i prepoznati po njegovom karakterističnom tužnom zvižduku kojim se ptice međusobno dozivaju i komuniciraju. U doba gniježđenja se pak mužjaci glasaju simpatičnim zveckavim pjevom koji zvuči poput kotrljanja novčića po mramornoj površini. Šumski zviždak je glacijalni relikt u Hrvatskoj – po završetku zadnjeg ledenog doba vrsta se povlačila sjevernije i sjevernije u potrazi za hladnjom klimom i danas je široko rasprostranjena u sjevernoj Europi. No, hrvatske mu gorske šume pružaju odgovarajuću klimu pa se naše populacije nisu povukle sjevernije, već su se kao malobrojne gnjezdarice zadržale do danas.

Šumskog zviška rijetko nalazimo na gniježđenju u Hrvatskoj, no zato je vrlo brojan u doba selidbe, kada ova sitna ptica u velikim brojevima putuje sa sjevera Europe sve do samog juga Afrike.

3

4

PRUGASTA TRETELJKA

(*Anthus trivialis*)

PRUGASTA TRETELJKA

je mnogobrojna preletnica u Hrvatskoj, što znači da je u doba selidbe možemo zateći na gotovo svim tipovima otvorenijeg staništa. Na stopalima joj se ističe stražnja kandžica koja je značajno dulja od prednjih, a koja joj služi da bi lakše i stabilnije hodala tlom. **Za boravka na kampu često se može čuti kako prelijeće u manjim skupinama, pritom ispuštajući svoj oštri i grubi sizz! tizz! zov.** Rijetko kada ulijeće u ornitološke mreže na kampu, no ove godine ih je ulovljeno čak šest, što čini gotovo četvrtinu svih prugastih treteljki ikada prstenovanih na Učki.

Dina Levačić

Plivanje s porukama inspiracije i očuvanja svijeta koji nas okružuje

MORE JE DRUGA DIMENZIJA SVIJETA. ZBOG TOGA JE STRAHOPOŠTOVANJE PREMA MORSKIM SILAMA, DUBINAMA I SVIM ŽIVIM BIĆIMA VELIKO. OSIM CILJA DO KOJEG ĆE DOĆI PLIVANJEM, BEZ OBZIRA KOLIKO BUDE TREBALO ZAMAHU RUKOM, DINA LEVAČIĆ UVIJEK IMA JOŠ JEDNU MISIJU: SKRENUTI PAŽNU NA ONE O KOJIMA SE MANJE ČUJE

NAPISALA **MELANI GLAVINIĆ**
FOTOGRAFIJE **MIROSLAV LELAS**

Već neko vrijeme „kuhamo“ plivački izazov *Bit' u moru: Dina i prijatelji za sredozemnu medvjedicu* kojim želimo promicati dobrobit bavljenja fizičkom aktivnošću za mentalno zdravlje te osvijestiti važnost očuvanja sredozemne medvjedice i njezinih staništa u Jadranu. Po namreškanom moru početkom tjedna, u sumrak stižemo na Vis. Tamni oblaci gomilaju se nad pučinom, no to nas previše ne zamara. Sutra se napokon pliva za sredozemnu medvjedicu od Komiže do Medvidine špilje. To je prvi put da netko pliva za ugroženog i tajanstvenog sisavca koji se u Jadranu smatra

izumrlim i čije se prisustvo tek povremeno bilježi, što budi nadu u njegov povratak. Takav pothvat u svoju bogatu plivačku karijeru može upisati daljinska plivačica i maratonka Dina Levačić i njezin mentor i prijatelj prof. Darko Hren, kojem je ovo najduže plivanje do sada.

DINA IZVAN MORA Osim što je odrasla uz more, za Dinu je plivanje svakodnevica i rad na sebi, ali i prilika da se daleko čuju dobre stvari za koje se zalaže. Ovo ljeto njezina je plivačka karijera postala punoljetna, a isplivane kilometre nitko, pa ni ona sama, ne može prebrojiti. Kilometri nisu važni, potrebno je odvažiti se i krenuti, ono je što Dina uvijek ističe na brojnim druženjima i predavanjima.

A full-page, high-angle underwater photograph of a young woman, Dina Levačić, swimming in a clear, turquoise-blue sea. She is performing a butterfly stroke, with her arms extended forward and legs kicked powerfully. A large cloud of bubbles surrounds her head and upper body as she moves through the water. The background shows the sandy ocean floor and some distant marine life.

DINA LEVAČIĆ

je najmlađa
daljinska
plivačica koja
je isplivala
svih sedam
svjetskih
tjesnaca

**Motiviraju
me novi
projekti, novi
ciljevi, snaga
koju dobivam
i dok god
to radim
s osmijehom
i zabavljam
se, to je to**

Odricanje, velika podrška obitelji i upornost u svakodnevnim treninzima donijeli su joj brojne svjetske isplivane izazove, nagrade i priznanja. I ljude, a oni su nit koja spaja sve što Dina radi, i privatno i u plivanju.

„Podrška roditelja za ovakav način života bila je presudna. Ništa od toga ne bih isplivala da nije bilo njih koji su se žrtvovali da bi meni i sestri omogućili sve kroz život. Uvijek su tu i mogu se osloniti na njih. Kada su na brodu dok plivam, znam da im je moja dobrobit na prvom mjestu i da ne trebam o ničemu brinuti, što mi puno olakšava i onda je na meni ‘samo’ otploviti“, kaže Dina s osmijehom.

Dina kaže da je njezin najveći uspjeh nakon svih ovih godina izgrađen karakter. Kao i u plivanju, u životu se svi izazovi svedu na to da velike pothvate treba podijeliti na manje korake i ići ka cilju, sve drugo je teže ostvarivo. Ali za Dinu, nema odustanja. Smatra se staloženom i mirnom, i punom vjere u sebe da uvijek može nastaviti razvijati svoje vještine i raditi na sebi.

„Znatiželjna sam osoba i volim naučiti nove stvari i vještine. Ako mogu nešto sama, makar i uz muku, radije ću probati sama. Veliki sam sanjar i nikada mi ne fali ideja, projektata, osim što ponekad imam pre malo sati u danu ili energije“, dodaje.

Redovito je nakon plivanja pitaju boji li se morskih pasa i drugih vrsta, pogotovo na velikim prelivavanjima u svijetu, no Dina kaže da ih poštuje u nadi da će i oni nju. Ipak, od svih uobičajenih strahova, nabrojat će strah od visine ili buba, no najviše od svega zazire od – kolotećine.

„Više se bojim kolotećine i svakodnevne ice. Ne želim da mi život stane ili da kasnije žalim za propuštenim prilikama. Bolje pokušati nego misliti što bi bilo kad bi bilo. Zašto ne iskoristiti prilike koje ti život pruža?“

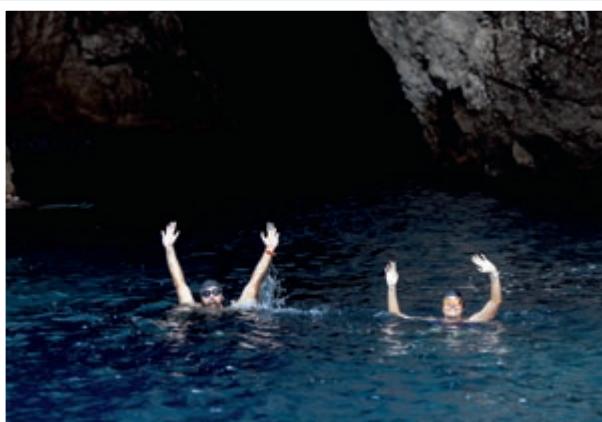
Dina u javnosti uživa podršku, a neki u njezinim pothvatima pronalaze inspiraciju za svoje avanture, što je jako veseli. S druge strane, to joj se čini kao prilika da podrži druge i ohrabri ih u njihovim izazovima.

„Izrazita je čast biti nekome inspiracija, i upravo to da moja priča nekoga inspirira, ne nužno u plivanju ili sportu, već da se usudi napraviti prvi korak i slijediti svoje snove, znači mi više od službenih nagrada i priznanja“, otkrila nam je Dina.“

VIS – KOMIŽA – MEDVIDINA ŠPILJA: DINA I PRIJATELJI ZA SREDOZEMNU MEDVJEDICU

U zoru ispoljavamo iz Komiže. Skiperi Domagoj i Nikola i mama Željana paze na svaki detalj, a Dina i Darko uskaču u more. U idućih osam kilometara, miješat će se kurenat, valovi, lagana

Dva sata
plivanja
kasnije,
Dina i Darko
poziraju ispred
Medvidine
špilje

OKUPLJENI TIM u Komiži prije polaska do rta Stupišće, početka plivačke rute

kiša, strepnja, osjećaj radosti i ponosa. Dok raste broj isplivanih kilometara na uzburkanom moru, pod kistovima umjetnice Martine u srcu Komiže nastaje mural „morskog čovika“, kako se često od milja naziva sredozemna medvjedica. Pred veličanstvenom Medvidinom špiljom na otoku Biševu, koja je nekada bila stanište sredozemne medvjedice, dva sata kasnije zaustavljamo štopericu. Na isplivanom pothvatu, „čestitaju“ im i meduze ispred Posejdonoovih vrata odakle su Dina i Darko poslali važnu poruku - iako morsku medvjedicu ne vidimo, ne znači da možda upravo sada nije s nama u moru. Trebamo učiniti sve da joj omogućimo ugodan boravak; ne

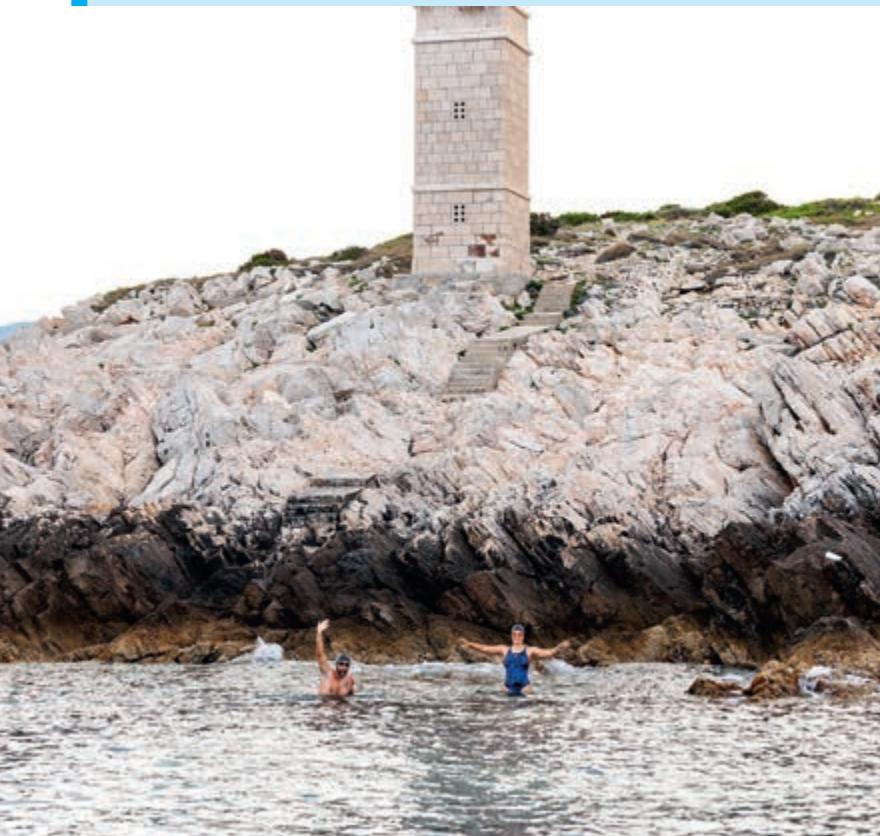
dopustiti uništavanje i iskorištavanje plaža i špilja kamo ona nalazi te održavati morski okoliš čistim.

„Predivan je osjećaj biti na takvom mjestu, grandiozno je i pomalo jezivo, ali baš zato treba imati naše strahopostovanje. Ne samo Medvidina špilja već cijela priroda. I to je ono što ljudi trebaju osvijestiti“, zaključuje Dina.

PLIVANJE KAO MEDIJ ZA DOBRE STVARI

Otprilike s četiri godine Dina je proplivala, a s devet je otplivala svoj prvi maraton u Omišu. Od tada do danas plivala je u svim poznatim i manje poznatim morima i oceanima, i u svim vremenskim uvjetima. Iza nje je najveći plivački

„Meni koja sam s mora, medvjedica je poznata, ali više kao mitološko biće jer o njoj do tada nisam puno znala. Više mi je bila nešto nedokućivo i grandiozno. Obzirom da mi je Vis jako drag i cijela ta otočka priča je posebna, a jedan od prvih maratona sam isplivala baš tamo, nije bilo dvojbe. U tom je periodu medvjedica bila opažena u Dubrovniku, pa sam istraživala i naišla na Biomov projekt i shvatila da je to to. **Idemo plivati za medvjedicu. Sve drugo je došlo spontano i odlično je uokvirilo priču**”, kaže Dina.

U JADRANU MORA BITI MJESTA ZA NAS I ZA PRIRODU

Sredozemna medvjedica je utkana u naš identitet od davnina. Najugroženiji je sisavac i broji manje od 1000 jedinki. Vrstan je plivač i živi u moru, ali se odmara, koti i odgaja mlade u skrivenim šiljama i plažama na otocima i obali. U Jadranu se smatra izumrlom pa se tek povremeno bilježi njezina prisutnost, no to ipak budi nadu da bi se mogla vratiti. Da bi se to dogodilo, stručnjaci ulažu napore u stvaranje preduvjeta za njezin povratak, poput projekta „Eastern Adriatic Monk Seal“ kojim se žele identificirati i efikasno zaštiti posljednja preostala povoljna staništa, podići svijest o sredozemnim medvjedicama, njihovoj ekologiji i specifičnim potrebama zaštite te poticati suradnju između stručnjaka za očuvanje prirode, stanovnika obalnog područja, turističkih djelatnika i ribara. S druge strane, nikada prije nisu postojali veći izazovi za mentalno zdravlje. Uronjeni u negativnost, nerijetko razvijamo simptome depresije, najčešćeg poremećaja današnjice, pa osjećamo potrebu održavati naš unutarnji mentalni okoliš zdravim i čistim. Upravo je plivanje u moru jedan od načina koji donosi i tjelesnu i psihološku dobrobit. Čini se da čovjek ne može bez mora i njegovih blagodati. Stoga, da bi bili u ravnoteži - kako ono unutarnjoj, tako i vanjskoj s prirodom, potrebno je djelovati i očuvati morski okoliš, obalu i šiplige, da bi poput čovjeka i morska medvjedica mogla uživati u našem Jadranskom moru.

Uvijek kažem da je Jadransko more najljepše za plivanje i to stvarno i mislim. Zato želim iskoristiti tu sreću što sam rođena i odrasla ovdje

izazov ‘Ocenovih sedam’, koji se sastoji od sedam plivačkih staza na otvorenim kanalima u svijetu, koji je završila u ožujku 2023. na svoj 27. rođendan. Do tog velikog uspjeha bili su potrebni sati treninga, organizacije i volja koja Dina ne nedostaje.

„Svako preplivavanje Oceanovih sedam je bila priča za sebe i nosilo je svoju poruku. Cijela avantura u koju sam se upustila je veliki doživljaj“, dodaje Dina, uz malenu lekciju iz plivanja: „Da bi naučio plivati po valovima, trebaš vježbati upravo na takvom moru.“

Samo ponekad na tren pomisli da ne zna kako joj je uspjelo napraviti nešto ovako veliko, no vrlo brzo se kockice poslože i ukaže se cilj do kojeg želi doći i poruka koju želi poslati, a ona i onako samo voli plivanje. Ljubav prema plivanju Dina nastoji povezati s društvenim projektima za ljude, životinje, pa i prirodu u potrebi, osnažiti ih svojim glasom i širenjem dobrih poruka, jer kako ona kaže – plivati može svatko.

Sve je krenulo na drugoj godini studija kada je odlučila povezati studij edukacijske rehabilitacije, koji je u međuvremenu završila, i plivanje. Njezino prvo humanitarno plivanje bilo je za Dan grada Splita i proslavu sv. Duje, a nakon toga, zaredale su se brojne akcije diljem Jadrana. Svemu čemu je mogla dati svoj glas, poguranac, podršku, dodala je i pokoj kilometar plivanja pa su se zakotrljale i mnoge druge humanitarne, ekološke, edukativne i slične akcije.

„Smatram da je moja odgovornost, upravo zbog medijskog prostora kojeg imam, govoriti u ime onih koji možda ne mogu doprijeti do šire javnosti. Pogotovo u današnje vrijeme, kada su nam i priroda i mentalno zdravlje u krizi i pod pritiskom“, dodaje Dina. ■

Rezultati projekta

LIFE Artina

NAPISALA VIDA ZRNČIĆ

Opći cilj LIFE Artina projekta je stvoriti preduvjete te proglašiti nova morska područja očuvanja značajna za ptice u Hrvatskoj (POP), kroz utvrđivanje ovih područja i razvijanje mjera za njihovo očuvanje.

AKTIVNOSTI KOJE SMO PROVODILI: Projekt LIFE Artina pružio je prvu priliku za temeljitije proučavanje ovih triju vrsta morskih ptica u Hrvatskoj. Opsežnim istraživanjem stekli smo uvide u njihovo ponašanje pri traženju hrane, obrasce migracije i preferencije glede staništa. Ovo znanje poslužilo nam je kao smjerokaz za naše ciljane napore očuvanja, uključujući i određivanje novih važnih područja za ptice i biološku raznolikost (en. IBA).

Nadalje, naš sveobuhvatni pristup kombinirao je istraživanje, kontrolu grabežljivaca, ispitivanje mjera za smanjenje slučajnog ulova, nadziranje morskog otpada, edukacije i međunarodnu suradnju, u cilju osiguravanja dugoročnog preživljavanja i dobrobiti populacija morskih ptica, kao i promicanja cjelokupnog zdravlja mora ekosustava u kojima žive.

NAJVAŽNIJI REZULTATI PROJEKTA

Pomogli smo odrediti 5 novih važnih područja za ptice i biološku raznolikost (en. IBA) i proširiti 2 postojeća.

- Na 15 otoka i otočića lastovskog arhipelaga više nema štakora.
- Pratili smo kretanje 40 gregula, 40 kaukala i 25 sredozemnih galebova, te odredili važna područja očuvanja za morske ptice (POP).
- Zabilježili smo kaukala i/ili gregulu na 6 novih otočića.

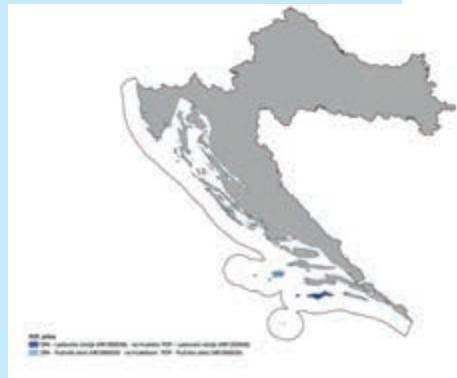
VODEĆI PARTNER: Udruga Biom

PARTNERI NA PROJEKTU: Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce, Javna ustanova Park prirode Lastovsko otočje, BirdLife Malta

TRAJANJE PROJEKTA:
1. rujna 2018. - 31. prosinca 2023.

VRIJEDNOST:

PODRUČJE RADA: Projektno područje obuhvaća dva područja unutar ekološke mreže značajna za očuvanje ptica: POP Lastovsko otočje i POP Pučinski otoci. Ova područja su odabrana zbog svoje važnosti za ugrožene vrste morskih ptica obuhvaćenih projektom: sredozemnog galeba, kaukala i gregule. Također, nalaze se na migracijskoj ruti ptica preko Jadrana te su važna i za druge ptice poput škanjca osaša (*Pernis apivorus*), sivog ždrala (*Grus grus*) i drugih. Na području POP Lastovsko otočje zabilježene su i značajne gnijezdeće populacije i drugih ptica.

Otoči unutar projektnog područja istraživani su danju i noću kako bi se identificirale sve postojeće kolonije cjevonosnica

Ivan Saganić

Rezultati projekta

- Stekli smo bolje znanje o prisutnosti i sastavu morskog otpada.
- Isprobali smo tri mjere ublažavanja kako bismo smanjili slučajni ulov morskih ptica u suradnji sa 6 lokalnih ribara.
- Uspjeh razmnožavanja gregule porastao je za 39%, a kaukala za 8%.
- Suradivali smo s 8 obrazovnih ustanova i održali 70 edukativnih radionica i izleta za djecu.
- U 31 akciji čišćenja aktivno je sudjelovalo oko 400 lokalnih volontera koji su s plaže i podmorja uklonili 14 tona morskog otpada, većinom plastike.

EKOLOŠKI UTJECAJ: Zahvaljujući našim naporima, uspješnost razmnožavanja gregule porasla je za 39%, a kaukala za 8% te je projekt postigao značajan uspjeh i postavio dobre temelje za očuvanje morskih ptica u Jadranu, posebice na području provedbe projekta. Sljedeći važan korak je zagovaranje da novoproglašena područja posebne važnosti za ptice (en. IBA) postanu područja posebne zaštite (POP) i da se integriraju u mrežu područja NATURA 2000. Nadamo se da će se ovo u bliskoj budućnosti ostvariti.

SUŽIVOT S PRIRODOM S obzirom da je projektno područje uključivalo i otok Lastovo bilo nam je važno uključiti i lokalno stanovništvo koji svoj životni prostor dijeli s morskim pticama. Ovim putem bismo se voljeli još jednom njima zahvaliti kao i drugim dionicima na njihovom aktivnom angažmanu tijekom projekta i na vremenu koje su uložili - slušajući, angažirajući se i doprinoseći zaštiti morskih ptica. Zajedničkim djelovanjem možemo ostvariti bolju zaštitu prirodnih vrijednosti.

NAGRADA Udruga Sunce je u lipnju 2023. godine dobila oznaku #SKOCKANO, oznaku kvalitete na temelju svojih edukacijskih programa u kojima su bili uključeni i edukacijski programi za djecu razvijeni u sklopu LIFE Artina projekta.

NAUČENE LEKCIJE

Za održanje postignutih uspjeha ključno je kontinuirano provoditi aktivnosti očuvanja morskih ptica. To uključuje praćenje populacija morskih ptica, suradnju s vlastima i dionicima te reakciju na nove prijetnje kao što su klimatske promjene, onečišćenje i invazivne vrste. Nužno je i dalje kontrolirati štakore na mjestima gniježđenja te osigurati biosigurnosne mjere. Praćenje slučajnog ulova i razvoj mjera za ublažavanje uz suradnju s ribarima ključni su za opstanak ptica u moru. Također, važno je unaprijediti gospodarenje otpadom i suzbijanje morskog otpada kao globalni i lokalni prioritet. Uključivanje lokalne zajednice u akcije očuvanja i podizanje svijesti ključno je za stvaranje ekološki osviještene zajednice koja podržava očuvanje prirode. ■

Uz pomoć snimljenog glasanja otkrivena je prisutnost obje vrste cjevonošnica (kaukala i gregula) na palagruškom arhipelagu, što je ujedno i prvi nalaz gregule na tom otočju

Pogledajte
film o projektu
LIFE Artina!

O slučajnom
ulovu morskih
ptica u Hrvatskoj

Primjer dobre prakse

Iz perspektive poljoprivredne zadruge „Otok Krk“

OSNAŽIVANJE POLJOPRIVREDNIKA ZA OČUVANJE OTOČKOG KRAJOLIKA I TRADICIJE

Ovce na draškoj komunadi
(zajedničkom pašnjaku)

PAULINO GROTTI

OTOK KRK, SUNČANI
DRAGULJ HRVATSKE, ČUVA
TISUĆLJETNU TRADICIJU
OVČARSTVA KOJA JE
I DANAS KLJUČNA U
ODRŽAVANJU OTOČKE
BIORAZNOLIKOSTI. S NJEGA
DOLAZI OVA INSPIRATIVNA
PRIČA KOJA POTIČE
PROMJENE U SVAKOME
TKO ŽELI UNAPRIJEDITI
SVOJE OKRUŽENJE

NAPISALA KARLA ŠKORJANC

Za PZ „Otok Krk“ većina je ljudi čula u posljednjih nekoliko godina, prvenstveno u kontekstu našeg rada s ovčjom vunom, pa vjerojatno misle da je riječ o novoj inicijativi. Međutim, PZ „Otok Krk“ osnovana je 2006. godine s primarnim ciljem pokretanja prve otočne klaonice, čiji je nedostatak bio problem koji je dugi niz godina mučio otočne uzgajivače ovaca. Iako je inicijativa za klaonicu pokrenuta uz širok konsenzus lokalnih stočara, poljoprivrednici udruženi u zadrugu se nakon duljeg vremenskog razdoblja i mnogih pokušaja nisu uspjeli dogovoriti o veličini i načinu funkcioniranja navedene investicije pa je projekt propao, a Zadruga ušla u dug period hibernacije.

Zadrugu iz zimskog sna 2019. godine budi Valerij Jurešić, sin jednog od osnivača

Primjer dobre prakse

koji je, zahvaljujući iskustvu rada na poziciji županijskog pročelnika i iskustvu s EU fondovima, imao viziju profilirati zadrugu u bazu za osnaživanje otočne poljoprivrede, svojevrsnu platformu za zajednički nastup malih poljoprivrednika na tržištu i pokretanje funkcionalnih kratkih lanaca opskrbe, ali i kao prostor za edukaciju i razmjenu informacija. Valerij ponovno saziva zadrugare, a početkom 2020. oni ga na skupštini izglasavaju upraviteljem te on počinje raditi kao upravitelj-volontер.

Početak mandata novog upravitelja poklapa se s izbijanjem pandemije koronavirusa. Tada prepoznajemo priliku za pokretanje online trgovine s idejom da se lokalni proizvodi dostavljaju direktno na kućni prag, što postaje prvi izvor prihoda za zadrugu. Uviđamo i problem vune, koju dulji niz godina nitko na Krku (a kasnije saznajemo ni u cijeloj Hrvatskoj) ne otkupljuje te se ona odlaže po otočnim gromaćama i škujama, suhozidima i jamama. Budući da se veoma sporo razgrađuje na hrpama može uzrokovati zagadenje podzemnih voda, ispuštanjem CO₂ i sumporovih spojeva, vuna se nerijetko pali. Zbog svega

navedenog pokrenuli smo projekt „*Promicanje ponovne uporabe vune na otoku Krku*”, uz sufinanciranje britanskog veleposlanstva u Hrvatskoj u sklopu njihove kampanje GREEN. Projekt se provodio u prvoj polovici 2021. godine i u sklopu njega smo na različite načine educirali građanstvo o inovativnim i jednostavnim, alternativnim načinima korištenja ovče vune, primarno kao resurs za vrtlarstvo (malč i gnojivo).

Po završetku projekta nastavili smo raditi na dalnjem informiranju i mapiranju trenutnog stanja, praktički nepostojećeg, sektora prerade ovče vune u Hrvatskoj. U suradnji s pet otočnih općina i komunalnom tvrtkom Eko Otok Ponikve d.o.o. pokrenuli smo program sufinanciranja prikupa vune te nastavili raditi na osmišljavanju različitih načina efikasnog korištenja sakupljene vune. U razdoblju od godine dana ovaj je program urođio i našim prvim proizvodom od vune krčke ovce – eko predom od 100% ovče vune, koja se češlja i prede u Sloveniji. Umrežavamo se s drugim zadrugama i udrugama iz Hrvatske koje se bave ovim resursom, ali i inicijativama iz cijele Europe. Otkrivamo da je sektor vune u veoma teškoj situaciji u cijelome svijetu, iako predstavlja ogromni potencijal za inovacije i sjajnu alternativu plastičnim proizvodima. Jedini način da se to promjeni je zajednički rad na svim razinama – edukacija građanstva, participativna znanstvena istraživanja, potpora novim poduzetničkim inicijativama... pa i mi nastavljamo raditi na svim navedenim frontama.

Budući da vunu otkupljujemo od uzgajivača ovaca s cijelog otoka, njezina nam količina služi i kao prilično dobar, neizravni indikator stanja ovčarstva na Krku. Naime, većina uzgajivača, osim onih koji drže ovce na manjim otočićima oko Krka, rado donose vunu na otkup. U prve dvije godine prikupili smo oko šest tona vune (jedna ovca pasmine krčka ovca daje oko 1-1,5 kg vune), dok smo u 2023. godini prikupili tek četiri tone, što je potvrđilo naše razloge za zabrinutost. Naime, posljednjih nekoliko godina ova se tradicionalna djelatnost na otoku Krku

nalazi u vrlo izazovnoj situaciji. Prvenstven razlog tome su sve veće populacije divljih svinja i čagljeva koji nisu autohtonu divljač na otoku i nemaju prirodne neprijatelje te predstavljaju veliku prijetnju za janjad u sustavima ekstenzivne ispaše, kao što je slučaj na Krku. Mnogim uzgajivačima stada su se smanjila i do 50% zbog umanjenog prirasta, a postoje i dramatični slučajevi kao što je onaj Dinka Dujmovića iz Drage Bašćanske čije je stado zbog napada čagljeva u samo nekoliko godina s više od 800 grla spalo na tek 200 grla ovaca.

Zbog ove prijetnje, ali i neprimjerenog nacionalnog zakonskog okvira koji ne uzima u obzir specifičnosti otoka i krških pašnjaka, te privlačnosti rada u turizmu nasuprot stočarstvu (kao finansijski rizičnoj djelatnosti s teškim uvjetima rada), sve je više poljoprivrednika koji odustaju od uzgoja ovaca. To posljedično dovodi do toga da pašnjaci, koji su dom izrazito raznolikoj flori i fauni, poput leptira po kojima je Krk poznat, zarastaju u šikare, što negativno utječe i na druge poljoprivredne sektore, primjerice pčelarstvo. Nepovratno se gubi i kulturni identitet koji je bio čvrsto vezan uz širok set aktivnosti vezanih uz uzgoj ovaca. Od 30.000 ovaca, koliko ih

Prethodni upravitelj
Valerij Jurešić s
trenutnom upraviteljicom
Karlom Škorjanc, 2021.

Prva pošiljka
oprane krčke
vune, 2021.

je bilo na Krku do prije tridesetak godina, broj grla se danas kreće oko 11.000.

Zbog činjenice da mjere za odstrel čagljeva i divljih svinja koje su se provodile posljednjih godina nisu dale rezultate, ali i zbog naših zajedničkih ciljeva koje provodimo konzervacijskim mjerama usredotočenim na povećanje populacije bjeloglavog supa, uključili smo se u projekt LIFE SUPport, petogodišnji projekt iz programa LIFE, na kojem smo partneri udruzi BIOM, zajedno s Javnom Ustanovom Priroda, HEP ODS d.o.o., fondacijom Vulture Conservation iz Nizozemske te pridruženim partnerima iz Uprave za zaštitu prirode Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja. U sklopu projekta radimo na mjerama za očuvanje ovčarstva kao glavnog izvora hrane za bjeloglave supove u divljini. Nedostatak hrane u prirodi trenutno se kompenzira hranilištima za supove, no za održivo održavanje populacije svakako

treba raditi na sveobuhvatnom i međusektorskem pristupu. Tako naše aktivnosti u projektu, osim izgradnje novog dopunskog hranilišta na Krku, uključuju i podršku lokalnim stočarima kroz testiranje različitih mjera za zaštitu stada od predatora, čime bi se trebala smanjiti incidencija postavljanja ilegalnih otrovanih mamaca (koje su stočari postavljali za čagljeve i divlje svinje iz nemoći i nemogućnosti da putem propisanih zaštite svoja stada, a nenamjerno su od njih stradavali i bjeloglavi supovi); ali i zagovaranjem promjena politika koje otežavaju bavljenje stočarstvom na otocima na regionalnoj i nacionalnoj razini.

Iako Hrvatska od nedavno nominalno radi na poticanju udruživanja u zadruge i proizvođačke organizacije, ne bi li slijedila prioritete *Zelenog plana* Europske unije, okvir rada za poljoprivredne zadruge u Hrvatskoj poprilično je nepovoljan. Glavnu

prepreku, osim nevoljkosti samih proizvođača da se udružuju zbog generalnog manjka povjerenja, prvenstveno predstavlja porezni sustav koji u praksi radi protiv zadruga, primjerice, poticanjem prodaje bez izdavanja računa na kućnom pragu. Općenito, zakonodavni okvir ne radi razliku između zadruge i običnog poduzeća, u potpunosti zanemarujući da su neke od glavnih vrijednosti na kojima bi zadruge trebale počivati demokratičnost, ravnopravnost, solidarnost, otvorenost, poštjenje te društvena odgovornost i skrb, što je propisano i samim Zakonom o zadrugama – pa bi se zadruge *a priori* trebalo smatrati društvenim poduzećima te kroz posebno krojene sustave financiranja i potpora raditi na njihovoj proliferaciji.

I naša zadruga se tako susreće s izazovom opravdanja potrebe za samim postojanjem, obzirom da zadrugari u većini slučajeva radije biraju druge kanale prodaje i marketinga koji za njih znače manja porezna davanja. Osim toga, većina poljoprivrednika je starije životne dobi te su navikli poslovati putem već uhodanih kanala, a za veće zaokrete trebalo bi i dosta „mlade krvi“. Ipak, shvaćajući kontekst u kojem poslujemo, odlučili smo pokazati poljoprivrednicima koje sve prednosti mogu imati ukoliko sudjeluju u radu zadruge i istovremeno raditi na promjeni okruženja u kojem radimo, nadajući se da će kroz neko vrijeme zadrugarstvo zaista postati privlačan i finansijski održiv model rada, kao što je to slučaj u zemljama poput Španjolske, Finske ili Austrije.

Iako naš otok slovi kao primjer visoke ekološke svijesti na razini Hrvatske, i u nekim resorima to zaista i jest, rad na ostvarivanju prehrambenog suvereniteta ostaje na vrlo niskoj razini. Primjerice, cijela Primorsko-goranska županija posljednja je u Hrvatskoj po broju poljoprivrednih gospodarstava i količini proizvedene hrane. Posljedično, ostaje nam još puno posla u vidu osnaživanja poljoprivrednika i prepoznavanja njihovog rada u zajednici – ne samo kao kulisa turističkoj ponudi, već kao hraničnika, zaštitnika krajoblika i prenositelja mnogih izrazito važnih znanja. ■

Posljednjih nekoliko godina tradicionalne djelatnosti na otoku Krku nalaze se u vrlo izazovnoj situaciji

Rezultati projekta

LIFE Lynx

MARCO MATEŠIĆ

NAPISALA IRA TOPLIČANEC

Uz usku suradnju susjednih zemalja, niza stručnjaka i lokalnog stanovništva, glavni cilj LIFE Lynx projekta bio je zaustaviti parenje u sredstvu naseљevanjem novih jedinki u Sloveniju i Hrvatsku, iz zdrave karpatske populacije s područja Rumunjske i Slovačke.

AKTIVNOSTI KOJE SMO PROVODILI:
Istraživali smo stanje domaće populacije risa, ispitivali stavove javnosti, suradivali s lokalnim stanovništvom koje živi na području rasprostranjenosti risa, ostvarili suradnju s brojnim lovačkim udrugama, genski osvježili populaciju naseđivanjem novih jedinki iz Slovačke i Rumunjske u Sloveniju i Hrvatsku, pratili ispuštene jedinke putem telemetrijskih ogrlica, prikupljali neinvazivne genske uzorke, pratili reprodukciju pomoću fotozamki, obilježili telemetrijskim ogrlicama domaće teritorijalne jedinke, osnovali lokalna savjetodavna vijeća kroz koja se informirala javnost i lokalno stanovništvo o rezultatima projekta, aktivno suradivali s medijima, pripremali edukativne i informativne brošure o projektu, pisali tekstove za medije, popularne članake za časopise te objavljavali znanstvene publikacije.

REZULTATI PROJEKTA Naseljeno je ukupno 18 jedinki iz Slovačke i Rumunjske u Hrvatsku i Sloveniju: 6 jedinki u hrvatski dio Dinarida, 6 jedinki u slovenski dio Dinarida te 6 jedinki u jugoistočne Alpe u Sloveniji.

- U Hrvatskoj su teritorij uspostavila 4 risa naseljena iz Karpata – ris Boris uspostavio je teritorij na Maloj Kapeli, a na Velebitu žive naseljeni risovi Emil, Ljubomir i Alojzije.
- U jugoistočnim Alpama u Sloveniji se ispuštanjem 6 životinja uspostavila

SPAŠAVANJE DINARSKE I JUGOISTOČNE ALPSKE POPULACIJE RISA OD IZUMIRANJA

BROJ PARTNERA: U projekt je uključeno 11 institucija iz pet država, a u Hrvatskoj ga provodi Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Veleučilište u Karlovcu te Udruga Biom

TRAJANJE PROJEKTA: 01/07/2017 – 31/03/2024

VRIJEDNOST: 6,829,377.00 €

PODRUČJE RADA:

nova populacija koja će osigurati prirodno miješanje gena širenjem jedinki iz Dinarida u Alpe i obratno.

Genetskim analizama do sada je dokazano 18 potomaka naseljenih risova.

- Uspostavljena je široka mreža suradnika na terenu zahvaljujući kojima je dobiven novi uvid u stanje populacije risa u Hrvatskoj te je uspješno praćen proces naseljavanja novih jedinki.

- Analizom podataka s fotozamki utvrđena je minimalna brojnost i rasprostranjenost populacije: u Hrvatskoj trenutno živi minimalno 90 jedinki risova.

- Pripremljene su i objavljene Smjernice za zbrinjavanje risova siročadi u Hrvatskoj.

- Kartirana je tematska planinarska staza „Lynx Walk“ koja povezuje Crni Lug u Hrvatskoj i Mašun u Sloveniji.

Hrvatski projektni tim je održao 30 predavanja za lokalno stanovništvo i šиру javnost.

- Objavljeno je 20 popularnih članaka na hrvatskom jeziku i 30 znanstveno-stručnih publikacija.

EKOLOŠKI UTJECAJ Sprječavanjem izumiranja risova na području Dinarida pozitivno utječemo i na druge vrste. Ris je takozvana krovna vrsta te njegovo prisutstvo ukazuje na očuvanost staništa i veliku raznolikost drugih divljih životinja koje obitavaju na određenom prostoru. Ris je kao mačka jako spretan penjač te s lakoćom koristi krško stanište pa tako zauzima jedinstvenu eko-lošku nišu koju drugi predatori u manjoj mjeri pokrivaju. Izuzetno je važan u kontroli populacija drugih životinja, primjerice populacije lisica, pa tako i kontroli širenja zaraznih bolesti koje mogu biti opasnost za druge životinje, ali i ljude. Osim toga, kontroliraju i populaciju svog plijena te izlučuju slabije jedinke na prostorima gdje čovjek rijede zalazi. Osim njegove važnosti u ekološkom smislu, on je isto tako atraktivna i karizmatična vrsta kojom se Hrvatska, uz još mali broj drugih država u Europi, može pohvaliti.

SUŽIVOT S PRIRODOM U sklopu projekta je provedeno ispitivanje stavova javnosti u Sloveniji, Hrvatskoj i Italiji koje

Uzimanje tjelesnih mjera, uzorka za virusološku pretragu i DNA analizu te općeniti zdravstveni pregled

NINO SAKIĆ

je otkrilo da ljudi imaju pozitivan stav prema risu te se zalažu i za očuvanje risa i za uvođenje novih jedinki. Posebno su se istaknuli lovci i šira javnost što je ohrabrujući rezultat. Ostvarena je suradnja nekoliko osnovnih škola iz Gorskog kotara i Like, dok su djeca iz OŠ Krasno sudjelovala i na ispuštanju risa Emila 2021. godine. Kako smo mi nastavili rad lovaca koji su 70ih godina vratili risa na ovo područje, tako se nadamo da će mlade generacije preuzeti

i nastaviti naš posao u istraživanju i očuvanju risje populacije.

NAUČENE LEKCIJE Kontinuirana suradnja stručnjaka i lokalnog stanovništva, čuvara prirode, lovaca i šumara je izuzetno bitna za uspjeh ovakvih zahvata u prirodi. Zahvati reintrodukcije i repopulacije su izuzetno skupi i zahtjevni. Stoga se trebamo truditi da kroz zaštitu prirode sprječimo izumiranje vrsta divljih životinja kako ovakvi zahvati ne bili u budućnosti potrebni. ■

RISOVICA L13 s mladuncem, snimljeni u listopadu 2020.

Za više informacija i preuzimanje digitalnih promotivnih materijala posjetite LIFE Lynx WEB stranicu na adresi www.lifelynxeu.eu

MEĐIMURSKA PRIRODA

Javna ustanova za zaštitu prirode

CJELOKUPNO PETNAESTOGODIŠNJE DJELOVANJE
POKAZALO SE KAO PRIMJER DOBRE PRAKSE U ZAŠTITI
PRIRODE NA ŽUPANIJSKOJ RAZINI

NAPISAO SINIŠA GOLUB

Institucionalna zaštita prirode u Međimurju započela je prije šezdeset godina. Naime, prvi pojedinačni spomenik prirode u Međimurju zaštićen je u veljači 1963. godine; to je stablo javorolisne platane čija se starost danas procjenjuje na 213 godina. Godine 2001. proglašen je Značajni krajobraz rijeke Mure čime je stvoren preduvjet da se utemelji javna ustanova koja će po službenoj dužnosti upravljati svim zaštićenim područjima Međimurske županije. To se dogodilo tek krajem 2005. godine, a ustanova je s operativnim radom konačno krenula u siječnju 2007. godine. No, unatoč relativno kasnom osnutku javne ustanove, danas je „Međimurska priroda – Javna ustanova za zaštitu prirode“ u mnogočemu prepoznatljiva kao agilna, proaktivna, pa i vodeća ustanova u sustavu zaštite prirode u Republici Hrvatskoj.

Od jedne olovke do CZP Med dvemi vodami

Vodeći se idejom finansijske samoodrživosti kao preduvjeta za kvalitetan operativni rad, prvi (dugovječni!) ravnatelj Siniša Golub i stručna voditeljica dr. sc. Mihaela Mesarić već su 2007. godine pokrenuli osnivanje i razvoj centra za posjetitelje (CZP) koji danas djeluje pod nazivom *Med dvemi vodami*, a koji ustanovi osigurava prihode dovoljne za financiranje dva do tri radna mjestra te redovna i stabilna sredstva za predfinanciranje brojnih europskih projekata. Također, iz tih prihoda financiraju se i dodane vrijednosti u radu, poput

eduksija ili studijskih putovanja kojima djelatnici kontinuirano šire svoje horizonte. CZP godišnje pohodi između deset i dvanaest tisuća posjetitelja koji neposredno uče o prirodnim vrijednostima Međimurja, ali i načinima njihove zaštite. Još je važniji u zaštiti prirode utjecaj koji djelatnici „Međimurske prirode“ imaju na donositelje odluka i druge dionike u zajedničkom prostoru djelovanja.

Svake godine knjiga

Na samom početku rada, prepoznato je pomanjkanje literature o prirodi Međimurja, kao i o pozitivnim praksama upravljanja zaštićenim područjima prirode u Hrvatskoj. Zbog toga ova ustanova svake godine objavljuje jednu stručnu ili znanstvenu knjigu. Uz, naravno, veliki broj

drugih publikacija poput plakata, brošura i ostale građe. Među naslovima osobito se ističe Biblioteka Kockavica u kojoj su dosad objavljena dva veoma zapažena naslova. Prvi je vezan uz problematiku urbanih parkova i nosi naziv *Parkovi – spona gradova i prirode* (travanj 2022.). Dok drugi naslov obrađuje širu tematiku upravljanja zaštićenim područjima i nosi naziv *Zašto ta zaštita prirode* (prosinac 2022.). Ove dvije knjige izašle su u sklopu EU projekata koje je Ustanova provodila zajedno s partnerima te je besplatno mogu dobiti svi koje ta tematika zanima. Cjelokupna izdavačka djelatnost Ustanove financira se prodajom knjiga, koje podjednako otkrivaju duh vremena i ljubav prema zavičajnoj prirodi. Djelatnici ove ustanove shvaćaju da kvalitetan rad zavređuje dokumentiranje i publiciranje, a ne budu li sami objavljivali rezultate svoga rada, mala je vjerojatnost da će to učiniti netko drugi. Barem kada su u pitanju suvremene prakse zaštite prirode u Međimurju.

Projekti, projekti i još projekata

Nitko tko je ovih godina radio u nekoj od ustanova za zaštitu prirode u Hrvatskoj, nije se mogao oteti dojmu da se one polako pretvaraju u „jedinice za provedbu projekata“. Naime, kada su u pitanju nacionalni parkovi i parkovi prirode, iskorak u zaštiti prirode nemoguće je napraviti samo u

SINIŠA GOLUB

okviru proračunskih sredstava koje osigurava matična županija, pa čak niti sredstvima državnog proračuna. Ustanove su zato primorane osmišljavati nove i nove projekte, tražiti sredstva za njih, a onda ih i provoditi. Odjel pripreme i provedbe projekata postaje tako važna karika u radu svake agilne javne ustanove u RH.

Pati li zbog toga redovan posao, odnosno misija ustanove? Uz dobru koordinaciju i timski rad, raspisuju se projekti koji doprinose onome što ustanova ionako mora ostvariti, tako redovni rad nije zanemaren nego se kontinuirano nadograđuje. Ovdje je nemoguće pobrojati sve projekte koje je „Medimurska priroda“ provela od prvog dana svojeg postojanja do danas, no treba istaknuti da je kroz projekte zaštite prirode Međimurja uložila više finansijskih sredstava negoli je dobila od poreznih obveznika svoje matične županije.

Čuvari prirode

Čuvari prirode zaštitu prirode ne doživljavaju samo kao posao, oni zaštitu prirode žive. Ne samo kroz osmosatno radno vrijeme, već 24 sata na dan, 365 dana u godini. Boravak u prirodi, na svježem zraku, svaki dan u drugoj šumi, na novoj livadi, rijeci... Susreti s ljudima koji prirodu doživljavaju na sličan način. Promatranje živog svijeta i svakodnevnih promjena u prirodi, provođenje akcija za obnovu prirode... Sve su to razlozi zbog kojih je posao čuvara prirode jedan od najljepših na svijetu. A zašto je najvažniji? Priroda je ta koja ostaje. Čuvari kao pojedinci su prolazni, ali žele dati sve od sebe da ona ostane u najboljem mogućem stanju. Njihov je zadatak uočavati i reagirati na prijetnje prirodi, te poticati sve

one koji prirodu koriste da to čine održivo i sa što manje negativnih posljedica.

Ima nas 14 – i rastemo!

Jasno je da u idealnom svijetu ustanove za zaštitu prirode ne bi trebale postojati, jer bi se u takvom utopijskom okruženju ljudi ponašali odgovorno prema svojim „sudruzima na evolucijskom putu“. Nažlost, živimo u sasvim drukčijem svijetu pa su „zaštitari prirode po službenoj dužnosti“ nužnost. U „Medimurskoj prirodi“ trenutno ih radi desetak, uz popratno osoblje, a ako novi projektni prijedlozi budu odbreni, otvorit će se mjesto za još stručnjaka. Za rad u ovoj Ustanovi nisu dovoljni samo formalni predviđeni, već je potrebna i strast prema onome što se čuva. Ustanova zapošljava stručnjake od doktora znanosti preko magistara do onih sa srednjom stručnom spremom, no svima je zajednička međimurska radna etika. Nema zadatka koji se ne može ostvariti. U tome nam pomaže i vojska volontera, posebice u zahtjevnim terenskim aktivnostima kao što su akcije spašavanja vodozemaca i gmazova od stradavanja na prometnicama prilikom njihove proljetne migracije od šumskih prema vodenim staništima.

Matulov grunt kao književno-znanstvena rezidencija

Ne bi li se teme zaštite prirode lakše prezentirale najširoj javnosti, u bregovitom dijelu Međimurja otvoren je 2021. godine kompleks nazvan Matulov grunt. Radi se o staroj međimurskoj kući (*hiži*) obnovljenoj po standardima 21. stoljeća. Umjesto da bude muzej, koji zbog svoje lokacije u malenom selu i ne bi bio često posjećen, *hiža* je pretvorena u rezidencijalni objekt u kojem mogu boraviti umjetnici i istraživači čiji rad u najširem smislu doprinosi očuvanju prirode, ne samo lokalno nego i globalno. Na Matulovu gruntu se održavaju treninzi i radionice, bilo za djelatnike ustanove, bilo kad djelatnici ustanove educiraju druge skupine i dionike u zaštiti prirode.

S javnošću se komunicira dvjema web-stranicama (medimurska-priroda.info i med-dvemi-vodami.info), objavljuju se bilteni i priopćenja, organiziraju se gostovanja na radiju i televiziji, a Ustanovu prate regionalni i nacionalni internetski portalni. No i u tom segmentu rada

napravljen je iskorak: u redovima djelatnika je i novinarka koja stručnu tematiku zna pretočiti u tekst za najširu javnost. Zbog toga su web-stranice Ustanove relevantni izvori informacija s kojih drugi mediji preuzimaju najnovije vijesti i objave.

Iako je primarna svrha Ustanove živa i neživa priroda, ili popularno rečeno „tu su zbog prirode“, ipak se velika količina energije i kreativnosti ulaže na rad s ljudima. Naime, probleme u prirodi ne izazivaju autohtone biljke i životinje, nego ljudi. Zato je ključno kontinuirano raditi s njima, ali, prema uvjerenju JU Međimurska priroda, uvijek na kreativne načine i izvan uhodanih špranci, nastojeći uvijek misliti izvan postojećih okvira.

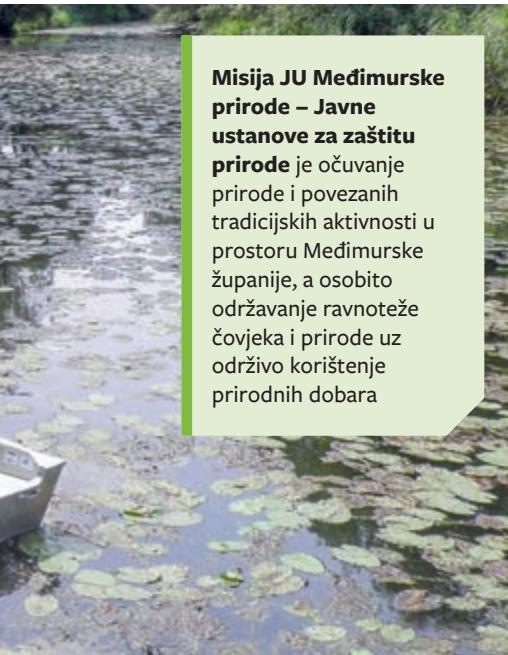
Zaštićena područja u Međimurskoj županiji

Dug je put od zaštite jednog pojedinačnog stabla (1963.), pa preko zaštite gradskog parka Perivoj Zrinski (1975.) do institucionalne zaštite čak četvrtine teritorija Međimurske županije u kategoriji regionalnog parka (2011.), koji je već sljedeće godine postao dio Prekograničnog rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav pod kapom UNESCO-a. Taj put je dokaz evolucije u promišljanju fizičkog prostora i života uklapljenog u njega. Gotovo cijelokupnu zaštitu Međimurja, s iznimkom područja Natura 2000, proglašila je sama Međimurska županija.

Važno je naglasiti: u Međimurju nema netaknute prirode! Priroda Međimurja je mozaik različitih staništa, uglavnom ljudskom rukom preoblikovanih područja divljine. Ta mozaičnost najčešće spada u IUCN V (petu) kategoriju zaštićenih područja (zaštićeni krajolici), a trag ljudskog djelovanja vidljiv je na svakom hektaru od ukupno 730 km² područja ove najmanje, ali najgušće naseljene hrvatske županije.

Ipak, postoje male enklave čije se postojanje ne otkriva javnosti, a u kojima obitavaju neke od rijetkih ili čak strogo ugroženih vrsta! O njima se vodi skrb na više razina: od redovnog obilaska čuvara prirode do stručnog monitoringa. Tome služi i oprema pribavljena u proteklih desetak godina rada: od službenih vozila do kamera i mikroskopa. Sve s ciljem pripreme za novu eru koja nam predstoji: eru obnove prirode unutar Europske unije, pa i šire. ■

Misija JU Međimurske prirode – Javne ustanove za zaštitu prirode je očuvanje prirode i povezanih tradicijskih aktivnosti u prostoru Međimurske županije, a osobito održavanje ravnoteže čovjeka i prirode uz održivo korištenje prirodnih dobara

Čisti i zdravi Pučinski otoci

NAKON PETOGODIŠNJEGL RADA U LASTOVSKOM ARHIPELAGU PROJEKT LIFE ARTINA JE ZAVRŠIO

NAPISALA MELANI GLAVINIĆ FOTOGRAFIJE UDRUGA BIOM

Nakon petogodišnjeg rada u lastovskom arhipelagu projekt „LIFE Artina“ je završio. Projekt očuvanja triju morskih ptica, sredozemnog galeba, kaukala i gregule, te poboljšanja uvjeta za njihovo gniježđenje na otocima iznjedrio je odlične rezultate, ali borba za čisto otoče bez štakora koji se hrane mlađim pticama još traje – i to kroz novi projekt „**LIFE TETIDE**“. Zajedno s vodećim partnerom Nacionalnim parkom Toskanski arhipelag te deset drugih partnera iz

Italije i Malte, Javna ustanova More i krš i Udruga Biom hvataju se u koštač s očuvanjem sredozemnih otoka i morskih ptica.

Biosigurnost na otocima? Da!

Cjevonošnice, ili kako ih još nazivaju hrvatski albatrosi, izrazito su vezani za pučinu i otvoreno more, dok na kopno dolaze samo u vrijeme gniježđenja. Njihov opstanak uvelike ovisi o ljudskom djelovanju, obzirom da je upravo čovjek taj koji je svojim aktivnostima doveo štakore

na njihove kolonije. Uz napore koji će se uložiti u eradijaciju, odnosno uklanjanje štakora, važno je i poboljšati biosigurnost samih otoka. U teoriji, biosigurnost podrazumijeva dugoročno održavanje stanja bioloških uvjeta koji su ciljanim aktivnostima vraćeni u izvorno, prirodno stanje. To ujedno znači da se pod kontrolom moraju držati svi vanjski čimbenici koje mogu poremetiti ili narušiti opravljeno ili prirodno stanje. Kada govorimo o morskim pticama to znači sprečavanje povratka štakora na otoke bitne za njihovo gniježđenje, a s kojih su štakori prethodno uklonjeni. Biosigurnost danas predstavlja prevenciju, ali i važnu sponu u očuvanju prirode, okoliša i zdravlja ljudi. Primjerice,

ČETIRI MORSKE PTICE

Cjevonošnice su jedne od najugroženijih skupina ptica u svijetu, a najčešći razlog njihove ugroženosti je ljudsko djelovanje, zagađenost plastikom te unošenje stranih, invazivnih vrsta sisavaca na njihov teritorij. Anatomijom, biologijom i ekologijom prilagođene su životu na moru, dok su na kopnu vrlo nespretnе zbog položaja nogu i plivaće kožice na njima. Naziv cjevonošnice doble su po cjevastim strukturama na kljunu pomoću kojih izlučuju sol iz hrane i vode. Projekt „**LIFE TETIDE**“ bavi se cjevonošnicama, kaukalom (lat. *Calonectris diomedea*) i gregulom (lat. *Puffinus yelkouan*), koje se mogu vidjeti oko hrvatskih pučinskih otoka te burnicom (lat. *Hydrobates pelagicus*) koja je hrvatskom dijelu Jadrana rijetka i do sada nije zabilježeno njezino gniježđenje. Četvrta vrsta nije cjevonošnica, već sredozemni galeb (lat. *Ichthyaetus audouini*), koji je stalna, ali malobrojna gnježdarica južnog Jadrana i čije će se kolonije nastaviti pratiti.

aktivnosti „LIFE Artina“ projekta uklonile su štakore sa nekoliko kolonija morskih ptica, a kroz „LIFE TETIDE“ želimo osigurati da se štakori ne vrate na područja tih otoka. Tu je važno identificirati kako je došlo do povratka štakora (u slučaju da se to dogodi) ali i žurno reagirati da se s kolonija opet uklone.

Ptičje vrste koje se gnijezde na ovim idiličnim otocima s bujnom vegetacijom, obitavaju na impresivnim stijenama koje je oblikovalo more, ugrožene su dolaskom štakora. Štakori su dobri plivači te ovisno o uvjetima u moru mogu preplivati čak i do 750 metara, a na otoke često stižu kao slijepi putnici na plovilima. Zahvaljujući provedbi projekta „LIFE Artine“, štakori su uspješno uklonjeni sa šest otoka lastovskog otočja, a rezultat je značajno poboljšanje uspješnosti gniježđenja gregule. Novi će projekt, „LIFE Tetide“, nastaviti tamo gdje je „LIFE Artina“ stala, no sa širim stupom problematici štakora te fokusom na biosigurnost otoka.

Ranija eradicacija te bogato iskustvo partnera iz Italije ukazuju da će se štakori pojavljivati sve dok se ne riješe izvori problema na otocima, odnosno dok se ne osiguraju kvalitetnije upravljanje otpadom i održiviji način korištenja plovila. Također,

većina kolonija morskih ptica na Lastovskom otočju se nalaze relativno blizu drugih, većih otoka s kojih štakori relativno lako mogu preplivati. Zbog toga je „LIFE TETIDE“ otisao korak dalje i identificirao površinom veće, udaljenije i nenaseljene otoke Sušac, Svetac, Palagruža i Jabuku.

Cilj je ispitati je li dugoročno moguće provesti potpunu eradicaciju na ovim pomno odabranim otocima te ih održavati bez štakora kao invazivne vrste. Budući da se radi o otocima koji nisu naseljeni i koji su dovoljno međusobno udaljeni od drugih otoka, optimistični smo da je to moguće, i da će postati vitalne točke za dugoročno očuvanje morskih ptica ne samo u Hrvatskoj nego i na cijelom Jadranu. Jedino potpunim i trajnim uklanjanjem štakora sa velikih, pučinskih otoka, možemo dugoročno osigurati budućnost morskih ptica na Jadranu.

Ipak, tamo gdje potpuno uklanjanje nije realno za očekivati, lokalna zajednica, posebice vlasnici restorana i ribari, mogu pomoći u očuvanju otoka. Najveću ulogu u tome ima edukacija lokalnog stanovništva te primjena mjera prevencije. Uz to, rad stručnih službi i institucija te aktivnije uključivanje u brigu i održavanje otoka je od posebne važnosti.

CILJEVI PROJEKTA „LIFE TETIDE“

- osigurati održavanje rezultata postignutih projektom „LIFE Artina“
- održati uspješnosti gniježđenja gregula i kaukala na Lastovskom otočju
- unaprijediti biosigurnost otoka tako da se u slučaju povratka štakora identificiraju uzroci njihova povratka i žurno reagira na ponovni dolazak
- podići svijest o biosigurnosti među lokalnim zajednicama
- podići kapacitete i uključiti Javnu ustanovu „More i krš“ u zaštitu morskih ptica, restauraciju otoka i biosigurnost
- izraditi studiju izvedivosti eradicacije štakora na otocima Sv. Andrija i Palagruža

Budućnost na otocima?

Tetide, čije značenje možemo pronaći u grčkoj riječi uspostaviti, u prijevodu je akronim naziva *Turning Eradication Targets Into Durable Effects*, odnosno Ciljanom eradicacijom do trajnih učinaka. Rezultati i ekološki utjecaj već sad su vidljivi na otocima koji su očišćeni od štakora, a to znači da je sljedeći korak očuvati ih kao sigurno mjesto za gniježđenje ptica. Osim aktivnosti usmjerenih isključivo na uklanjanje invazivnih vrsta i podizanje svijesti o postojanju ove problematike, projekt donosi dodatan zamah u jačanju umrežavanja država i organizacija unutar Europske unije aktivnih u očuvanju morskih ptica. U blžoj budućnosti cilj je stvoriti zajedničke smjernice, protokol, kao i strategiju za borbu protiv štakora na sredozemnim otocima. ■

Iskustvo s kampa

MIRJANA MESARIĆ

TRAJANJE:

- 31 dan
- 126 volonterskih ruku
- 58 domaćih volonteri
- 5 volontera iz inozemstva
kroz Europske snage solidarnosti

BROJ VOLONTERSKIH SATI:

2471 volonterski sat

ORNITOLOŠKI PRSTENOVAČKI KAMPA UČKA ODLIČNA JE PRILIKA ZA

- volontiranje
- boravak u prirodi
- učenje o prirodi u prirodi
- upoznavanje ptica
- upoznavanje sjajnih ljudi i zaljubljenika u prirodu

MJESTO: Rovozna,
Park prirode Učka

BROJ PRSTENOVANIH PTICA:

- 856
  - 37 različitih vrsta ptica
- Susreli smo se s 86 ptica koje su prethodno prstenovane
- Prstenovano više ptice nego prošle godine u istom razdoblju

Od najmladih do najstarijih na kampu, svatko će pronaći dodatne aktivnosti za sebe

UDRUGA BIOM

PRVO KAMPIRANJE - i to odmah na Ornitoloski kamp na Učki!

JOŠ OD 2006. GODINE BIOM ORGANIZIRA ORNITOLOŠKI KAMP NA UČKI. IAKO JE SAMO PRSTENOVANJE PTICA NA TOJ LOKACIJI ZAPOČELO NEKOLIKO GODINA RANIJE, KAMP SE UVIJEK ODRŽAVA OD SREDINE KOLOVOZA DO SREDINE RUJNA, U VRIJEME JESENSKE MIGRACIJE PTICA

NAPISALA MARIJA BIJELIĆ

Dugovječnost ovog ornitoloskog kampa možda vam nije jasna kada tek dođete u Biom, kao što meni nije bila, ali brzo shvatite da je, zbog ljubavi zaposlenika i volontera, on jedna od središnjih aktivnosti udruge. Kao što je nekim pticama jesenska migracija prvi veliki izazov u životu, tako je i meni ovaj kamp bio prvi radni izazov. Nikada prije nisam bila na kampiranju, a sada sam se našla u ulozi jedne od koordinatorica! Kako sam se prilagođila? Iznenadujuće (meni samoj) lako!

A SAD – PRSTENOVANJE PTICA! Kamp se nalazi u blizini lokve Rovozne koja privlači brojne vrste pa tako i ptice selice koje na svom dugom i opasnom putu prema jugu pronalaze ondje mjesto za odmor i okrepnu. Obnavljanjem zaliha masnoće, osiguravaju si dovoljno

energije za nastavak *grand toura* koji je nerijetko riskantan. Da bismo putnike uspješno prstenovali, postavili smo četrnaest ornitoloskih mreža za manje ptice te po prvi put i dvije mreže za veće noćne ptice. To su tanke mreže, vrlo finih niti koje ptice u brzom letu ne vide na vrijeme te u njih *upadnu*. Naši spretni prstenovači ih neozlijedene vade iz mreža te u prozračnim platnenim vrećicama prenose do prstenovačke postaje. Tamo im u najbržem mogućem roku odrede vrstu, dob, spol, dužinu krila i masu, nakon čega ih ponovno puštaju na slobodu. Dobiveni podaci omogućuju ornitolozima uvid u promjene koje se događaju među vrstama ptica, u njihovu migraciju, karakteristike i ponašanje, no također su korisni i za istraživanje cjelokupnih promjena životinjskog i biljnog svijeta oko nas.

Iskustvo s kampa

Na ovogodišnjem kampu uspješno je prstenovano 856 novih ptica te je u mrežu uhvaćeno 86 ranije prstenovanih. U odnosu na prethodnu godinu broj ptica je u porastu, što ne čudi obzirom na izobilje hrane na Učki nakon brojnih kišnih dana. Među najbrojnijim prstenovanim pticama ove godine su šumski zvišci (153), crvendaći (114), crnoglave muharice (91), crnokape grmuše (67), žuti voljići (61) i kosevi (57). Na opće veselje svih sudionika kampa i noćne mreže su imale mnogo uspjeha! Prstenovani su legnjevi, čije otvaranje kljuna zapanjuje, te čukovi.

Na počasnom su mjestu kobac uhvaćen iz drugog pokušaja; veliki djetličiji je čvrsti rep fascinant; kukmasta sjenica *punkerske* frizure; sitan i agilan bjegunac vatroglav kraljić; akrobat koji može hodati po drveću glavom okrenutom prema dolje znan kao brgljez te moj osobni favorit prekrasnih boja i žustrog karaktera - plavetna sjenica.

KAKO SE NA KAMPU KUHA ZNANJE? U pauzama između jutarnjeg i popodnevnog prstenovanja organizira se niz edukativnih aktivnosti tzv. lonaca znanja o pticama i prirodi. Te aktivnosti osmišljavaju i vode volonteri kampa što je jedna od najboljih prilika kada možete vidjeti s koliko entuzijastičnih ljudi imate sreću dijeliti kamp. Osim što od njih saznajete nove stvari i čujete mnogo zanimljivih informacija, lonci znanja vam dočaravaju kako se sve može proučavati i cijeniti raznolikost prirode i društva. Nerijetko strast za područjem kojim se volonter bavi bude izrazito *zarazna* pa se rasprave oko određenih tema često nastavljaju i nakon predviđenog vremena. Tako su se vodile rasprave o šišmišima, prirodnom inspiriranim algoritmima, proteinima koji pticama omogućuju navigaciju tijekom leta itd., ali i potaknula različita kreativna izražavanja kroz okolišnu poeziju, *land art*, radionice otiskivanja prirodnih oblika te izradu voštanih omota.

Osim toga, kamp je prilika za uključivanje lokalne zajednice pa su nas tako posjetili školarci iz Mreže škola Parka

Misija Ornitološkog kampa Učka je istraživanje selidbe ptica, procjena važnosti lokalnog staništa za njihov odmor tijekom selidbe te utvrđivanje lokalnog sastava vrsta ptica

prirode Učka. Petnaestak zainteresiranih učenika razredne i predmetne nastave te njihovi učitelji i nastavnici imali su priliku obići ornitološke mreže, vidjeti kako se vade ptice iz njih te kako izgleda identifikacija i prstenovanje. Oduševljeni školarci odigrali su edukativnu igru o migraciji te su se rado okušali i u prepoznavanju ptica. Pratila ih je sreća pa su imali jednu od najboljih godina po pitanju brojnosti i raznovrsnosti ptica! Bilo je tu crnoglavih muharica, vatroglavih kraljića, plavetnih sjenica, sivih i crnokapih grmuša, žutih voljića, crvendaća i jednog čiška, koji se inače drži visine krošanja te se zbog toga vrlo rijetko ulovi u naše mreže.

A da bi šira javnost dobila što bolji uvid u to što radimo na kampu, organizirali smo otvoreni dan kada svi

zainteresirani mogu doći i vidjeti prstenovanje ptica iz prve ruke i uživati u ljepotama Učke. Takoder, kamp je atraktiv i sedmoj sili, medijima, koji su nas obišli i prenijeli priču.

NEMA STRUJE? NEMA SIGNALA? A VODA? Kamp se odvija u skoro robinzonovskim uvjetima. Ovaj skoro znači da se ne morate brinuti, kao što sam se ja bila zabrinuta prije polaska, jer se na lokaciji kampa od prije nekoliko godina nalazi kamena kućica u kojoj po potrebi možete naći sklonište, kuhati i obavljati sve što je potrebno. No i bez kućice, volonteri kampa, ali i zaposlenici Bioma i Javne ustanove PP Učka, koji su suorganizatori ovog kampa, uvijek su spremni pomoći i učiniti svima boravak što ugodnijim. U slučajevima kiše, prstenovanje se odvija

kada god nam to vrijeme dopusti, no kamperski uvjeti su ono što zahtijeva prilagodbu. Takav je bio jedan tjedan, a volonteri su zasukali rukave, prokopali plitke kanale koji su odvodili kišu s livade na kojoj su bili šatori te su trebali promijeniti i osušiti neke od njih koji nisu izdržali vremenske nepogode. Uz dobru ekipu, koje na Učki ne nedostaje, i ovaj izazov je uspješno savladan, a vrijeme se ubrzo poboljšalo.

Jedna od najljepših čari Učke je loš ili nepostojeći mobilni signal. Ako vam je inače teško odoliti ekranima ili vas i na godišnjem odmoru zivkaju Učka je pravo rješenje, poput prirodne barijere od nepoželjnih poziva, poruka i mailova!

OD NAMANJIH DO NAJSTARIJIH Čini vam se previše i pitate se tko dolazi na ovakav kamp? Dobrodošli su svi, i mali i veliki, biolozi i nebiolozi, ornitolozi i prstenovači, iskusni kamperi i totalni početnici. Iz godine u godinu kamp privlači nove volontere, ali mu se kontinuirano vraćaju i mnogi stari, iz Hrvatske kao i iz drugih država. To je mjesto na kojem ljudi pronalaze mir, priliku za učenje, kvalitetno druženje, ali i doprinose zajednici i prirodi. Jedan od čarobnijih trenutaka kampa koji će dugo pamtitи je uživanje u slušanju *handpana* (instrument nalik metalnom bubnju) koji je svirala Palina, naša volonterka iz programa Europske snage solidarnosti, uz logorsku vatru i bezbroj zvijezda na noćnom nebu.

Na kampu je sudjelovalo sedamdesetak volontera iz cijele Hrvatske, kao i drugih zemalja Europe, među kojima je najveći broj stigao iz Ujedinjenog Kraljevstva. Zajedno su odradili skoro dvije tisuće volonterskih sati! Zanimljivo je da najstariji volonter vedro kroči kroz

sedmo desetljeće života, a najmlađa sudionica ima nepunih godinu dana!

Kada prvi put dolaze na kamp volonteri često imaju dozu opreza i straha zbog najavljenih robinzonskih uvjeta, ali želja za promatranjem ptica i učenjem o njima je jača. Ta hrabrost i volja brzo bivaju nagradene jer nedugo po dolasku, nakon što ih se provede kroz kamp i objasne osnovna pravila, volonteri vide kako kamp funkcioniра i lako se naviknu na njegovu jednostavnost. Nerijetko, volonteri znaju komentirati da dolaze očekujući da će danima živjeti na kruhu i pašteti, bez svjetla noću i bez sigurnog zaklona u slučaju nevremena. No, nakraju zaključće da su došli na kamp u kojem im je ugodnije nego u nekim skupim aranžmanima, a uz to mogu izbliza vidjeti brojne vrste ptica, sudjelovati u nizu edukacija stručnjaka, razvijati nova prijateljstva, osjetiti mnogo dobre energije i podijeliti iskustava u jednom od ljepših parkova prirode u Hrvatskoj. Pojedinci su imali sreću izbliza vidjeli neke od svojih omiljenih ptica, što se, dakako, moralo ovjekovječiti fotografiranjem, ali se i po prvi put susresti i čuti više o pticama za koje nisu ni znali da obitavaju ili pak migriraju preko Učke. Mnogi su cijenili i činjenicu da pauze mogu iskoristiti za planinarenje (npr. do novog planinarskog skloništa, promatračnice za ptice i umjetničke instalacije Ivana Juretića u obliku gniazda na obližnjem vrhu Kremenjaku), spuštanje u lokalna mjesta i na obližnje plaže.

Jedan tjedan ovogodišnjeg kampa je po sastavu volontera bio poseban! Naime, bio je dupkom pun obitelji s djecom, i to od najmladih pa do tinejdžera. Klinci su uživali u istraživanju prirode, međusobnom druženju, ali i učenju

TOP 10 NAJBROJNIJIH PRSTENOVANIH PTICA OVE SU GODINE

ŠUMSKI ZVIŽDAK 153

(*Phylloscopus sibilatrix*)

CRVENDAČ 114

(*Erithacus rubecula*)

CRNOGLAVA MUHARICA 91

(*Ficedula hypoleuca*)

CRNOKRPA GRMUŠA 67

(*Sylvia atricapilla*)

ŽUTI VOLJIĆ 61

(*Hippolais icterina*)

KOS 57

(*Turdus merula*)

SIVA GRMUŠA 48

(*Sylvia borin*)

DOGOREPA SJENICA 40

(*Aegithalos caudatus*)

PLAVETNA SJENICA 30

(*Parus caeruleus*)

STRNADICA CIKAVICA 27

(*Emberiza cia*)

LEGANJ 13

(*Caprimulgus europaeus*)

ČUK 4

(*Otus scops*)

o pticama. Bila je to izvrsna prilika za poticanje ljubavi prema pticama i prirodi kod djece od najranije dobi, a ujedno i savršena prilika za kvalitetno provođenje obiteljskog vremena. Djeca su redovito željela obilaziti mreže, imala mnoštvo pitanja te su se već sada pokazali kao potencijalni kandidati za ornitologe. S obzirom na to da su pokazali veliku želju ponovno doći na kamp te na njemu čak i slaviti svoje rođendane (koji se datumom ni ne poklapaju s terminima održavanja kampa, ha!), mislim da slobodno mogu reći da je kamp na njih ostavio jako lijep utisak. ■

IZVALJENO JAJE U GNIZEZDU na planinskom grebenu

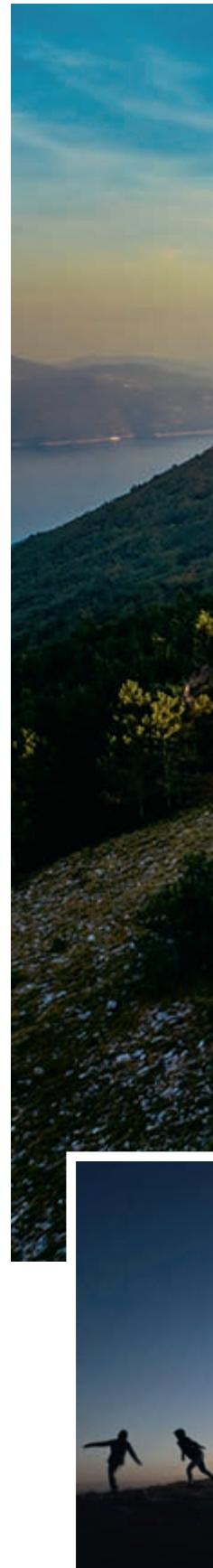

U SUMRAK POSLJEDNJEG
LIPANJSKOG DANA, UZ
TAKTOVE JAZZA POD VEDRIM
KVARNERSKIM NEBOM –
IZVALILO SE JEDNO JAJE NA
UČKI. I TO NIPOŠTO NE BI BILO
ČUDNO JER JE UČKA DOM
MNOGIM PTIČJIM VRSTAMA,
NO U OVOM SLUČAJU RIJEĆ
JE O NOVOM PLANINARSKOM
SKLONIŠTU I PROMATRAČNICI
U OBLIKU JAJETA

RAZGOVARALA MELANI GLAVINIĆ
FOTOGRAFIJE IVAN JURETIĆ, IVAN VRANJIĆ

Uživopisnom komadiću Parka prirode Učka nastalo je arhitektonsko čudo, kako ga mnogi nazivaju. Unatoč brojnim planinarsko-izletničkim stazama, poput regionalne obilaznice Istarski planinarski put, Via Dinarice, nacionalne staze Croatian Long Distance Trail i Via Adriatice koja povezuje sjever i jug priobalne Hrvatske, do sada nije postojalo primjereno planinarsko sklonište na istarskom poluotoku. Stoga ne čudi da je arhitektu **Ivanu Juretiću**, koji je posljednjih nekoliko godina ostavio trag na obnovi i izgradnji drugih poznatih planinarskih skloništa poput Šugarske doline, Ždrila i Rossijeve kolibe na Velebitu te Miroslav Hirtz na Bijelim stijenama, palo na pamet podignuti ovo neobično i autentično sklonište.

Inspiriran prostorom Učke koji ima važnu ulogu u sezonskim migracijama ptica, čije obronke i litice nadljeću preostali parovi bjeloglavog supa, jedinog preživjelog strvinara u Hrvatskoj, čimilo mu se zanimljivo za oblik skloništa odabrat – jaje. Tako je na travnatom grebenu koji je dom mnogim vrstama, svoja vrata ili bolje rečeno lјusku otvorilo Izvaljeno jaje u gnijezdu - planinarsko sklonište, promatračnica za ptice, ali i mjesto koje će mnogima biti inspiracija i bijeg od sva-kodnevice.

„Izvaljeno jaje u
gnijezdu“ smješteno je
u vizualno atraktivnom
prirodnom krajoliku
Parka prirode Učka

SVEĆANO OTVORENJE

Svećano otvorenje prikazalo je jedinstven dizajn skloništa i okolna prirodna čuda Parka prirode Učka. Posjetitelji su uživali u nastupu plesačice Anike Cetine i balerine Jelene Lečić, uz pratnju plesnog ansambla Osnovne škole za klasični balet i suvremenih plesa Osnovne škole Vežica. Koreografija predstave inspirirana je ornitološkim bogatstvom, ljepotom i spokojem koji se nalazi u prirodi.

Arhitektura u prirodi

Sklonište je izrađeno po projektu koji je odabran na natječaju, a donirao ga je Hrvatskom planinarskom savezu Fond zaposlenika VKR Grupe iz Danske

Dovoljno prostrano za četiri do šest osoba, sklonište je napravljeno u skladu s održivim načinom gradnje i ekološkim standardima, energetski je neovisno, a osim impozantnosti naglasak je na ekologiji i zaštiti prirode. Njegova pozicija na grebenu pored vrha Kremenjak ponovo je odabrana, a osim vanjske opne i stepeništa koje vode na terasu i krov, vanjski dio skrivaju isprepletene suhe grane trnine koje podsjećaju na gnijezdo. U želji da ljubitelji prirode i oni koji će to tek postati, budu povezani s prirodom te okuse život na otvorenom, ali i osjete slobodu baš poput ptica, sklonište nosi takvu metaforičku poruku. Jaje koje je napuklo dovoljno tek da ptić, iz opne suvremenog dizajna, proviri u svijet i vidi prirodno

bogatstvo Kvarnera, otočja i plavetnila.

Zahvaljujući viziji, inovativnosti i maštvitosti arhitekta Juretića, boravak u prirodi sada je dobio novu dimenziju. Zbog kompleksnosti ovog arhitektonskog djela, njegove neobične geometrije i organske forme, u izradi je sudjelovalo desetak najboljih domaćih tvrtki i vještih majstora, ali i deseci ruku volontera-planinara. Kao i u svemu, tako se i u izgradnji ovog skloništa multidisciplinarni pristup pokazao kao pun pogodak. Izvaljeno jaje u gnijezdu zahtijevalo je daleko više od samog osmišljavanja i fizičkog postavljanja, zato su u projekt uskočili i drugi partneri koji su svojim angažmanom dali dašak topline i stručnost u prirodoslovnim temama. Stručni angažman i

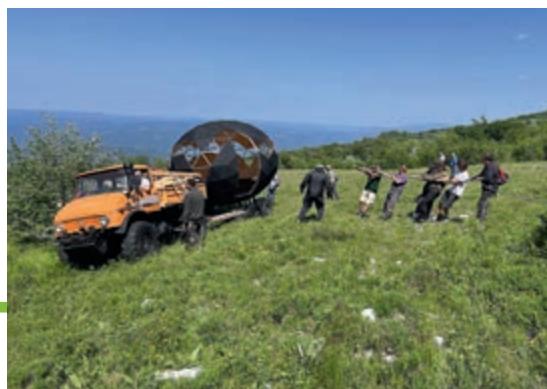
niz predavanja o pticama ornitologinje i biologinje Ive Šoštarić iz Udruge Biom, s naglaskom na posebnosti i zanimljivosti desetak vrsta odabranih u krugu skloništa, obogatili su rad i kontinuirano predstavljanje skloništa. Bogatstvo saznanja o svijetu ptica i prekrasni crteži utisnuti su u Knjizi dojmova dizajnerice Ivone Miloš.

Dijalog s Učkom

Iako se proteže na razmjerno malom prostoru, masiv Učke važna je točka biološke raznolikosti. Zahvaljujući neposrednoj blizini mora, posebnoj mikroklimi, bujnoj vegetaciji i prostranim travnjacima, Učka je bogata povijesnim i prirodnim znamenitostima. U takvom krajoliku posljednjih su desetljeća nastale brojne pitome planinarske staze koje omogućuju dolazak svima koji trebaju napuniti baterije. Zanimljivim položajem i igrom elemenata, Izvaljeno jaje u gnijezdu postaje nadopuna prirodi i alat popularizacija. Ono je i poziv svima da naprave prvi korak u svijet planina i planinarenja te poziv na učenje i očuvanje ornitofaune koja nas okružuje. Svi koji se pronađu na utabanatim stazama Učke, imaju priliku popeti se na terasu skloništa i promatrati ljepotu slikovitog sjevernog Jadrana.

Impresivno sklonište koje progovara samom pojmom, ostat će na korist budućim generacijama, a upotreba najboljih i kvalitetnih materijala trebala bi osigurati njegovu dugotrajnost. Svi koji će posjetiti sklonište i boraviti u njegovoj zaštićenoj opni, osim radoznalosti, trebaju na umu imati i očuvanje skloništa, ali i prirode koja ga okružuje. ■

**Gradnja
i postavljanje
skloništa
trajala je
oko godinu
dana**

KAKO IZRADITI HOTEL ZA KUKCE U ŠEST KORAKA?

DOLASKOM LJEPŠEG VREMENA POČINJU RADOVI U VRTU ILI DVORIŠTU. U ZADNJE VRIJEME ZA ONE KOJI ŽIVE U STAMBENIM ZGRADAMA SVE SU POPULARNIJI VRTOVI NA BALKONIMA ILI VISILICE NA PROZORIMA. BEZ OBZIRA KOLIKA JE POVRŠINA VRTA, I JEDNI I DRUGI IMAJU PRILIKU - UGOSTITI KUKCE! S CILJEM PRIVLAČENJA, ALI I OČUVANJA BROJNIH KUKACA, MNOGI SU PRIONULI IZRADI MODERNIH, POMNO OSMIŠLJENIH I KORISNIH KUĆICA ZA KUKCE, POPULARNO ZVANIH HOTELI

KUC-KUC,
KUKCI TRAŽE
SMJEŠTAJ!

Kukci su najbrojnija skupina na našem planetu čija je uloga opršivača ne samo korisna nego i nezamjenjiva. Kako bi opstali i održavali prirodnu ravnotežu u vrtovima, kukci nastanjuju stabla, grmlja ili zaklonjena mjesta. Nažalost, danas se u mnogim vrtovima smanjuje broj stabala i sve češće se viđaju vrtovi uređeni bez raznolikog bilja, ali tu možemo doskočiti mi: izgradnjom nastambe za kukce! Tijekom zime kukcima će nastamba pružati zaštitu od niskih temperatura i vjetra, a u proljeće će im biti sigurno stanište za život i mjesto za polaganje jajašaca. Tako će se buđenjem prirode osigurati i veća brojnost kukaca bitnih za opršivanje. ■

POTREBAN MATERIJAL I ALAT: Daske (što starije to bolje)
• 2-3 bloka drveta ili cjepanica s izbušenim rupicama • Pocinčana žičana mreža • Konopac • Čavli • Čekić • Ručna pila • Vrtnе škare • Karton
• Prirodan materijal koji možeš pronaći u vrtu ili u prirodi: češeri, grančice različite debljine, narezani komadi bambusa i/ili trske, lišće itd.

POSTUPAK IZRADE: Pripremite alat i potreban materijal. Daske izbrusite i ispišite na željenu dimenziju (npr. v 40 cm, š 30 cm, d 15 cm) Prikupljene grančice nasjeckajte na širinu pedlja. Daske pravilno posložite u oblik nastambe te ih pričvrstite čavlima sa svih strana. Krov neka bude nekoliko centimetara veći s prednje, otvorene kutije. Kada je konstrukcija gotova u unutrašnjost nastambe utisnite što više raznovrsnog materijala u koje se kukci mogu zavući. Pokušajte imati što više raznolikih rupa (većih i manjih) da privučete što raznolikije društvo kukaca. Ako ste u mogućnosti, upotrijebite materijale, poput ostataka cigli, koji drže toplinu. Što više mikro ulaza, prolaza i kanalića u nastambi, to bolje. Ulaz u nastambu zaštitite mrežom, odnosno pričvrstite pocinčanu žicu da ptice ili mali sisavci koji se hrane ličinkama kukaca ne bi uništili jajašca i pomladak. Nakon što je nastamba spremna, objesite je na drvo ili grm u polusjenu i spremno dočekajte kukce!

ZAŠTO SU KUKCI VAŽNI?

Kukci opršivači poput raznih vrsta solitarnih pčela povećavaju, a ponekad i jedini omogućuju uspješno opršivanje biljaka. Opršivanjem se zameću plodovi voća i povrća u kojima uživamo tijekom ljeta i jeseni. No neki kukci, poput svima dragih bubamara, hrane se drugim kukcima (npr. grinjama ili lisnim ušima koje se hrane našim biljkama u vrtovima). Izradom hotela za kukce povećavamo im šanse za uspješno polaganje jajašaca i pomladak koji će sljedeće godine opršivati cvjetove i pružati prirodnu obranu našim biljkama.

PROSLAVILI SMO 17. ROĐENDAN!

U ovih sedamnaest godina narasli smo u ozbiljnu organizaciju koja je do sad provela više od tri stotine različitih projekata s ciljem očuvanja bioraznolikosti te smo postali dio najvećeg svjetskog partnerstva organizacija za zaštitu prirode BirdLife Internationala. Svake godine na rođendan zastanemo, zahvalimo na podršci koju imamo i uživamo s vama u tom danu! Ove godine smo svećice puhalo na rođendanskom pikniku na Bundeku i na Gljevstoku, glazbeno-zelenom festivalu u okolini Sinja.

OSTAVI DOBAR TRAG

Kampanju „Neka moj let ne bude posljednji“ predstavili smo na programu za edukacijsku i mentorsku podršku neprofitnim organizacijama „Ostavi dobar trag, fundraisingom do finansijske otpornosti“, koju su po prvi put organizirali Erste banka s partnerima ACT Grupom, Panda komunikacijom i Erste zakladom. Naša kampanja koja za cilj ima prikupiti sredstva za misiju spašavanja ptica bjeloglavih supova izabrana je među devet odličnih ideja, a osvojili smo pristup NGO Akademiji i daljnju podršku.

WILDLIFE CRIME ACADEMY

Zaštita divljih životinja dobila je četrdeset i četiri nova stručnjaka, koji su po uspješnom završetku treće razine Supreme tečaja Akademije za suzbijanje zločina protiv divljih životinja (*Wildlife Crime Academy*) obučeni za istraživanje, prikupljanje podataka i analizu zločina protiv divljih životinjskih vrsta. U edukaciji je sudjelovalo devet zemalja Europske unije, a iz Republike Hrvatske tečaj su uspješno završili predstavnici Ravnateljstva policije, Državnog odvjetništva, Državnog inspektorata, Javne ustanove Priroda i Udruge BIOM.

CINEHILL MOTOVUN FILM FESTIVAL

Nakon Motovuna, najpoznatija domaća filmska priča ove se godine iz srednjovjekovnog gradića preselila u još stariji - delnički Petehovec, koji je ime i dobio po drevnoj ptici ovih prostora tetrijebu ili petehu, kako tu zaštićenu pticu vrstu nazivaju Gorani. Zanimljiv filmski i glazbeni program pratio je niz aktivnosti na otvorenom; radionice, eko kvizovi, edukativne šetnje, traženje tragova divljih životinja, promatranje ptica i mnoge druge.

MISIJA ZELENOG ODRASTANJA U SINJU

Krajem travnja u Sinju je započeo ciklus edukacija i radionica „**Odrasti zeleno**“ za srednjoškolce i mlade koji žele znati više o prirodi koja nas okružuje. Mladi biolozi iz Gimnazije Dinka Šimunovića započeli su inventarizaciju bilja u školskom vrtu, izrađivali su hotele za kukce i voštane omote te učili o održivosti. Projekt je sufinancirala Splitsko-dalmatinska županija.

ZAPOČEO LIFE SUPPORT ZA SPAS BJELOGLAVIH SUPOVA!

Prošle godine je započeo petogodišnji projekt čiji je cilj unapređenje stanja populacije bjeloglavog supa u Hrvatskoj. Projekt se bavi otklanjanjem prijetnji poput nedostatka hrane, nemamjnernog trovanja, elektrokucije i uznemiravanja na glijedzima, a provodi se na području Kvarnerskih otoka. Jedan od ciljeva projekta je i stvaranje odgovarajućih preduvjeta za širenje populacije na njena povijesna glijedzilišta u kopnenom dijelu Hrvatske. Partnerstvo projekta LIFE SUPport čine Udruga BIOM, kao vodeći partner, te Javna ustanova „Priroda“, Poljoprivredna zadruga „Otok Krk“, HEP-operator distribucijskog sustava i Vulture Conservation Foundation s pridruženim partnerom Upravom za zaštitu prirode Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja. Vrijednost projekta je 2.159.598 eura, od čega se 60% financira iz programa LIFE Europske unije.

ČLANOVI BIOMA NA DINARI

Sredinom travnja, entuzijastični zaljubljenici u prirodu i ptice, članovi udruge Biom, proveli su vikend na Dinari. Osim druženja, edukacije i upijanja blagodati prirode, posjetili su lokacije gdje su se provodile restauracije zaraslih travnjaka, obnove bunara i suhozida kroz projekt Dinara back to LIFE.

DIO SMO MREŽE MLADIH HRVATSKE!

Mreža mladih Hrvatske je savez 79 udruga mladih i za mlade u Hrvatskoj. Kao heterogeni platforma povezuje zagovaračke, kulturne, ekološke, manjinske i mnoge druge organizacije koje zajednički žele razvijati politike za mlade. Misija platforme je biti snažan glas mladih koji će informiranjem, istraživanjem, umrežavanjem, zagovaranjem, ali i suradnjom s tijelima javne uprave, odgojno obrazovnim i znanstvenim institucijama, akterima civilnoga društva, društveno odgovornim poduzetnicima i medijima, progovorati o aktualnim društvenim pitanjima.

VRANE

I ove smo se godine bavili nepopularnim letećim sugrađanima – vranama. Promicali smo strateški pristup suživotu s vranama kroz edukativna predavanja, monitoring sive vrane i gačca, izlaska na teren na pozive građana i gradskih tijela te davanje prijedloga pri izradi Strategije zelene urbane obnove Grada Zagreba. U 2024. godini nastavljamo s aktivnostima zaštite i promicanja bioraznolikosti u neposrednom nam susjedstvu, organizacijom edukativnih aktivnosti i promatranja ptica, pripremama savjeta za podržavanje bioraznolikosti te pripremom smjernica za uspješan suživot s divljim susjedima.

PODCAST DIVLJINA EP. 5 - TROVANJE

Korištenje otrovanih mamaca najraširenija je metoda usmrćivanja divljih vrsta poput medvjeda i vuka širom svijeta. No važno je znati da je trovanje neselektivna metoda koja često ne djeluje smrtonosno samo na životinju koju ljudi ciljano žele ubiti, nego otrov ili ostatke otrovane životinje pronalaze i druge vrste što može dovesti do lančanih smrти divljih vrsta. Stručnjaci Davor Marković iz Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije i Nera Fabijanić iz Udruge Biom odgovorili su na zanimljiva pitanja poput ovog u podcastu Divljina.

POSLUŠAJ PODCAST

POSTERI LIFE SUPPORTA NA TRAJEKTIMA

Na Jadrolinijim trajektima koji plove po Kvarneru postavljeni su informativni posteri o bjeloglavim supovima.

Cilj ove akcije je osvijestiti posjetitelje Krka, Cresa i Raba što prijeti dobrobiti ovih veličanstvenih letaća koji su postali dio identiteta kvarnerskih otoka.

PLODOVI ZEMLJE

Ovo ljetno ugostili smo ekipu s Hrvatske radio-televizije i poveli ih, zajedno sa stručnjacima s projekta „**LIFE for Mauremys**“, u obilazak obnovljenih bunara i lokvi na Dinari. Novinarka Magdalena Šipić, koja već duže vrijeme prati naš projekt „**Dinara back to LIFE**“, pripremila je prilog emitiran u poljoprivrednoj emisiji Plodovi zemlje. Ovo je četvrto pojavljivanje našeg tima s Dinare u najdugovječnijoj domaćoj televizijskoj emisiji.

ČELAVI IBIS GIPSY

U svrhu praćenja pojavljivanja naših aktivnosti i djelovanja u medijima, zabilježili smo da se nesretna sudbina čelavog ibisa Gipsya u medijima prošle godine pojavila preko dvije stotine puta. Rijetke su situacije kada se neka tema iz područja zaštite prirode kontinuirano provlači medijima, no nažalost, ovaj put ne zbog dobrih vijesti.

FESTIVAL PROMATRANJA PTICA NA NERETVI

Početkom svibnja u dolini Neretve održan je prvi „**Croatia Birdwatching festival - Neretva Valley**“. U trodnevnom programu prvoga hrvatskog festivala promatranja ptica sudjelovali su brojni domaći i međunarodni stručnjaci, edukatori, ljubitelji ptica i prirode pristigli odasvuda. Priliku za sudjelovanje imali su naš voditelj programa Safe Flyways Boleslaw Slocinski, volonter Dominik Spevec i volonteri Europskih snaga solidarnosti. Cilj ovakvog susreta je stvaranje potencijala birdwatching turizma na području doline Neretve, a primarna namjera festivala je pozicioniranje neretvanskog područja, ali i cijele Dubrovačko-neretvanske županije, na svjetsku kartu zaljubljenika u promatranje ptica.

**Svaka kupnja
u webshopu Bioma
izravno pomaže
očuvanju prirode!**

BiOM
UDRUGA / ASSOCIATION

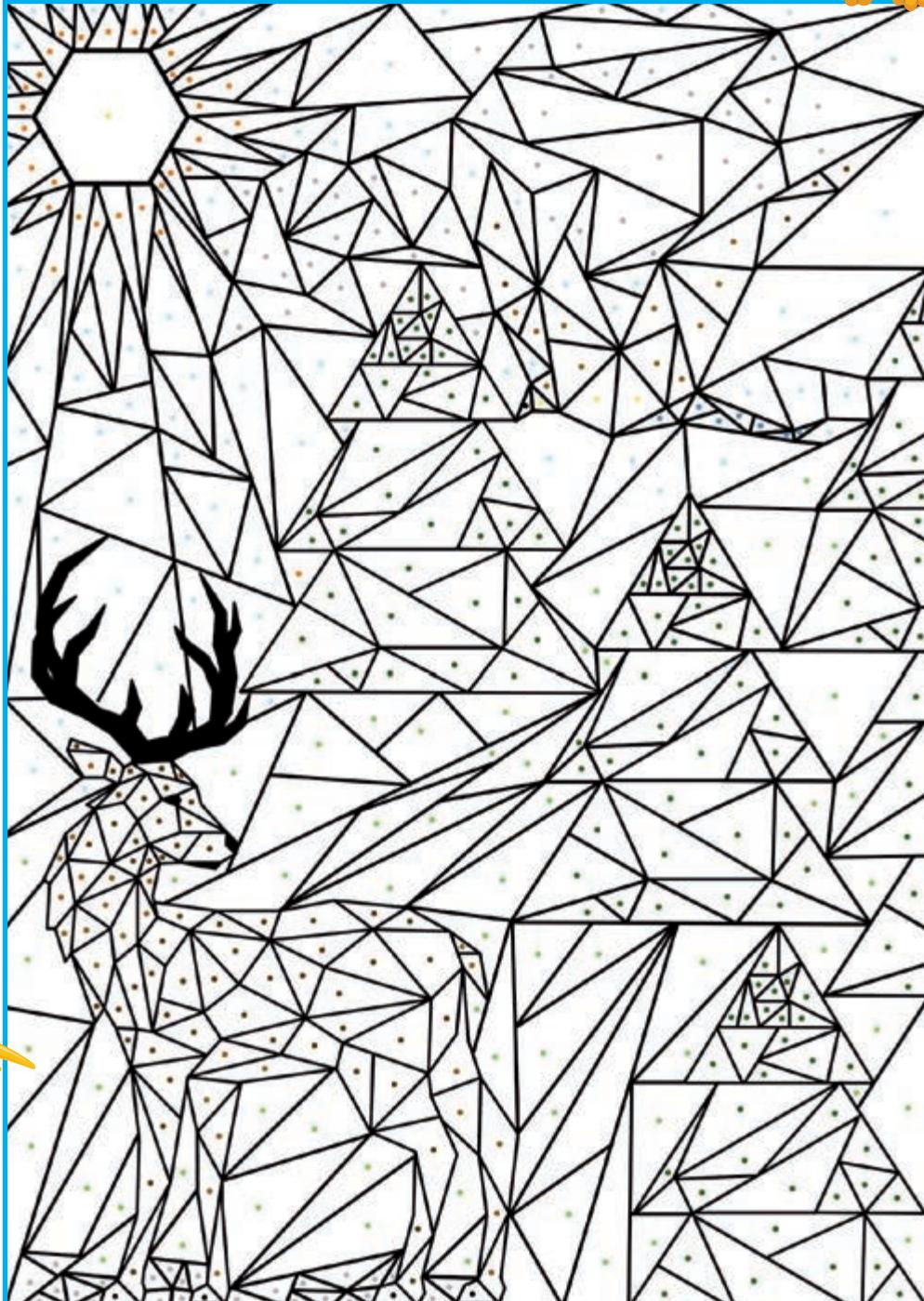
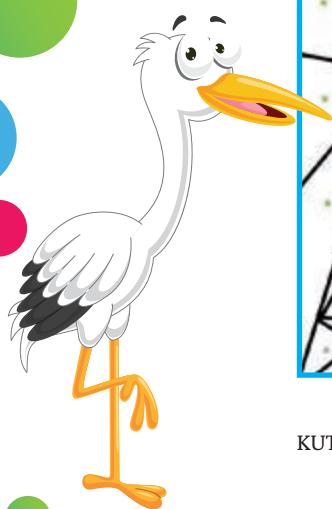
www.biom.hr/shop

1

Mini bojanka

Koristeći zadane boje, ispuni praznine i oslikaj prizor.
Otkrij nam tko se krije na slici!

KUTAK ZA DJECU PRIPREMLE COLINE VERGNE I LEJLA SKRIJELJ

2

Križaljka

Možeš li pronaći riječi s popisa?

- CVRKUTATI ▪ GNIJEZDO ▪ JAJE ▪ KLUJN ▪ KRILO ▪ LASTAVICA
- LETJETI ▪ PERO ▪ REP ▪ SOVA ▪ SUNČANJE ▪ VRABAC

P	E	R	O	B	K	R	I	L	O	E	D
N	LJ	U	C	V	M	L	R	E	P	V	K
L	S	H	J	A	J	E	T	P	U	R	LJ
Č	C	V	R	K	U	T	A	T	I	A	U
S	U	N	Č	A	N	J	E	V	N	B	B
O	E	S	I	U	R	E	P	Č	O	A	C
V	LJ	R	L	A	S	T	A	V	I	C	A
A	T	V	A	G	N	I	J	E	Z	D	O

3

Što životinje jedu?

Spoji životinju s njenim izborom hrane!

Naše aktivnosti

**... i još mnogo toga.
Što čekaš? Pridruži nam se!**

Donatori

eurONATUR

FOND ZA ŽAŠTITU OKOLIŠA I
ENERGETSKU UČINKOVITOST

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

THE
SIGRID
RAUSING
TRUST

Ecological
Restoration
Fund

Europska unija
"Zajedno do fondova EU"

Operativni program
KONKURENTNOST
I KOHEZIJA

GORDON AND BETTY
MOORE
FOUNDATION

AMBASSADE
DE FRANCE
EN CROATIE
*Liberté
Égalité
Fraternité*

Finansijski
podržava
[.] Nacionala
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

HEIDELBERGCEMENT

MONACHUS

KONZUM

NORD
University

**Hrvatsko izdanje najbogatijeg
i najpotpunijeg priručnika
za prepoznavanje ptica**

PTICE

Hrvatske i Europe

NAJBOGATIJI I NAJPOTPUNIJI
PRIRUČNIK ZA PREPOZNAVANJE PTICA

Tekst i ilustracije

LARS SVENSSON

KILLIAN MULLARNEY I DAN ZET

BIOM
www.biom.hr

446
stranica
4000
ilustracija

U PRODAJI
www.biom.hr